MICHEL TOURNIER

Picătura de aur

RAO

MICHEL TOURNIER

Picătura de aur

Traducere din limba franceză
BOGDANA SAVU NEUVILLE

RAO
2011

Eşti într-atât de mult ceea ce pari a fi, încât nu înţeleg ceea ce spui.

Thomas Jefferson

O ploaie de pietre se abătu asupra turmei rebele, mereu gata-gata s-o ia razna prin grohotişuri, şi aduse înapoi caprele în masa compacta şi docila a oilor. Idriss îşi mâna turma micuţa înspre curba roşiatică a dunelor, mai departe decât o făcuse în ajun şi cu două zile în urmă. În săptămâna dinainte, se înţelesese cu Baba şi Mabruk să-l însoţească, promiţându-le că se va revanşa, iar zilele trecuseră ca un vis. De-acum însă tovărăşii lui trebuiau să rămână la grădină, să-şi ajute tatăl la scosul nisipului din pârâiaşele pentru irigaţii. La cincisprezece ani, Idriss nu mai avea vârsta la care să poată mărturisi ca teama de singurătate îi dădea parcă aripi la picioare şi nu-l lăsa să se aşeze la umbra unui arbust sălbatic aşteptând să se scurgă orele, aşa cum făcuse împreună cu tovărăşii lui. Ştia, fără îndoială, ca vânturile din pustietăţile vecine nu sunt duhuri rele care-i răpesc pe copiii obraznici şi imprudenţi. Aşa era în poveştile spuse de bunica lui, desigur, în virtutea unei tradiţii orale ce se trăgea de pe vremea când nomazii îi jefuiau pe locuitorii oazelor. Aceasta legenda însă i se întipărise adânc în suflet şi strălucirea înşelătoare a primelor raze pe lacul El Ksob, goana speriată a unui varan izgonit din culcuşu-i de nisip de tălpile lui goale, zborul alb al unei cucuvele rătăcite în lumina dimineţii, toate îl îndemnau să caute cât mai repede o apropiere umană. Mâna animalele spre răsărit cu gândul de a-l întâlni pe Ibrahim ben Larbi, unul dintre păstorii triburilor seminomade Şaamba, aşezate de-a lungul ergului Er-raui, şi care îşi câştigă existenţa având grija de turma de cămile din oază, primind în schimb tot laptele şi jumătate din puii de-abia fătaţi.

Idriss ştia că nu-şi va găsi prietenul în tabăra ale cărei corturi scunde şi negre ocupau Ogla Meluan, zonă bogată în puţuri, majoritatea fund, ce-i drept, surpate, dar reuşind să acopere nevoile populaţiei. Într-adevăr, animalele păşteau

pe o întindere de douăzeci de kilometri, împărţite în turme de câte o duzină de adulţi şi tot atâţia pui, fiecare turmă fiind păzită de câte un băiat ce-şi avea fântâna lui proprie. Idriss o luă mai spre nord, în direcţia defileului stâncos, dincolo de care începea domeniul lui Ibrahim. Pe regul[1] arid, pe care din loc în loc era aruncat câte un smoc de săricică şi de laptele-cucului, vântul dinspre miazăzi sculptase cu fineţe dâre lungi în nisipul roşiatic. Idriss nu mai trebuia să îndemne animalele ca să le silească să înainteze. Apropierea de puţul Hassi Urât – puţul lui Ibrahim – acţiona ca un magnet invizibil asupra oilor, care grăbeau pasul, îndemnând şi caprele în urma lor. Nu se zăreau însă decât siluetele contorsionate ale unor rădăcini uscate şi câteva dâmburi presărate cu *abesqui* pe care puii de cămilă se căţărau dintr-un salt. Curând, Idriss văzu decupându-se pe faleza cenuşie a ergului profilul în formă de umbrelă al acaciei care ţinea umbră puţului. Mai avea încă doi kilometri până acolo, când trebui să ridice o cămila ghemuita pe pietriş şi care, de bună seama, era bolnava. Animalul scoase un mormăit tânguitor şi, şchiopătând, o lua la trap înaintea turmei. Idriss era mulţumit să se înfăţişeze înaintea pastorului Şaamba cu o cămila pe care poate altfel ar fi pierdut-o.

Relaţiile dintre cei doi adolescenţi erau simple şi univoce: o admiraţie amestecată cu oarecare teama din partea lui Idriss, o prietenie protectoare şi condescendenta din partea lui Ibrahim. Pentru că era nomad, pentru că se descurca de unul singur şi era păstor de cămile, Ibrahim nutrea pentru locuitorii oazei un dispreţ plin de îngăduinţă, deloc temperat de faptul ca muncea pentru ei şi că ei erau cei care îl întreţineau. În atitudinea lui era ceva din amintirea unui trecut glorios, în care oazele şi sclavii care le cultivau constituiau laolaltă proprietatea seniorilor nomazi. De altfel, acest băiat cu purtări oarecum

ciudate de-atâta căldura şi singurătate nu se temea nici de Dumnezeu, nici de diavol şi ştia să tragă folos chiar şi de pe urma ariditäţii deşertului. Cu singurul său ochi – stângul, căci dreptul îi rămăsese agăţat în spinii unei păduri de arbori de cauciuc în care i se năpustise cămila, putea să distingă de la o distanţă de doi kilometri goana unei gazele sau apartenenţa tribală a unui păstor de măgari. Picioarele lui zdravene şi uscăţive puteau să meargă douăzeci şi patru de ore încontinuu, fără apă şi fără curmale. Se orienta, fără să greşească vreodată, noaptea sau în timpul furtunilor de nisip. De altfel, se pricepea să schimbe direcţia vântului, înfigând într-o ţepuşă un scarabeu sacru şi orientând în direcţia dorită mişcarea nestăpânită a picioruşelor acestuia, ce se zbăteau în gol. Putea să repereze drumul unei furnici, ajungea la muşuroi şi îl sfărâmă dintr-o lovitură de picior. Obţinea astfel o masă copioasa golind conţinutul galeriilor, în ciuda faptului că locuitorii din Tabelbala se temeau de aceste vietăţi, căci adăpostul lor subteran le punea în legătură cu duhul cel râu. Idriss era deseori înfricoşat de nelegiuirile lui. Nu ezita să bea din picioare, ţinând urciorul cu o singură mâna, deşi, ca să poţi bea, trebuie să te sprijini cu un genunchi de pământ şi să apuci recipientul cu amândouă mâinile. Vorbea deschis despre foc, invocând astfel cu îndrăzneala iadul, pe când locuitorii oazei foloseau cu prudenţa locuţiuni ca „bătrânelul care trosneşte" sau „făcătorul de cenuşa". Nu ezita nici măcar să arunce apa peste flăcări, ceea ce înseamnă profanare. Idriss îl văzuse într-o zi înfruptându-se dintr-un creier de oaie, care la Tabelbala se îngroapă, căci cel care îl mănâncă înnebuneşte, la fel de sigur ca şi dacă şi-ar mânca propriul creier.

Urmând cămila şchioapă, ajunse la umbra acaciei unde constata absenţa lui Ibrahim. Animalele acestuia se înghesuiau în jurul micului bazin circular alimentat de jgheabul fântânii, în

care se mai afla puţină apă amestecată cu nisip. Ar fi putut rezista fără apa până seara, dar bazinul constituia un punct de atracţie ce le împiedica să se împrăştie.

Unde era Ibrahim? Să-şi fi dus oare cămilele spre vreo păşune îndepărtata apărută la câteva ore după o furtună? Idriss îi caută urma în jurul copacului, dar pământul era brăzdat de urmele mari ale copitelor de cămilă amestecate cu cele mici ale caprelor şi oilor. Atunci, îndepărtându-se de puţ, descrise un arc de cerc străduindu-se să găsească un indiciu al direcţiei în care o pornise păstorul Şaamba. Descoperi astfel urma neregulată lăsată de un varan, steluţe minuscule ce trădau ţopăitul unui şoarece săritor, urma triunghiulara, destul de veche, a unui fenec în galop. Dădu ocol unui bloc de bazalt care, cu întunecimea lui, despica regul din ce în ce mai orbitor pe măsură ce soarele se ridica la orizont. Şi în clipa aceea descoperi o urma atât de neaşteptată încât în mintea lui se făcu brusc un gol. Nu se mai gândi la Ibrahim, nici la cămilele lui, nici măcar la propria sa turmă. Nu mai exista nimic în afara celor două dâre uşor zimţate care săpau în solul alb nişte şanţuri mici, vizibile cât puteai cuprinde cu privirea. O maşină, un automobil, despre care nu vorbise nimeni în oază, apărea din noapte cu o întreagă încărcătură de bogăţii materiale şi de mister omenesc! Idriss, surescitat la culme, o luă la fugă pe urmele vehiculului care gonea spre vest.

Soarele strălucea în înaltul cerului când, în aerul tremurător din cauza căldurii emanate de pământul încins, Idriss zări, alunecând printr-o pădurice de tamarini, silueta greoaie a unui Land Rover. Nu mergea cu viteza prea mare, dar Idriss nu avea nicio şansă să-l ajungă. De altfel, nici nu-i trecea prin cap aşa ceva. Mut de uimire şi sfiala, se opri şi curând oile şi caprele îl înconjurară. Land Roverul, schimbându-şi direcţia către nord, mergea acum pe drumul spre Beni Abbes. În cinci

minute, avea să se facă nevăzut. Ba nu. Uite ca a încetinit. A început să se întoarcă. Iuţi pasul şi se năpusti către el. La bord se aflau două persoane, un bărbat la volan şi lângă el o femeie, căreia Idriss nu-i distinse la început decât părul blond şi ochelarii mari, negri. Maşina frână. Femeia îşi scoase ochelarii şi sări jos. Părul îi sălta pe umeri ca o pânză decolorata. Era îmbrăcata cu o bluziţa kaki foarte decoltata şi cu un şort peste măsură de scurt. Idriss remarca şi balerinii aurii şi se gândi că, încălţata cu aşa ceva, nu avea cum să ajungă prea departe pe pietroaiele din jur. În mâna ţinea, ameninţător, un aparat de fotografiat.

— Hei, puştiule! Nu te mai mişca atâta, vreau să te fotografiez.

— Ai putea măcar să-l întrebi şi pe el dacă vrea, bombăni bărbatul. Unora nu le place treaba asta.

— Cine vorbeşte! răspunse ea.

Idriss trăgea cu urechea şi încerca să-şi amintească bruma de franceză pe care o ştia că să înţeleagă ce se spunea. Era evident ca el era obiectul unei discuţii între bărbat şi femeie, dar faptul că femeia era cea care se interesa de el îl tulbura.

— Nu-ţi face iluzii, o ironiza bărbatul. Se uita mai mult la maşina decât la tine!

Într-adevăr, aceasta maşina era impunătoare, masiva şi alba de praf, plină de rezervoare, roţi de rezerva, cricuri, extinctoare, cabluri de remorcat, lopeţi, unelte pentru despotmolit. Bun cunoscător al deşertului, Idriss admira acest vehicul de cursă lungă care aducea pe departe cu cea mai bine echipata cămilă. Oamenii care aveau o maşină atât de impunătoare nu puteau fi decât nişte seniori.

— Nu-mi fac iluzii, îi răspunse femeia, dar cred că pentru el nu e nicio diferenţă. Şi maşina, şi noi facem parte din aceeaşi lume străină. Noi doi suntem nişte emanaţii ale Land Roverului.

Armase aparatul de fotografiat de mai multe ori şi îl îndreptase din nou asupra lui Idriss şi a oilor lui. Acum îl privea zâmbind şi, lăsând deoparte aparatul, părea că în sfârşit îl vede în chip firesc.

— Dă-mi fotografia.

Erau primele cuvinte rostite de Idriss.

— Vrea fotografia lui, e normal, nu-i aşa? interveni bărbatul. Vezi, ar trebui să avem mereu la noi un aparat cu developare instantanee. Bietul puşti va avea o decepţie.

Femeia pusese aparatul la loc în maşină. Scoase din ea o hartă învelita într-un cadru de celofan şi se apropie de Idriss.

— Imposibil, băiete. Filmul trebuie developat şi apoi tras pe hârtie. Fotografia o să ţi-o trimit eu. Uite, acum suntem aici, la Tabelbala. Pata asta verde este oaza ta. Mâine vom fi la Beni Abbes. Apoi la Beşar. Pe urma la Oran. Acolo ne aşteaptă un car-ferry. Douăzeci şi cinci de ore pe mare. Marsilia. Opt sute de kilometri pe autostrada. Paris. Şi, de-acolo, îţi trimit fotografia. Cum te cheamă?

După ce Land Roverul dispăru lăsând în urmă un nor de praf, Idriss nu mai era chiar acelaşi om. La Tabelbala nu exista decât o singură fotografie, în primul rând pentru că locuitorii oazei sunt prea săraci pentru a se gândi să-şi facă fotografii. Apoi, pentru că acestor berberi musulmani le este teama de poze. În mintea lor, ele au o forţa malefica şi, într-un fel, materializează deochiul. Totuşi, aceasta unica fotografie contribuia la prestigiul caporalului Mogadem ben Abderrahman, unchiul lui Idriss, care se înapoiase din campania din Italia cu o citaţie şi cu crucea de război. Citaţia, Crucea de Război şi fotografia erau puse la vedere pe unul dintre pereţii colibei lui şi, în fotografia crăpată şi cam neclara, îl puteai recunoaşte pe caporal, plin de tinereţe şi ardoare, alături de doi camarazi cu figuri joviale. „Până

acum, la Tabelbala nu exista decât o fotografie, gândea Idriss, de-acum înainte va mai exista una, şi aceea va fi a mea”.

Pe regul alb, mergea repede şi cu paşi mărunţi înspre acacia cea mare de la Hassi Urât. Sufletul îi era plin de aventura prin care tocmai trecuse şi se bucura dinainte gândindu-se cum avea să se laude în faţa lui Ibrahim. Chiar o să se laude? Ce dovada avea? Măcar dacă i-ar fi dat fotografia! Dar nu era aşa. La ora asta, fotografia lui mergea spre Beni Abbes, închisă în cutia aparatului, care, la rândul lui, era închis în Land Rover. Pe măsură ce Idriss înainta, maşina devenea şi ea la fel de ireală. În curând, avea să părăsească urmele lăsate de cauciucuri. Peste puţin timp, nu va mai exista nimic care să demonstreze că întâlnirea cu Land Roverul fusese adevărată.

Când ajunse la Urât, Ibrahim îl întâmpină, ca întotdeauna, cu o ploaie de pietre. Nici asta nu se întâmpla între locuitorii oazei. Pentru ei, simplul gest de a lua o piatră în mână este un semn de ostilitate, o ameninţare care, din fericire, este destul de departe de a fi dusă până la capăt. Pe Ibrahim îl amuza îndemânarea diabolică pe care o dobândise ţintind cu piatra încă din fragedă copilărie. Nimerea fără greş un corb în plin zbor, un fenec în goana mare. Acum, văzându-şi prietenul apropiindu-se, se juca, în semn de bun venit, făcând nisipul să ţâşnească la dreapta, la stânga, în faţa şi până la picioarele sale, nu atât în speranţa de a-l înfricoşa – Idriss ştia de mult că nu are de ce să se teamă, ci pur şi simplu pentru a-şi manifesta bucuria de a-l revedea, într-o formă care amesteca agresivitatea cu însuşirile lui naturale. Se opri atunci când distanţa dintre el şi Idriss deveni prea mica pentru ca jocul să mai prezinte vreun interes.

— Vino-ncoace! îi strigă. Am noutăţi!

Ia te uită! Frumos din partea lui Ibrahim! El, Idriss, avusese o întâlnire nemaipomenita.

Fusese supus încercării cu fotografia şi, pe deasupra, de către o femeie blondă, ceea ce îl făcuse pe neaşteptate egal cu caporalul Mogadem şi, uite, două ceasuri mai târziu, tot Ibrahim avea noutăţi!

— Am o cămilă care stă să fete la puţul Hassi el Hora. La un ceas de-aici. Apa e clocita, dar cămilă trebuie adăpată. Mergem să-i ducem lapte.

Vorbea o berbera în fraze scurte, repezite, ce păreau tot atâtea lătrături poruncitoare. În acest timp, singurul său ochi sclipea ironic, fiindcă Idriss nu era decât un biet nătărău din oaza, un „puţa boanta" supus, blând, dar care nu se putea compara cu un păstor de cămile Şaamba. Un mascul bătrân se încorda şi dădu drumul pe nisip unui jet de urina. Ibrahim profita ca să-şi clătească mâinile, căci un Şaamba nu mulge cu mâinile murdare. Apoi întoarse o femela ca să o aşeze în poziţie bună pentru muls şi începu să desfacă plasa care îi punea ugerul la adăpost de puii turmei. După care începu, în sfârşit, să mulgă, stând într-un picior, cu cel stâng sprijinit în genunchiul drept şi ţinând în echilibru pe coapsa stângă un urcior de argilă.

Idriss privea cele două jeturi care ţâşneau pe rând în vas. În starea lui de subnutriţie permanentă, era chinuit de dorinţa pe care i-o inspira lichidul acela alb, cald şi viu, ce i-ar fi putut domoli în acelaşi timp şi foamea, şi setea. Femela îşi mişcă urechile mici, de urs şi, deschizându-şi anusul, lăsă să curgă pe partea interioară a coapselor o diaree verde, dovadă de încredere şi abandonare care înlesnea, totodată, şi coborârea laptelui.

Ibrahim se opri din muls atunci când socoti că avea destul lapte ca să umple una dintre cele două tigve goale, cu capac, ce se fixează pe şoldul cămilei, într-o plasă din fibră de palmier. Se apropie apoi de masculul cel bătrân şi, cu un

simplu strigăt gutural, fără să fie nevoie să-l atingă, îl făcu să se lase în jos. Apoi se aruncă pe spinarea lui, cu spatele rezemat de cocoaşă, iar în faţă îl aşeză pe Idriss. Cămila se ridică, behăind nemulţumita şi o porni îndată în goană către nord. După ce străbătură o întindere de pământ roşiatic acoperit cu arbuşti piperniciţi, urcară cale de mai mulţi kilometri prin albia unui ued[2]. Sculptat de apă – o apă care, se vedea bine, nu mai cursese de ani de zile pe acolo, solul era acoperit cu plăci mari, netede şi întărite ce crăpau brusc sub copitele late ale cămilei. În mai multe rânduri, cei doi călăreţi fură pe punctul de a cădea. Animalul mârâia de furie, aşa că trebuiră să meargă în pas mai domol. Dar cămilă se opri de-a binelea la poalele unei stânci de bazalt sub care adulmecase prezenţa unei guelta[3]. Ibrahim o lăsă să bea din apa cenuşie în care mişunau insectele. Cămila îşi înălţă capul, tristă şi orgolioasă, deschise botul şiroind de apă şi scoase un behăit ce împrăştie miros de sare şi de sulf. Apoi o luă din nou la goană. Pe măsură ce se apropiau de Hassi el Hora, Idriss simţea mai tare neliniştea şi nerăbdarea de care era cuprins tovarăşul său. Instinctul, care niciodată nu-l înşelase, îl avertiza pe păstorul Şaamba că în aer plutea nenorocirea.

Prezenţa unui puţ nu era marcată decât de o simplă ridicătură de pământ – resturile foarte vechi şi pietrificate ale săpăturilor. Fără bazin, fără zid împrejmuitor, fără ghizduri, numai o gură rotundă ce se căsca, primejdioasă, la nivelul solului. O colibă şubreda, din prăjini legate între ele cu frunze de palmier, era o dovadă cum că păstorii cunoşteau totuşi această sursă de apă şi că uneori veneau aici să se odihnească, la adăpost de soare, după ce-şi adăpau vitele. În clipa aceea, locul era pustiu. Totuşi, încă de foarte departe, Ibrahim distinse, cu singurul său ochi, silueta plăpândă şi roşiatică a unui pui de cămilă nou-născut, părăsit

între puţ şi adăpost. Presimţirile sale cele mai negre se adevereau.

Sări de pe cămila şi alergă înspre marginea puţului. Idriss îl văzu năpustindu-se pe grinda cea mai accesibila a şarpantei interioare ce susţinea pământul de pe margini şi apoi culcându-se pe ea, ca să poată cerceta mai bine fundul apei. Nu mai era nicio îndoială. Însetată în urma naşterii, cămila se apropiase de marginea puţului şi căzuse în gol.

În clipa aceea, puiul scoase un behăit tânguitor, şi mama sa îi răspunse: din gura puţului urca un geamăt amplificat parcă de un uriaş tub de orgă. Idriss se apleca la rândul lui peste marginea puţului. La început, nu desluşi decât grinzile încâlcite ce fixau armătura pereţilor. Dar când ochii i se mai obişnuiră cu întunericul, printre reflexele luminoase şi unduitoare distinse o siluetă întunecata culcata pe o parte, pe jumătate cufundată în apă. Şi, un punct minuscul în marginea acestui tablou sinistru, zări imaginea propriului său cap, încordat şi viu pe azurul adânc al cerului.

Ibrahim se ridicase şi alerga înspre coliba, de unde se întoarse cu o frânghie de piele împletită.

— Cobor să văd dacă e raniţă, explică el. Dacă nu e, mai chemăm nişte păstori să ne-ajute şi-o să încercăm s-o scoatem de-acolo. Dar, dacă are un picior rupt, trebuie omorâta.

Apoi, după ce fixa un capăt al frânghiei de un colţ de piatră, îşi dădu drumul înăuntru. Câteva clipe nu se mai auzi nimic. Curând însă vocea lui se înalţă ca un ecou venind dintr-o grotă.

— Are un picior rupt. Îi tai gâtul şi pe urma o fac bucăţi. Tu o să le tragi afară. Ia întâi hainele mele.

Idriss scoase la suprafaţa o legăturică de boarfe zdrenţăroase. Apoi rămase în aşteptare, fără a încerca să vadă oribilul lucru pe care îl săvârşea

pastorul Şaamba la douăzeci de metri sub pământ, în apa nămoloasă.

Cămila cea mare se apropiase de pui şi, după ce-l adulmecase îndelung, începuse să-l lingă drăgăstos. Idriss privea scena amuzat. Era puţin probabil ca bătrânul mascul să fi cedat unei neaşteptate vocaţii paterne. Mai degrabă aprecia pe trupul tremurător şi umed al puiului mirosul puternic al mamei. Chinuit de singurătate, puiul, la rândul lui, se lipea de acest protector nesperat, pentru ca apoi, mânat de instinct, să înceapă să-i scormonească pântecele cu botul, în căutarea unui ipotetic uger.

O chemare poruncitoare îl smulse pe Idriss din contemplare. Începu să tragă de frânghia de piele, greu încărcată de data asta. Curând, reuşi să aducă spre el o pulpă şi un picior ce încă mai păstrau căldura trupului viu. Duse carnea la umbra colibei. Vocea păstorului răsună din nou.

— Scoate o găleată cu apă, amestec-o cu laptele pe care l-am adus şi dă-i puiului să bea.

Deci Ibrahim, în toiul muncii istovitoare, nu uita de puiul de cămilă şi sacrifica pentru el singura hrană de care dispunea. Idriss se supuse fără prea multă tragere de inimă, dar nici nu-i trecu prin minte posibilitatea de a nu-şi asculta prietenul, bând, de pildă, o parte din lapte. Curajul supraomenesc al acestuia îl subjuga. Puiul nu putea să bea, aşa că Idriss trebui să meştereasca un biberon improvizat dintr-o sticlă căreia îi sparse fundul, transformând-o astfel într-un fel de pâlnie. De-abia începuse să-l hrănească şi din fundul puţului sosi o altă halcă de carne. Când soarele ajunse în înaltul cerului, îl auzi pe Ibrahim bucurându-se ca lumina putea ajunge direct la el. Coliba se transformase într-o grămadă de hălci de carne, pe care roiuri de muşte albastre bâzâiau furioase ori de câte ori erau deranjate. Dar ceea ce-l nelinişte mai mult pe Idriss era cerul, pustiu încă o oră mai devreme, dar pe care începuseră să se

ivească mici cruci negre ce pluteau uşor, parând a rămâne o clipă nemişcate, pentru ca apoi să alunece brusc, în zbor planat. Vulturii văzuseră totul şi se pregăteau să coboare. Totuşi, erau mai puţin de temut decât corbii, ale căror îndrăzneală şi agresivitate depăşeau orice limite. Idriss îşi imagina cam cum se va desfăşură drumul lor la întoarcere, cu puiul de abia în stare să meargă, cu masculul cel mare legănând pe cocoaşa o piramidă de carne proaspăta şi cu stol negru de corbi croncănind în urma lor.

Fu surprins când îl văzu pe Ibrahim apărând pe neaşteptate pe grinda transversala a puţului. Era o statuie vie, sculptata într-un mâl sângerând. Orbit de lumina puternica, îşi acoperi faţa cu mâinile şi îşi înălţa capul către cer. Apoi mâinile îi căzură, şi Idriss văzu cum un cheag de sânge se cuibărise în orbita goală, ca şi cum ochiul îi fusese smuls chiar atunci. Pastorul Şaamba era năucit de încordare, de oboseala şi de exaltarea pe care o provoacă miezul zilei. Ridica braţele şi izbucni într-un urlet de triumf şi de sfidare. Începu apoi să ţopăie şi să sară în echilibru pe bârna. Îşi apucase sexul în mână, îndreptându-l spre Idriss:

— Bai, puţă boantă! Uite, eu o am ascuţită!

Şi continuă să sară astfel pe trunchiul putred. Se auzi o trosnitură şi Şaamba dispăru ca un drăcuşor în cutia lui. O a doua trosnitură îl făcu pe Idriss să înţeleagă ca trupul tovarăşului sau lovise în cădere bârna principala a şarpantei care, la rândul ei, cedase. Pământul se zguduia de parcă ar fi fost cutremur. Coliba se prăbuşi peste hălcile de carne. Un nor de praf ţâşni din puţ către cer şi Idriss văzu, zburând înnebuniţi, o mulţime de lilieci ce-şi petreceau ziua în şarpanta puţului. Ruperea celor două grinzi provocase prăbuşirea întregii armături ce susţinea pereţii. Dintr-odată, puţul se umpluse. Până la ce nivel? Unde era Ibrahim?

Idriss se apropie. La mai puţin de doi metri adâncime, se vedea nisipul amestecat cu bucăţi de lemn rupte. Îşi striga tovarăşul. Vocea lui firava se înălţă în mijlocul tăcerii pe care măreţia soarelui în plin zenit o făcea să pară sepulcrală. Şi atunci îl cuprinse frica. Începu să urle îngrozit şi o luă la fuga drept înainte. Alergă aşa multă vreme. Până când, împiedicându-se de o rădăcină, se prăbuşi în nisip, cutremurat de hohote de plâns. Dar se ridică imediat, astupându-şi urechile cu mâinile. Cu obrazul lipit de pământ, i se păruse că aude, urcând din adâncuri, râsul prietenului său îngropat de viu.

— Te-a fotografiat? Şi unde-i fotografia? Mama lui îşi aminti din nou de povestea cu fotografia, în timp ce o vecină, bătrâna Kuka, o ajuta să se pieptene şi să se machieze. Idriss nu putuse tăinui întâlnirea cu francezii din Land Rover, şi nici promisiunea lor de a-i trimite fotografia. Avea să-i parvină prin curierul care sosea rar în oază, odată cu comenzile de provizii, unelte şi haine pe care le aducea săptămânal camionagiul Salah Brahim, omul care asigura legătura cu marea oază vecină Beni Abbes. Dar, ca să-şi menajeze mama, pe care gândul o ducea întotdeauna la tot ce putea fi mai rău, Idriss ascunsese nu numai rolul pe care îl jucase femeia blonda, dar chiar şi existenţa ei. În maşină nu erau decât doi bărbaţi, povestise el, şi unul dintre ei făcuse fotografia.

— N-o s-ajungă niciodată, profeţi sumbru Kuka ben Laid în timp ce descurca părul mamei lui Idriss cu un pieptene de fier cu trei dinţi. Şi-atunci? Ce-o să facă ei cu fotografia aia? Nimeni n-are de unde şti!

— Ai pierdut ceva din tine, întări mama. Şi dac-acum te îmbolnăveşti, cum să te vindec?

— Mai e şi pericolul să plece de-aici, adăuga Kuka. Trei tineri din sat emigraţi spre nord în şase luni!

Idriss era cufundat într-o muncă de migala. Tăia cu cuţitul o cămila mică dintr-un bloc de caolin ocru, cu atât mai multă grijă cu cât voia să se ferească să intervină în litania posaca a celor două femei. Cu turma lui de cămile sculptate se jucase de-a nomadul Şaamba încă de când era mic. La început, i se dăruiseră piesele una câte una. Mai târziu, îşi vopsise turma şi o îmbrăcase în bucăţi de pânza şi fibre de palmier. În fiecare zi, o ducea la adăpat şi la păscut, îngrijea animalele rănite sau bolnave. Prea mare acum pentru astfel de lucruri copilăreşti, începuse să dăruiască animalele, pe rând, fraţilor săi şi cioplea piese noi care îmbogăţeau un şeptel deja numeros.

— Ştiu eu ce au tinerii ăştia de pleacă, rosti Kuka, plină de mister.

După o pauză de politeţe, mama o întreba:

— Ei? De ce pleacă tinerii ăştia?

— Pentru c-au fost învăţaţi să meargă prea devreme. Ăsta-i un cusur de nomad care-i înseamnă toată viaţa.

— Idriss n-a mers până la doi ani, spuse mama neîncrezătoare.

O durea amintirea unei particularităţi a familiei ei care pe vremuri fusese cauza unor griji şi presentimente sumbre: aproape toţi copiii ei începuseră să meargă târziu. Pentru al treilea, când împlinise doi ani, se organizase chiar o rugă pentru mers, tradiţionala în astfel de cazuri. Copilul, în zdrenţe şi lăsat dinadins plin de muci şi de jeg, era purtat într-un coş de către două fetiţe – surori, verişoare sau, dacă nu avea, vecine – care intrau în fiecare casa şi cântau încontinuu tot drumul. „Nu merge, nu vrea să meargă, dă-i, Doamne, dezlegare să meargă!” Fiecare familie vizitată făcea un dar – grâu, orz, zahăr, ceapă, bani mărunţi – care era pus în coş, astfel încât să atingă copilul. Cu ofrandele primite, mama trebuia apoi să organizeze un mic ospăţ pentru copilul care nu mergea şi pentru fetiţele care merseseră în locul lui.

— Dar, de la şase ani, insistă Kuka, se juca de-a camionul cu un bidon de petrol pus pe patru roţi de lut ars plus una de rezervă! Asta ce voia să-nsemne?

— Dacă lui Idriss îi e sortit să plece, atunci va pleca, trase mama o concluzie fatalistă.

— Bineînţeles, dar nu neapărat cu deochi, admise Kuka în timp ce acoperea părul mamei cu o unsoare grasă făcută din henna, cuişoare, trandafiri uscaţi şi mirt, amestec ce făcea ca părul să pară bogat şi mătăsos.

Bătrâna rostise cuvântul care o obsedase tot timpul pe mama din clipa în care aflase de episodul cu Land Roverul. Ca să nu te ajungă deochiul, cel mai prudent lucru este să treci cât mai neobservat. Dacă atragi deochiul prin ţinuta ta, prin forţă sau frumuseţe, înseamnă că-l ispiteşti pe diavol. Mamele din Tabelbala îşi neglijau intenţionat copiii, lăsându-i cam murdari, ca nu cumva să stârnească admiraţia la o vârsta atât de vulnerabilă. Bărbatul care ţine la vedere cu atâta mândrie cuţitul nou-nouţ, pe care de-abia l-a dobândit, are toate şansele să se taie cu el de cum îl va folosi. Doica etalându-şi pieptul planturos, capra cu o fecunditate ostentativă, palmierul cu o inflorescenţa bogată se expun deochiului a cărui forţă secătuieşte, usucă. Tot ceea ce are o înfăţişare înfloritoare se află sub o ameninţare continuă. Ce să mai zici atunci despre ochiul fotografic şi despre imprudenţa celui care i se oferă cu atâta uşurinţă?

Idriss ştia toate aceste lucruri. Era destul de pătruns de spiritul belbali ca să-l ia cu frig când se gândea la riscurile la care, pe deplin conştient, se expunea. Dar în acelaşi timp îl frământa dorinţa arzătoare de a scăpa de influenţa oazei în care crescuse. De aici şi admiraţia lui pentru nomazii Şaamba, ca şi faptul că încă îşi mai răsfăţa mica turma de cămile la o vârsta la care e ridicol să te mai ţii de astfel de copilării. De altfel, nici mama

lui nu prea era de acord cu această colecţie, dar Idriss era băiat, nu peste mult timp avea să fie bărbat, şi cămilele nu erau totuşi păpuşi, jucării pe care nu le-ar fi tolerat în mâinile fiicelor ei.

Kuka făcuse cu grija un ghem din firele de par rămase în dinţii pieptenului. Nu trebuia să se rătăcească niciunul căci, emanaţie a trupului mamei, ele aveau o influenţă directă asupra sănătăţii ei fizice şi morale. Ajungând în mâini răuvoitoare, ele ar putea deveni un puternic instrument magic. Şi totuşi nici nu se punea problema să fie arse. Urmau să fie îngropate la rădăcina unui tamarin, copac ce constituia obiectul unui cult feminin.

— E adevărat că Idriss a fost vândut negrilor? întrebă brusc Kuka.

Întrebarea era indiscreta şi, fără îndoială, bătrână n-ar fi avut îndrăzneala s-o rostească în prezenţa altcuiva, şi nici uitându-se în ochii mamei. Aceasta însă, cu spatele la bătrână şi lăsându-se în voia mâinilor ei, putea, fără a fi prea brutala, să dea un răspuns evaziv sau chiar să nu spună nimic.

— Da, răspunse ea după o clipă de gândire. Înainte de el născusem doi copii morţi.

Explicaţia era suficientă. Atunci când nenorocirea se înverşunează asupra unei familii, în ziua naşterii este chemata în ajutor comunitatea restrânsă formată din descendenţii sclavilor negri din oaza. Aceştia încep să danseze în curte, iar tatăl, în chip simbolic, aşază copilul pe toba căpeteniei şi oferă comunităţii un dar substanţial, în natura şi în bani. Atunci când copilul trăieşte, negrii, care au devenit astfel răspunzători de soarta lui, vor avea dreptul la încă o donaţie, iar copilul însuşi va trebui să îşi amintească toată viaţa de protectorii săi. Până la şase ani, Idriss fusese pieptănat după stilul tradiţional al copiilor negri, cu craniul ras în întregime, lăsându-i-se doar o

creasta deasa şi ascuţita ce pornea de pe frunte şi se termina la ceafă.

Kuka nu insista, dar mama îşi dădu seama că ea vedea în acest amănunt un motiv în plus pentru ca Idriss să-şi părăsească familia. Având grija să nu strângă prea tare părul, ca să nu provoace sterilitate, bătrâna împletea cu răbdare cele trei cozi tradiţionale ale femeilor măritate, două cozi laterale, destul de subţiri, împodobite cu inele de argint, şi una groasă la spate, trecută printr-un con ce simbolizează un ochi protector.

Bătrână trebuia acum să înceapă vopsitul feţei, aşa că îşi schimba locul, căci trebuia să se aşeze pe vine în faţa mamei lui Idriss. Astfel, conversaţia avea să-şi schimbe cursul: ceva mai puţina viclenie din partea bătrânei Kuka şi o reţinere mai făţişa din partea celeilalte femei. Idriss încerca să se facă uitat, aşa cum învăţase să facă de fiecare dată când, în locuinţa prea strâmta, era martor la o scenă de la care în principiu era exclus, din cauza vârstei sau a sexului. Gândul îi zbura însă la serbarea care începea în seara aceea şi care urma să dureze zece zile: Ahmed ben Baada îşi mărita fata, Aişa, cu fiul cel mare al lui Mohamed ben Suhil, şi o trupa de dansatori şi de muzicanţi veniţi din vârful munţilor Atlas avea să dea culoare şi ritm ceremoniilor.

În casa viitorului soţ femeile munciseră toată ziua să pregătească un *tazu* ce era de ajuns pentru o sută cincizeci, chiar două sute de persoane. Timp de trei ore, vreo zece bătrâne măcinaseră în râşniţe de piatră ca să facă grişul necesar. Agitaţia întreţinuta de acest cor de femei, care vorbeau încontinuu, cântau şi râdeau pe înfundate, se transmitea şi curioşilor care se perindau prin faţa darurilor oferite familiei viitoarei soţii de către rudele tânărului. La mare preţ se aflau ţesăturile, eşarfele, centurile, condurii, brăţările şi colierele de argint, pieptenii, oglinzile,

apa de colonie şi toate acele produse fără de care frumuseţea femeii nu ar mai exista: henna, mirt, tămâie, scoarţa de nuc, cuişoare şi rădăcini de stânjenei sălbatici. În sărăcia fără margini din oaza, atâtea bogaţii strânse laolaltă însemnau pentru ochi un prilej de desfătare ce nu trebuia scăpat.

După-amiaza, femeile s-au adunat într-un dans modest, aproape timid. Cele căsătorite şi fetele tinere se grupau două câte două, ca şi cum cele din urma trebuiau să fie iniţiate de celelalte, mai în vârstă. Cât despre mire, acesta, însoţit de „vizirii" lui – vreo şapte-opt tineri celibatari fusese în chip destul de misterios după lemne, dovada fiind cei şase măgari încărcaţi cu vreascuri pe care îi mânau de la spate. Obiceiul cere ca mirele să fie înfăşurat până sub ochi într-un burnuz mare, strâns cu funia de care s-a ajutat mama lui când l-a născut. În realitate, noaptea o petrecuse chefuind împreună cu tovărăşii de zi cu zi, ca să sărbătorească sfârşitul adolescenţei. Segregarea dintre sexe este astfel sărbătorită de două ori în ajunul căsătoriei.

Idriss se implica în aceste ritualuri numai în măsură în care reuşea să se identifice cu mirele – care nu era decât cu trei ani mai mare decât el – dar reuşea prea puţin. În ceea ce privea prietenia, moartea tragica a lui Ibrahim lăsase un gol imens în jurul lui, pe care niciun băiat din oaza nu-l putea umple. Mireasa era de vârsta lui. Crescuseră împreună, şi fata asta grasa, pasiva şi molatică nu avea pentru el niciun fel de mister sau de atracţie. Poate că şi pentru viitorul ei soţ lucrurile stăteau la fel. Ali ben Mohamed rămânea însă fidel tradiţiei potrivit căreia soţii se iubesc şi se stimează pentru că au fost uniţi prin ceremonia căsătoriei, sentimentele trebuind să fie efectul şi nu cauza unirii lor. Fără să-şi dea seama, în spiritul lui Idriss pătrunsese tocmai ideea contrara, o idee moderna şi lipsită de pietate, aceea ca întâi trebuie să existe dragostea şi ea să fie primul motiv al căsătoriei.

Din clipa în care hotărî ca mireasa nu-l atrage în niciun fel, toată petrecerea i se păru o plictiseală de prisos şi, într-un fel, o ameninţare virtuala pentru libertatea lui, cu toate că era hotărât să zădărnicească orice manevra de-a părinţilor lui sau de-a părinţilor vreunei fete de măritat din oaza care ar fi vrut să-l atragă spre însurătoare. Privindu-l pe acest tânăr care urma să devină soţ, iar curând, fără îndoială, şi tată, prinzând astfel rădăcini adânci în Tabelbala, Idriss simţea cum îi cresc aripi şi gândurile-i pătimaşe zburau la femeia blondă care îi luase chipul şi îl dusese cu ea în automobilul acela de vis. În realitate, în imaginaţia lui se vedea în două ipostaze diferite. Într-o zi, Salah Brahim, sărind din camion, avea să-i dea un plic trimis de la Paris, în care îşi va găsi fotografia. Dar cel mai adesea se vedea pornind înspre nord, pe un drum lung al cărui capăt era la Paris. Bătrâna Kuka îl ghicise: nu se mai gândea decât la plecare.

Se înnoptase de mult când invitaţii ieşiră cu toţii, atraşi de o zarva venind dinspre ksarul[4] Chraia. Pe pereţii văruiţi ai colibelor se proiectau luminile ca de incendiu ale torţelor. Liniştea nopţii era sfâşiată de glasuri sparte şi de chiuituri ascuţite, de bubuitul înfundat al unei tobe şi de sunete stridente de trompete. Era ceata de munteni, veniţi dinspre răsărit prin hamada[5] Draa, care îi sărbătoreau, în felul lor, pe tinerii căsătoriţi. Tobele făceau un zgomot infernal. Fiecare instrument, agăţat în poziţie orizontală de mijlocul cântăreţului, scotea două sunete: unul limpede, atunci când instrumentul era lovit cu bagheta într-o extremitate, altul înfundat, când în cealaltă extremitate se lovea cu pumnul. Peste şuieratul peltic al cimpoaielor, doi solişti suflau pe rând în trompete scurte de alamă, descriind curba unui refren sfâşietor. Muzica aceasta era departe de monologul pur şi limpede al lui Idriss, cântat la un fluier din trestie cu şase găuri în orele cele mai fierbinţi ale zilei.

Muzicanţii se strânseseră roata în faţa casei lui Mohamed ben Suhil, peste care torţele aruncau o lumina vie şi ciudată. Muzica se însufleţea din ce în ce mai mult, cu fiecare clipa devenea mai violenta, transmitea zbuciumul ei de nestăpânit trupurilor nemişcate ale spectatorilor. Ritmul devenea din ce în ce mai febril şi toţi ştiau de ce: pentru ca dansul să se dezlănţuie, pentru ca tot grupul de muzicanţi să se preschimbe într-un singur dans. Şi naşterea avu loc: în mijlocul lor apăru o femeie neagră, înveşmântata în valuri roşii şi purtând podoabe de argint. Zett Zobeida nu se arata decât atunci când serbarea era în toi, căci ea era sufletul şi flacăra petrecerilor. Mai întâi, cu paşi repezi şi îndoita din mijloc, alergă pe marginea cercului ce-i aparţinea, ca şi cum şi-ar fi cercetat domeniile. Apoi desenă o suita de figuri din ce în ce mai concentrate. Era limpede: culegea toată muzica răspândită pe tărâmul ei, aduna o recolta nevăzută, tot dansul risipit în jur.

Acum mulţimea dansa cu ea şi toţi repetau o litanie obsedantă şi neînţeleasă:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta ţârâie pe piatră
Libelula vibrează şi nu cântă nimic
Lăcusta ţârâie şi tace
Dar aripa libelulei e un înscris
Dar aripa lăcustei e o scriere
Şi-acest înscris zădărniceşte viclenia morţii
Şi-această scriere dezvăluie taina de-a trăi.

Zett Zobeida se mişca acum cu paşi foarte mărunţi, înconjurată îndeaproape de muzicanţi. Curând, picioarele începură să i se mişte în loc, cad dansul se contopise cu trupul. Şi din tot acest trup, între partea de jos a bustului şi partea de sus a fustei, nu se mai vedea decât o fâşie de goliciune strălucitoare şi neagră. Şi-n mijlocul acestei statui acoperite de valuri dansa singur pântecele,

însufleţit de o viaţă de sine stătătoare şi plină de înţelesuri. Era gura fără buze a întregului trup, acea parte din el care cuvântă, zâmbeşte, se strâmba şi cânta.

Libelula descântă viclenia morţii
Lăcusta scrie taina de-a trăi.

Dansul Zett Zobeidei era, pe aceasta statuie de văluri nemişcate, baletul a o sută de bijuterii zornăitoare. Mâini de Fatma şi semiluni, copite de gazelă şi cochilii de sidef, coliere de coral şi brăţări de chihlimbar, amulete, stele şi rodii, toate dansează într-un amplu conciliabul clinchetitor. Dar ceea ce atrage mai ales privirea lui Idriss este o picătură de aur de o strălucire şi de o forma încântătoare, ce se roteşte pe un şnur de piele. Nu se poate imagina un obiect de o perfecţiune mai simpla şi mai concisă. Pare că totul este adunat în ovalul acesta puţin bombat în partea de jos. Fără a se atinge de celelalte bijuterii în salturile ei uşoare, tăcerea acestei bule solitare pare a spune totul. Pietrele preţioase imita cerul, pământul, animalele deşertului şi peştii din mari; dar bula de aur nu vrea să arate nimic altceva decât pe sine însăşi. Este semnul pur, forma absoluta.

Poate că din seara aceea Idriss a început să înţeleagă că Zett Zobeida şi picătura ei de aur sunt emanaţia unei lumi fără imagini, antiteza şi poate antidotul femeii platinate cu aparatul de fotografiat. Poate că ar fi mers încă şi mai departe pe calea acestei iniţieri dacă, după cântece şi dansuri, în liniştea regăsită a nopţii scânteietoare, Abdullah Fehr, povestitorul negru venit tocmai dinspre Sudan şi Tibesti, n-ar fi evocat aventura fostului pirat Kheir ed Din, rege al Tunisului pentru scurt timp, căruia parul şi barba îi dăduseră mult de furca.

Barbă-Roşie sau Portretul regelui

Numele lui adevărat era Kheir ed Din, dar rumii[6] îi spuneau în batjocura Barbă-Roşie. Cu fratele său mai mare, acest pirat levantin de-odinioară cutreierase Mediterana jefuindu-i corăbiile dintr-un capăt într-altul, împreună, puseseră stăpânire pe Alger, al cărui port îl fortificaseră pentru a-şi putea adăposti acolo cele patruzeci de galere. Apoi fratele cel mare fusese ucis la Tlemcen, iar mezinul, de unul singur, urmaşe drumul unei cariere strălucite. În anul 912[7] după Hegira, cuceri Bizerta, iar pe Mulay Hassan, sultanul Tunisului, îl alungă din palatul său din Bardo.

Când Kheir ed Din şi tovarăşii lui, mirosind încă a sânge, dădură năvală în palat, liniştea în care se treziră dintr-odată le dădu sentimentul straniu că au pătruns pe un tărâm fermecat. Nicio urmă de viaţă în curţile interioare, pe terasele etajate, în sălile imense, sub colonadele ce mărgineau grădinile de vis. Curtenii, soldaţii, servitorii şi paznicii păreau să fi părăsit aceasta locuinţa nobila şi semeaţă abia cu o clipă mai înainte, lăsând-o intactă în mâinile barbarilor veniţi de pe mare, cu baldachinele, paravanele, pernele, vesela şi chiar şi cu focul aprins în cămine şi cu frigări încă rotindu-se deasupra lui. Fugiseră cu toţii, luând cu ei caii, dromaderii, maimuţele şi câinii de vânătoare, acei delicaţi ogari ai deşertului care vin să-şi aşeze capul lunguleţ pe genunchii seniorilor din Africa alba. Nici măcar havuzurile nu mai erau înconjurate de zborul rotund al porumbeilor.

Vraja acestor locuri ciudate îi făcea pe Kheir ed Din şi pe tovărăşii lui să se simtă nelalocul lor. Temându-se de vreo capcană, înaintau cu grijă, uitându-se în toate părţile. Unii îl sfătuiră pe pirat să dea foc acestui palat blestemat şi să-l distrugă piatra cu piatra.

Din încăpere în încăpere şi din scara în scara, ajunseră într-o aripa dosnică, ale cărei uşi

rezistaseră la început tuturor încercărilor de a le deschide. Nu mai rămânea decât să spargă una dintre ele, dar tocmai când soldaţii trecuseră la treabă, uşa se deschise singura. În prag apăru un bărbat înalt cu o figura aspră, îmbrăcat într-un halat alb cu pete de toate culorile. Avea un aer surprins şi furios.

— Ce-i cu tărăboiul ăsta? întrebă el. Doar am dat ordin să nu fiu deranjat în timp ce lucrez!

Un paznic otoman înarmat cu un iatagan se apropie, cu intenţia făţişa de a reteza capul celui care îndrăznea să rostească astfel de vorbe semeţe în faţa stăpânului său. Kheir ed Din îl îndepărtă cu un gest.

— Tărăboiul ăsta înseamnă ca sultanul Mulay Hassan a fugit şi că eu îi iau locul. Aşadar, spune-mi, cine eşti tu, de pari atât de străin de evenimentele ce zguduie ţara asta?

— Ahmed ben Salem, portretist oficial şi pictor al palatului.

Şi cum Kheir ed Din înainta, se dădu într-o parte ca să-l lase să intre.

Kheir ed Din îl întâlnise de mai multe ori pe adversarul pe care tocmai îl doborâse. Dispreţul era singurul sentiment pe care îl nutrea pentru acest Mulay Hassan, nedemnul moştenitor al vestitei dinastii a Hafsizilor. Plăpând şi cu o figură jalnică, părea să se încovoaie sub greutatea coroanei şi a mantiei regale moştenite de la strămoşii lui. În faţa temutului pirat, stăpân al Mediteranei, el nu putea fi sortit decât înfrângerii şi umilinţei!

Or iată că pe cei patru pereţi ai vastei încăperi se afla tocmai el, sultanul învins, dar nu adus de spate, nici cu capul plecat şi nici dând bir cu fugiţii. Dimpotrivă, iată-l bine înfipt în şa, pe un cal nărăvaş, înconjurat de demnitarii care îi aşterneau un covor din mantiile lor, cocoţat în vârful unui turn ce domină oraşul, ba chiar şi în harem, înconjurat de favorite topite de dragoste.

Kheir ed Din străbătea încăperea cu privirea înfierbântată de o furie care, cu fiecare pânză, devenea şi mai aprigă. Îl zdrobise pe Mulay Hassan. Îl alungase din palatul lui într-un mod umilitor. Îl obligase să fugă cât îl ţineau picioarele, lăsând în urmă până şi carnea perpelindu-se în frigări. Şi iată că, din cauza acestui pictor blestemat, învinsul se afla tot aici, între zidurile palatului său, triumfător, cu aerul lui regesc, în culmea gloriei.

— În temniţă! urlă el într-un târziu. Şi-n foc cu toate mâzgălelile astea!

Apoi ieşi iute din încăpere, în timp ce soldaţii lui îl înconjurau pe Ahmed ben Salem şi îl legau fedeleş.

În săptămânile ce urmară, Kheir ed Din fu foarte ocupat cu consolidarea şi organizarea victoriei fulgerătoare care făcuse din el omul cel mai puternic din tot Maghrebul. Noua lui izbânda opera însă şi asupra sa o metamorfoză de care el însuşi era surprins. Dintru început, ocuparea Algerului şi a Algeriei îl transformase din piratul de mare care fusese într-un guvernator de citadelă. Şi iată că, ajuns egalul unui rege în acest palat rafinat, simţea că îi revin noi obligaţii. Întâi de toate, înţelese că nu mai trebuia să facă nimic el însuşi. Între lucruri şi el trebuia să se interpună întotdeauna de aici înainte ministrul, executantul, secundul său, cel puţin, servitorul. Începuse cu sabia. Era cel mai vechi tovarăş al său de luptă, o armă grea şi grosolană, cu garda de forma unei cochilii enorme ce acoperea toată mâna, cu tăişul lat şi uşor ciobit ici-colo, în ciuda grosimii sale. Câte capete nu despicase el cu această sabie plină de fală! Numai cât o mângâia cu palma, că-i şi dădeau lacrimile. Or era limpede că de-acum nu va mai reteza niciodată capete şi că bătrână lui sabie n-avea să i se mai bălăngăne la cingătoare încurcându-l la mers. Şi o înlocui cu un pumnal

scurt şi elegant, cu mânerul cizelat, a cărui lamă i se părea tocmai bună ca să-şi cureţe unghiile cu ea.

Veni apoi rândul veşmintelor: pieptarul de zale se preschimba în catifea, şi cânepa, în mătase.

Dar toate astea nu însemnau încă mare lucru. Căci iată-l pe acest soldat mereu gata de fapte noi, care nu se îndoise niciodată de nimic, care răspunsese întotdeauna la orice întrebare prin curaj şi prin forţa, iată-l pe acest nou suveran, dintr-odată pătruns de demnitatea lui de curând dobândita, privindu-se în oglinda şi ezitând să se recunoască.

În acea clipă, îşi aminti de Ahmed ben Salem şi de galeria de portrete în care ticălosul de Mulay Hassan părea atât de nobil. Acum, de vreme ce adoptase micul pumnal de ceremonie, jaboul de mătase şi vesta de catifea, nu era oare timpul să-şi facă şi portretul oficial? Şi totuşi aceasta perspectiva atât de firească pentru oricare altul pe el nu-l umplea decât de teama şi oroare…

Motivul lui era foarte îndreptăţit: Kheir ed Din nu-şi arata niciodată capul, acoperit tot timpul de un turban, nici bărbia, învelită într-o husă de mătase verde, legata după urechi cu două şnururi. Pentru ce atâtea precauţii? Acesta era secretul lui, un secret pe care toţi cei din jur îl cunoşteau, dar despre care nimeni n-ar fi îndrăznit să pomenească vreodată.

În timp ce frecventa şcoala coranică, Kheir ed Din fusese ţinta celor mai crude jigniri din partea colegilor şi a profesorilor, iar motivul era culoarea parului său. Coama de un roşcat-aprins ce-i acoperea capul atrăsese ani de-a rândul batjocura, loviturile şi, ce-i mai rău, trezise un fel de repulsie blestemata. Toate acestea din cauză că, în virtutea unei tradiţii sahariene, copiii roşcaţi sunt blestemaţi. Da, blestemaţi, căci sunt roşcaţi pentru că au fost concepuţi atunci când mama lor era spurcata. Ei poartă astfel însemnul evident şi de neşters al acestei nelegiuiri, căci părul lor nu a

fost colorat de nimic altceva decât de sângele spurcat. Şi ruşinea se întinde pe toată pielea – alba ca laptele, dar pătată de pistrui, cuprinde fiecare fir de păr şi schimba până şi mirosul, căci tovărăşii lui Kheir ed Din se îndepărtau de el, astupându-şi nasul.

Copilul suferise un adevărat martiriu. Mai târziu, crescând, puterea îl făcuse de temut. Şi, în sfârşit, vârsta la care avea voie să poarte turban îi dădu posibilitatea de-a ascunde pricina ruşinii. Totul reîncepu însă nu peste mulţi ani, când îi crescu barba, ce nu mai era roşcată ca parul, ci de-a dreptul roşie, de parcă ar fi fost făcută din fire de arama. Atunci impusese moda husei de barba, un accesoriu de care nu se despărţea niciodată şi pe care curtenii din jur îl adoptaseră fără să crâcnească.

Acest lucru nu-l împiedica să pândească tot timpul privirile celorlalţi şi, dacă se întâmpla ca ochii cuiva să se oprească asupra bărbiei sale, mâna i se crispa îndată pe mânerul sabiei. Rumii îl porecliseră Barbă-Roşie şi mare noroc pe capetele lor ca locuiau de cealaltă parte a Mediteranei. Kheir ed Din era atât de susceptibil în această privinţă, încât şi cei foarte apropiaţi se fereau să rostească în prezenţa lui cuvinte ca vulpe, veveriţă, alezan, tutun, şi toţi ştiau ce prost dispus era în nopţile în care pe cerul înnegurat plutea o lună mare şi roşiatică.

Şi, ajuns la apogeul puterii sale, iată-l cum descoperă forţa imaginii şi faptul ca un rege nu poate evita să se privească în oglindă. Aşa ca într-o dimineaţă dădu ordin ca Ahmed ben Salem să fie scos din temniţa şi adus în faţa lui.

— Mi te-ai prezentat ca fiind portretistul oficial şi pictorul palatului, îi spuse.

— Într-adevăr, Înălţimea Ta, asta mi-e îndatorirea şi acesta mi-e titlul.

— Cu titlul şi îndatorirea am înţeles, dar care ţi-e funcţia?

— Mai întâi, trebuie să fac portretele înalţilor demnitari ai Curţii. De asemenea, să reproduc frumuseţea arhitecturală şi fastul palatului, pentru ca toţi să le cunoască în toate timpurile şi pe întreg pământul.

Kheir ed Din dădu din cap. Îi plăcea ceea ce-i spunea artistul.

— Dar, ia spune-mi, presupunând că acel demnitar căruia îi faci portretul suferă din cauza unui defect fizic, de pildă, un neg, nasul rupt, se uită cruciş, e chior sau mai ştiu eu ce, ai reproduce defectul cu exactitate sau te-ai strădui să-l ascunzi?

— Înălţimea Ta, eu sunt portretist, şi nu curtezan. Eu pictez adevărul. Onoarea mea se numeşte fidelitate.

— Aşadar, din respect pentru fidelitate, n-ai şovăi să araţi lumii întregi ca regele tău are un neg pe nas?

— Nu, n-aş şovăi.

Kheir ed Din, simţindu-se oarecum înfruntat de orgoliul plin de îndrăzneala al pictorului, roşi de furie.

— Şi nu ţi-ar fi teama că ţi s-ar putea clinti capul de pe umeri?

— Nu, Înălţimea Ta, căci, la vederea portretului său, regele nu s-ar mai gândi că-l ridiculizez, ci, dimpotrivă, s-ar simţi onorat.

— Cum aşa?

— Pentru ca portretul meu ar fi portretul regalităţii înseşi.

— Şi negul?

— Ar fi un neg atât de regesc încât oricine ar fi mândru să aibă pe nas unul la fel.

Pe Kheir ed Din îl tulburară adânc aceste cuvinte, căci ele îl atingeau tocmai acolo unde îl durea mai tare. Plecă de lângă pictor şi se retrase în apartamentele sale. Dar lui Ahmed i se îngădui să se reîntoarcă în atelier. Chiar de-a doua zi, Kheir ed Din îl căută şi-l întrebă din nou:

— Şi totuşi nu-nţeleg, îi spuse, cum de poţi reproduce o faţă urâtă şi ridicolă din cauza unei diformităţi fără să-i demaşti în acelaşi timp urâţenia şi ridicolul? Chiar vrei să spui că niciodată nu atenuezi diformităţile modelelor tale?

— Niciodată nu le atenuez, afirma Ahmed.

— Niciodată nu le înfrumuseţezi?

— Bineînţeles că înfrumuseţez, dar fără să ascund nimic. Dimpotrivă, subliniez, accentuez trăsăturile unui chip.

— Înţeleg din ce în ce mai puţin.

— Totul este să faci în aşa fel ca timpul să pătrundă în jocul liniilor ce compun portretul.

— Ce timp?

— Priveşti un chip. Un minut, cel mult două. Şi, în acest timp foarte scurt, chipul este frământat de solicitări întâmplătoare, absorbit de griji triviale. După aceea îţi va rămâne în minte imaginea unui bărbat sau a unei femei degradate sub povara unor griji vulgare. Imaginează-ţi acum că aceeaşi persoană se află la mine în atelier şi îmi pozează. Nu un minut sau două, ci de douăsprezece ori câte o oră timp de o lună, să zicem. Imaginea sa pictată de mine va fi spălată de murdăria momentului, de miile de mici neajunsuri cotidiene, de micile josnicii la care banalitatea vieţii casnice îl obligă pe fiecare om.

— Modelul tău se va plictisi de pustietatea atelierului, şi chipul său nu va reflecta decât golul pe care-l poartă în suflet.

— Da, aşa este, dacă bărbatul sau femeia este un om de nimic. Atunci, da, o să redau pe pânza acest aer absent, care e într-adevăr masca unora atunci când nu-i mai sâcâie nimic din exterior. Dar am pretins eu oare c-aş face portretul oricui? Eu sunt pictorul profunzimii, iar profunzimea unei fiinţe transpare pe chip de îndată ce agitaţia vieţii triviale dispare, aşa precum fundul stâncos al mării, cu algele ei verzi şi peştii de aur, se dezvăluie privirii călătorului atunci când

încetează clipocitul uşor, provocat la suprafaţa de vâslaşi sau de briza capricioasa.

Kheir ed Din tăcu o clipă, şi Ahmed, care nu-l scăpa din ochi, avu pentru prima dată bănuiala rănii tainice care se ascundea în spatele triumfului acestui aventurier.

— Şi acest suflet pe care-l descoperi şi-l redai pe pânza este foarte diferit de la un om la altul sau este vorba despre un fond comun tuturor oamenilor?

— E foarte diferit şi în acelaşi timp exista şi un fond comun, care ţine de însăşi condiţia umană. Unii, de pildă, poarta într-înşii o mare dragoste şi sunt fericiţi sau nefericiţi. Alţii plutesc fără-ncetare într-un vis de frumuseţe, o frumuseţe pe care o caută peste tot şi din care găsesc ici-colo câte un crâmpei. Iar alţii stau de vorbă cu Dumnezeu şi nu cer nimic altceva pentru a fi fericiţi decât aceasta prezenţa extraordinara şi blânda. Şi alţii…

— Dar regii? Ce-ai putea spune despre un suflet regesc?

— Regele domneşte şi regele guvernează. Sunt două funcţii foarte diferite, chiar total opuse. Căci regele care guvernează, în fiecare zi, în fiecare ceas se lupta cu mizeria, cu violenţa, cu minciuna, cu trădarea, cu lăcomia. Teoretic, el este cel mai puternic; în realitate, el are de înfruntat duşmani de temut şi, pentru a-i învinge, este constrâns să întoarcă împotriva lor aceleaşi arme nedrepte: violenţa, minciuna, trădarea. Şi în aceasta lupta ajunge să se mânjească şi pe el, după cum mânjeşte şi coroana. În timp ce regele care domneşte străluceşte ca soarele şi, la fel ca soarele, răspândeşte în jur lumina şi căldură. Regele care guvernează este secundat de o şleahta de calai hidoşi care se numesc mijloacele de guvernare. Regele care domneşte este înconjurat de un alai de femei tinere şi frumoase, albe şi înmiresmate, care se cheamă scopurile domniei. Se spune deseori ca

aceste tinere justifica existenţa călăilor, dar nu-i decât o minciună printre atâtea altele scornite de calai. Mai trebuie oare să adaug ca eu îl pictez pe regele care domneşte, şi nu pe cel care guvernează?

— Dar poţi să-mi spui acum ce sunt scopurile fără de mijloace?

— Da, sunt de acord, nu prea ar mai avea rost, dar ce înseamnă mijloacele dacă au dat uitării scopurile, dacă, atât de înverşunate fiind, le-au distrus chiar? Adevărul e ca viaţa unui rege este un veşnic du-te-vino între aceste două extreme. Mulay Hassan trecea drept un om slab şi nehotărât. Asta pentru ca nu suporta să-şi vadă acea imagine despre sine ce se oglindea în ochii călăului, ai celui osândit sau ai simplului soldat. Şi atunci venea să mă vadă pe mine, de fapt venea aici ca să se vadă pe el însuşi. Când intra era palid, descurajat, scârbit de lucrurile josnice la care îl obliga funcţia lui. Îşi privea portretele, acelea pe care le-ai distrus tu. În lumina pe care o emanau se spăla de toată murdăria puterii. Şi sub ochii mei îşi recăpăta mândria de a fi rege. Îşi recăpăta încrederea în sine. Iar eu nu trebuia să rostesc niciun cuvânt de îmbărbătare, îmi zâmbea şi apoi pleca, înseninat.

Pe chipul lui Kheir ed Din se citea nemulţumirea pe care i-o provocase evocarea duşmanului său. Cum de era cu putinţa să fie comparat cu acest netrebnic? Şi totuşi, dormea în patul în care dormise şi el şi stătea de vorbă cu pictorul care îi făcuse şi lui portretul.

— Şi ce-i cu acest fond comun, cum îi spui tu, al tuturor oamenilor?

— Atunci când înfrânezi tumultul vieţii de zi cu zi, ca să se audă numai vocea sufletului, degeaba e această voce atât de deosebita, atât de personala, atât de diferita de oricare alta, exista o trăsătură ce se regăseşte în fiecare om şi care este o dovadă ca aceasta voce – cel puţin când ea exista – este cântecul profund al sufletului.

— Şi care e trăsătură asta?

— Nobleţea.

Kheir ed Din tăcu din nou – reflectând la cele spuse de Ahmed, apoi se îndrepta către uşa atelierului şi, înainte de a dispărea, se întoarse şi spuse:

— De mâine, la o oră după ce răsare soarele, vei începe să pictezi portretul meu oficial.

O porni înspre uşa, dar se răzgândi iarăşi:

— În alb şi negru, preciză el.

A doua zi, Ahmed era pregătit. Îmbrăcat într-un halat imaculat, stătea în faţa unui panou mare din foi de papirus puse cap la cap şi suprapuse, frecate cu ulei de cedru. Pe o măsuţă erau puse la îndemâna mănunchiuri de pene, legături de cărbuni şi sticle cu tuş. Erau şi cocoloaşe de pâine ce se foloseau la estompat, şi sacâz dizolvat în alcool care se pulverizează peste desen pentru a-l fixa. Nu mai lipsea decât modelul. Care însă nu apăru.

Ahmed îl aşteptă toată ziua. Când se înnopta, pânza era plină de schiţe făcute ca să treacă timpul. Erau schiţe ale unui portret al lui Kheir ed Din făcut din memorie, adică după ideea pe care pictorul şi-o formase despre el. Să fi fost din cauza acelei origini abstracte şi simbolice sau a faptului că era format doar din haşuri negre pe un fond alb? Această figură nu emana decât o senzaţie de forţa, chiar de brutalitate, care îl tulbura pe Ahmed. Se întreba de ce noul stăpân nu venea să pozeze şi de ce portretul – pe care era constrâns să-l facă din memorie – era atât de lipsit de acea seninătate maiestuoasă ce i se potriveşte aşa de bine unui suveran. Că aceste două întrebări nu aveau decât unul şi acelaşi răspuns înţelesese în cea de-a treia zi, când Kheir ed Din dădu buzna în atelier şi, proţăpindu-se cu mâinile în şolduri în faţa schiţei portretului său, izbucni într-un râs sălbatic.

— Văd, spuse, că n-ai deloc nevoie de prezenţa mea ca să-mi faci portretul! Şi, te rog să mă crezi, e mult mai bine aşa. Mai întâi, pentru că îmi displace ideea de a mă lăsa ore întregi în voia privirilor tale indiscrete. Apoi, pentru că îmi place foarte mult acest portret, tocmai din cauză că emană atâta forţa brutală.

— Stăpâne, am nevoie de prezenţa Domniei Tale ca să pot face portretul adevărat, un portret regal, simbol al suveranităţii înălţimii Tale asupra supuşilor şi asupra pământurilor pe care le stăpâneşti. Şi asta nu e totul: acest portret ar trebui să fie în culori. Şi mai cer încă ceva.

— Ce-mi ceri? urla fostul pirat.

— Ar trebui să fii de acord să-ţi scoţi turbanul şi…

— Şi mai ce? urla din nou Kheir ed Din.

— Şi husa de barba, spuse Ahmed cu îndrăzneala.

Kheir ed Din se năpusti cu pumnalul asupra lui, dar îşi aminti la timp ca aceasta arma neînsemnata nu era decât un obiect de podoaba. Îl baga în teaca plin de furie şi dispăru, urmat de curtenii săi, ale căror priviri vorbeau limpede despre primejdia în care se afla pictorul.

Aceasta întâmplare îl tulbura foarte tare pe Ahmed. Se aştepta să fie azvârlit din nou în temniţa, însă în zilele ce urmară nu apăru niciun soldat. Golul şi tăcerea în care era lăsat erau însă mai de temut decât o ameninţare concreta, încerca să se apuce din nou de lucru. Dar fiecare umbră pe care o adăuga portretului lui Kheir ed Din îl făcea pe acesta să pară mai feroce, ceea ce nu era deloc de mirare după ultima sa vizită.

Ahmed se hotărî într-un târziu să meargă să ceară sfatul unei femei în care avea cea mai mare încredere – dacă aveau să-l lase să plece, căci ea locuia într-o oaza îndepărtată, în mijlocul deşertului. Nimeni însă nu păru să-i dea atenţie atunci când se aventura în afara atelierului, nici

când ieşi din palat, aşa ca putu să pornească la drum cu o uşurinţă de necrezut, însoţit de un servitor şi de două cămile.

Ca şi Ahmed, Kerstine era o artistă, un confrate, într-un cuvânt; dar în rest se deosebea de el aşa precum ziua se deosebeşte de noapte. Era blonda cu ochi albaştri, originara din Scandinavia, şi arta pe care o adusese cu ea se născuse din frig. În vila în care locuia, compusă din corpuri de clădire joase şi albe ascunse sub palmieri, se întrezărea silueta complicata a războaielor de ţesut, mari, construite dintr-un lemn necunoscut în Africa, arţarul din Nord. Din aceste aparate atât de sofisticate scotea ceas de ceas, cu o răbdare fără margini, peisaje de iarnă, scene de vânătoare cu sănii, fortăreţe acoperite de gheaţă, personaje îmbrăcate în blănuri, lucruri pe care un african nu le-a văzut niciodată şi nici măcar nu şi le-a imaginat. Ahmed îi aducea uneori câte-o pânză pictată de el. Luând-o drept model, ea o transforma cu multă îndemânare într-o tapiserie de o mare fidelitate, fără îndoială, dar îmbogăţită de o densitate şi de o blândeţe care îl făceau a-şi recunoaşte cu greu opera astfel transfigurată. Folosind ca material lâna – produsul cel mai plăcut şi cel mai cald al vieţii animale, tapiseria celebrează marea reîntâlnire a omului gol cu animalitatea pierdută, cu mătăsurile, cu pufurile, cu blănurile.

Kerstine îl întâmpina pe Ahmed ca de obicei, cu familiaritatea fireasca între artişti, temperată însă de acea reţinere comună nordicilor. Ahmed îi adusese portretul în cărbune pe care i-l făcuse lui Kheir ed Din. Îi povesti prietenei sale tot ceea ce ştia şi tot ceea ce îndurase din partea fostului pirat ajuns stăpân al Tunisului. Kerstine părea foarte interesata de susceptibilitatea exagerată a acestuia în privinţa bărbii sale şi a părului. Făcură împreună planuri şi hotărâră ca ea să-i facă o vizită cât va putea de repede. După care

Ahmed o luă înapoi spre Tunis, ducând cu el, în schimbul portretului în cărbune, o bucată de tapiserie pe care strălucea o floarea-soarelui enorma, una dintre cele pe care locuitorii din Nord, lipsiţi de soare, o cultivă pentru frumuseţea ei solară.

Kheir ed Din lipsi din Tunis mai multe luni, timp în care supuse sudul ţării. Când se întoarse, era în culmea gloriei. Toate acestea îl îndreptăţeau să creadă că întemeiase o dinastie milenara. Iar nevoia de a sfârşi odată cu povestea sâcâitoare a portretului oficial era cu atât mai apăsătoare. Aşa că, într-o dimineaţă, dădu buzna în atelierul lui Ahmed. De cum intră, începu să caute cu privirea portretul în cărbune pe care îl apreciase la ultima vizită şi care, în plus, părea să-i fi purtat noroc.

— Era doar o schiţa, explica Ahmed. N-o mai am.

— Ai îndrăznit s-o distrugi? izbucni Kheir ed Din, de parcă ar fi fost vorba despre un atentat la propria sa persoană.

— Nu, dimpotrivă, răspunse Ahmed, l-am dat în dar unei femei de geniu, care eram sigur că îl va folosi cum va fi mai bine.

— Cum adică?

Drept răspuns, Ahmed se îndreptă către unul dintre pereţii atelierului, mascat de o pânză. Cu un gest larg îl descoperi. Kheir ed Din scoase un strigat de uimire, în spatele pânzei apăruse o tapiserie din lâna colorata. În diverse tonuri de roşcat, reprezenta un peisaj de toamnă europeană, o pădurice îngropată sub frunze moarte printre care se furişau vulpi, ţopăiau veveriţe, gonea o ceata de căpriori. Dar asta nu era nimic. Pentru privitorul aflat destul de departe şi care acorda mai multă atenţie ansamblului decât detaliilor, toată această simfonie în roşcat major reprezenta de fapt un portret, un chip al cărui pâr şi barba constituiau, prin bogăţia lor, substanţa acestei lumi a pădurii –

blană de animale, coroană de copaci, penaj al sălbăticiunilor. Da, era chiar portretul lui Kheir ed Din, redus la culoarea sa fundamentală, ale cărei nuanţe – de la cele mai slabe până la cele mai dense – mângâiau privirea cu o blândeţe nespusă.

— Cât e de armonios! murmură Kheir ed Din după o lungă tăcere admirativa.

— Autoarea vine din nordul Europei, se crezu Ahmed dator să explice. Evoca un peisaj din ţara ei în luna octombrie, când se reia vânătoarea. Este cel mai regesc dintre anotimpurile nordice.

— Este portretul meu, insista Kheir ed Din.

— Fără îndoială, Înălţimea Ta. Aceasta este arta lui Kerstine: plecând de la schiţa mea în cărbune şi având în minte un simplu peisaj de toamna scandinava, ea a simţit imediat afinitatea profunda între chipul vostru şi acest peisaj şi a contopit portretul cu pădurea în aşa fel încât nimeni n-ar putea spune care e frunzişul şi care e părul, care e vulpea şi care e barba.

Kheir ed Din se apropiase de tapiserie şi îşi plimba peste ea amândouă mâinile.

— Părul meu, îngâna el, barba mea…

— Eşti chiar tu, stăpâne, redat demnităţii tale de rege al copacilor, al animalelor, datorită părului tău, datorită bărbii tale, datorită coamei tale, spuse Ahmed.

Şi în minte îi veniră vorbele misterioase rostite de Kerstine după ce-i povestise despre părul roşcat al lui Kheir ed Din şi despre originea lui ruşinoasă: „Ceea ce a făcut o femeie numai mâinile unei femei pot să desfacă”, spusese ea.

Pentru a-şi simţi mai bine propria-i tihnă, Kheir ed Din îşi lipise obrazul de tapiserie. Întorcând capul, îşi cufunda în ea întregul chip.

— Ce miros plăcut şi adânc! exclamă el.

— Mirosul naturii, mirosul celor roşcaţi, spuse Ahmed. E lână de oaie sălbatică spălata într-un torent de munte şi uscata pe tufe de alior. Da, asta e superioritatea tapiseriei faţă de pictură: fără

îndoială că tapiseria este făcută ca să fie privită, dar ea trebuie să fie şi mirosita, şi atinsă.

Atunci Kheir ed Din făcu un gest uimitor şi atât de neaşteptat, încât îi umplu de groază pe curtenii care-l însoţeau: cu o mişcare bruscă, îşi smulse husa de mătase verde ce-i acoperea bărbia şi-şi aruncă enormul turban pe podea. Apoi îşi scutură capul, ca o sălbăticiune care vrea să-şi înfoaie coama.

— Barbă-Roşie! urlă el. Mă numesc sultanul Barbă-Roşie! Aşa să ştiţi! Vreau ca această tapiserie să fie pusă la loc de cinste în spatele tronului meu, în sala de onoare.

A doua zi[8], sultanul Mulay Hassan, care îi câştigase de partea lui pe prinţii italieni, pe papă şi pe împăratul Carol Quintul, puse din nou stăpânire pe Tunis, cu o armată de treizeci de mii de oameni, îmbarcaţi pe o flotă de patru sute de corăbii.

Kheir ed Din se refugie în Europa, ţara toamnelor roşcate, unde ajunse prieten cu regele Franţei, Francisc I. Mai avu încă o mulţime de aventuri, dar niciodată nu-şi mai ascunse nici părul, nici barba.

Oare Zett Zobeida rămăsese şi ea printre ceilalţi ca să-l asculte pe povestitorul Abdullah Fehr? Idriss o căutase cu privirea, dar, prins de poveste, până la urma renunţase. Acum, când toată lumea se ridica în linişte, nu putea rezista atracţiei pe care o exercita asupra lui ksarul Chraia, unde se instalase grupul de muzicanţi. Înainta tăcut pe lângă primele ziduri ale ksarului. În interior, se aflau două corturi, însufleţite când şi când de câte o luminiţa. Dinăuntrul lor se auzeau murmure, scâncetul unui copil mic, râsete înăbuşite. Pe neaşteptate, un câine începu să latre cu furie. Apoi o voce de bărbat îi porunci să tacă. După care o piatră trecu şuierând pe lângă urechea lui Idriss şi, alături de el, căzură sfărâmături de zid. O luă

înapoi cât putu de repede. Dar mai târziu, stând pe terasa casei părinteşti, rămase mult timp privind spre cerul întunecat, fără să poată închide ochii. Lăcustă, libelula, scriere, înscris, străvechiul refren dansa neîncetat în mintea lui, şi înaintea ochilor avea încă pântecele gol al Zett Zobeidei vorbindu-i fără cuvinte. Dar Kerstine, femeia blondă venita din nord cu lâna ei de toate culorile, dădea imaginilor o graţie ce îl împăca pe omul cel mai năpăstuit de aparenţa sa fizică cu propriul lui portret. Kerstine ar fi reuşit oare la fel de bine şi cu un aparat de fotografiat? Cu siguranţa că nu. Oare cum s-ar vedea Idriss în fotografia făcută de femeia blonda? Probabil că adormise puţin, căci nu văzuse cerul albindu-se, iar când se ridică, orizontul începea să ardă la răsărit. Trebuia să se întoarcă în tabăra muzicanţilor. Trebuia s-o revadă pe Zett Zobeida. O luă la fugă spre ksar. Prudenţa îl făcu să încetinească pasul şi să se ascundă lângă primele ruine, în spatele zidurilor surpate. Precauţii inutile, căci cele două corturi au dispărut. Idriss înaintează în interiorul taberei. N-au mai rămas decât focuri stinse ce mai fumegă încă, fructe putrede, fecale, rămăşiţe pe care Idriss le răscoleşte cu piciorul gol. O melancolie de nespus îi cuprinde sufletul. Să plece. Vrea să plece cu ea. Ca şi femeia blonda în Land Roverul ei. Să plece sau să se însoare, după obicei. Nu, mai degrabă să plece, să plece!

Deodată, Idriss vede ceva strălucind în nisip, între degetele de la picioare. Se apleacă şi ia de jos cea mai frumoasă podoabă a Zett Zobeidei, picătura de aur cu şnurul rupt. O rostogoleşte în căuşul palmei. O ridică de şnur şi-o face să danseze în răsăritul de soare.

Lăcusta poart-o scriere pe aripa ei
Pe-aripa libelulei vibrează un înscris…

Aude din nou muzica obsedanta, vede iarăşi dansul Zett Zobeidei, femeia neagră cu bijuteria ei abstractă, absolută, fără pereche în natură. Şi începe şi el să danseze în lumina proaspătă a dimineţii, pe pământul plin de gunoaie.

Apoi ascunde picătura de aur în buzunar şi fuge.

Peste două zile, trebuia să vină Salah Brahim. Cu vechiul lui camion Renault, făcea naveta Tabelbala – Beni Abbes – trei sute de kilometri, aducând locuitorilor din oaza poşta şi tot ceea ce-i comandaseră la ultima cursa: unelte, medicamente, haine, până şi sare şi seminţe, o mulţime de lucruri al căror număr, din an în an mai mare, era o dovadă a sărăciei crescânde din oază. Sosirea lui către sfârşitul dimineţii – pleca de la Beni Abbes în zori – constituia de fiecare dată un mic eveniment. Distribuirea lucrurilor, pe care o însoţea cu veselia lui înnăscuta, făcea din el un personaj popular, deşi unii se temeau de el, iar alţii chiar îl dispreţuiau. Era principala legătură vie cu exteriorul, iar atitudinea lui faţa de locuitorii oazei varia, după cum aceştia călătoriseră sau nu în afara oazei. Faţă de cei care nu părăsiseră niciodată Tabelbala, se purta cu o familiaritate protectoare şi îşi dădea aere de superioritate care impuneau multora, iar pe alţii îi enervau, în ochii tinerilor care visau să emigreze, se bucura de un prestigiu indiscutabil, dar destul de suspect.

Idriss ştia că fotografia lui nu avea cum să se afle în poşta ce sosea la numai patru zile după trecerea Land Roverului. Totuşi, asistă şi el la distribuire, căci în acelaşi fel avea să-şi primească şi el plicul, iar de aici înainte fiecare distribuire îl privea şi pe el, şi aceasta cu atât mai mult cu cât sosirea fotografiei va deveni mai probabilă. Oare cât timp trebuia să aştepte? Trei, cinci, şapte săptămâni? Din nefericire, prezenţa sa tăcută la fiecare distribuire nu-i scăpa lui Salah Brahim şi,

de la a treia, şoferul începu să-l apostrofeze şi să facă aluzii la logodnica îndepărtată de la care – pretindea el – Idriss aştepta cu disperare o scrisoare de dragoste. Mai târziu, cuvintele începură să-i fie însoţite de gesturi: „Uite-o, uite-o”, striga el fluturând în mâna un plic. Apoi se prefăcea că descifrează cu greu numele destinatarului şi încheia pe un ton plângăreţ: „Vai, nu, dragul meu Idriss, nici asta nu e pentru tine. Dar, uite, numele seamănă puţin cu al tău. Arzi, Idriss, arzi, dar mai ai puţina răbdare!” Cei prezenţi făceau mare haz de aceste glume.

Până la urmă, Idriss nu mai îndrăzni să apară când camionul, alb de praf, se oprea în faţa mulţimii care-l aştepta. Promise însă un pumn de curmale unui copil din vecini de fiecare dată când se ducea la împărţirea poştei şi un briceag în ziua în care avea să-i aducă scrisoarea. Şi, într-o dimineaţă, sări ca ars când îl văzu pe copil alergând spre el cu sufletul la gură: „A sosit! A sosit! Scrisoarea ta a sosit!” Numai ca Salah Brahim nu voise să i-o încredinţeze lui. Pretindea că n-o poate înmâna decât destinatarului. „Dar briceagul tot o să mi-l dai, nu-i aşa?” se ruga copilul. Idriss se îndrepta înspre camion cu toată încetineala pe care i-o îngăduia demnitatea rămasă după toate glumele proaste îndurate din partea şoferului. Salah Brahim se prefăcu la început că nu-l vede şi continuă distribuirea. După ce dădu şi ultimul pachet, scoase un plic voluminos acoperit de ştampile, înfăşurat într-o mulţime de fâşii de hârtie adezivă şi striga cât îl ţinu gura numele lui Idriss. Râsetele izbucniră din toate părţile. Idriss se apropie.

— Despre tine e vorba? îl întrebă Salah Brahim, batjocoritor. Chiar tu, Idriss, eşti destinatarul acestei scrisori de dragoste venite din vecinătatea mărilor?

Idriss trebui să îndure un interogatoriu grotesc, care îi făcu să se tăvălească de râs pe

bărbaţii din jurul camionului. Primi în sfârşit scrisoarea şi, când începu s-o desfacă, se făcu tăcere. Din plic scoase la iveală o ilustrată de format mare: reprezenta un măgar împopoţonat cu ciucuri, care răgea cât putea de tare, cu capul dat pe spate, cu dinţii în afară. Salah Brahim se prefăcea mirat în mijlocul furtunii de râsete şi aplauze.

— Asta ţi-e logodnica? Sau e chiar fotografia ta?

Idriss aruncă vederea şi o luă la fugă stăpânindu-şi lacrimile de furie. Era prima imagine pe care o datora trecerii prin viaţa sa a femeii cu Land Roverul.

Oare caporalul Mogadem se întreba de ce nepotul său Idriss tot dădea târcoale de câtva timp colibei lui şi-i făcea vizite timide? Să-i fi ajuns oare la urechi povestea cu Land Roverul pe care bătrână Kuka o răspândise în toată oaza? Era foarte puţin probabil şi, de altfel, de ce l-ar fi interesat? La Tabelbala, se bucura de un mare prestigiu datorită trecutului său de militar şi pensiei de fost combatant ce-i asigura o oarecare bunăstare. Era însă un singuratic. Nu voise niciodată să se însoare, ceea ce era de ajuns pentru a face din el un marginal, şi nimeni nu avusese vreodată ideea de a-i cita numele pentru a înlocui un membru dispărut din *djemaa*[9]. Totuşi, într-o vreme se interesase de nepotul lui şi-l învăţase nu numai să vorbească franceza, ci, într-un mod rudimentar, să şi scrie şi să citească.

În ziua aceea tocmai curăţa piesele demontate ale unei puşti, când Idriss se furişă în casă. Ca de obicei, nu-şi spuseră niciun cuvânt de bun venit. Rezemat cu spatele de perete, Idriss îl privi o vreme lucrând.

— E puşca ta din război? îl întrebă el într-un târziu.

— Oh, nu! Da’ ce-ţi închipui? spuse Mogadem. O puşcă de război e cu totul altceva. Asta-i bună numai pentru păsăruici.

Râse şi, apucând ţeava puştii, închise un ochi şi se uită prin ea ca printr-o lunetă.

— E bună şi pentru gazele? vru să afle Idriss.

— Pentru gazele, pentru cămile şi chiar şi pentru hoţi. Pentru soldaţi trebuie o puşcă adevărată, în Italia aveam una de 7, 5 mm cu baioneta rabatabila şi cu rezervă de cinci cartuşe. Nemţii aveau aproape toţi pistoale-mitralieră. Un pistol-mitralieră face prăpăd, nu glumă E bun într-un oraş, să tragi de-aproape. Dar n-are nici bătaie, nici precizie. Ca să tragi la distanţa e buna numai puşca.

În timp ce îl asculta vorbind, Idriss se plimba prin încăpere. N-a văzut niciodată ceva mai luxos şi mai confortabil decât casa unchiului Mogadem. Pereţii sunt ticsiţi cu trofee de vânătoare, piei de gazelă agăţate cu cap cu tot, un uliu împăiat, un evantai din pene de struţ, un cap de fenec cu gura mica şi roşie deschisă.

Pe o cutie îmbrăcată în catifea vişinie se afla un radio cu baterii, pe care Idriss nu l-a auzit niciodată funcţionând din cauză că – i-a explicat Mogadem – posturile nu se prind bine decât noaptea. Dar ceea ce-i atrage atenţia cel mai mult este o rama, sub geamul căreia se afla Crucea de Război şi o fotografie mişcata, îngălbenită, în care poate fi văzut Mogadem, surprinzător de tânăr, împreună cu doi camarazi care zâmbesc ca şi el în uniformele lor frumoase.

Caporalul ridică privirea şi-şi şterge mâinile cu o cârpă plină de grăsime.

— Poţi să te uiţi la fotografia asta, uite-o! E, cu siguranţa, singura fotografie din Tabelbala. Mai avea una Mustafa, de când s-a dus în călătoria de nunta la Alger. Se fotografiase cu nevastă-sa. Dar cred că fotografia a dispărut. I-o fi ars-o

soacra-sa. Bătrânilor de pe-aici nu prea le plac fotografiile, cred că aduc ghinion. Bătrânii sunt superstiţioşi…

— Şi tu nu crezi ca o fotografie poate aduce ghinion?

— Da şi nu. Uite, eu cred că o fotografie trebuie să ştii s-o ţii, s-o stăpâneşti, spuse Mogadem, făcând cu amândouă mâinile gestul de a strânge ceva. Din cauza asta Mustafa nu avea de ce să se teamă de fotografia făcuta la Alger: era prinsă în perete. Puteai s-o vezi în fiecare zi. Ca şi pe asta. Am prins-o sub sticla şi pot s-o supraveghez. Dar, vezi tu, fotografia asta are o întreagă poveste. O poveste tragica. Ia asculta puţin. Eram la refacere într-un sat lângă Cassino. Era acolo şi un puşti din serviciul fotografic al armatei. M-a fotografiat cu băieţii ăştia doi. Ne aflam la refacere mai multe grupe laolaltă… Cei doi băieţi de lângă mine erau din altă grupa. Dar ne cunoşteam. Acolo, la refacere, ne întâlneam şi mai râdeam împreună. Peste două zile, mă-ntâlnesc cu fotograful. Scoate din buzunar un plic şi mi-l da. În el era fotografia în trei exemplare: „E pentru tine şi pentru amicii tăi, îmi zice. Dă-le şi lor câte o fotografie”. Îi mulţumesc şi aştept să mă-ntâlnesc cu ceilalţi doi. Dar ocazia nu apare. După două zile, trebuia să mergem toţi în linia întâi. Era 30 aprilie 1944. N-am să uit niciodată ziua asta. Îi atacam încă o dată pe nemţii baricadaţi în mănăstirea Monte Cassino. Americanii încercaseră şi ei lucrai asta cel puţin de două ori, dar fuseseră respinşi. Acum era rândul nostru. Ce masacra! De o parte aliaţii, de cealaltă nemţii. Acolo am câştigat crucea. Cred şi eu că uitasem de fotografii. Dar le purtam la mine, la cald, în buzunarul de la piept, ăsta e un amănunt foarte important. Săptămâna următoare, eram din nou la refacere. Mă duc să-i caut pe cei doi la grupa lor. Grupa asta o păţise rău de tot. Ei bine, după multe căutări, am aflat ca amândoi fuseseră omorâţi…

Priveşte în tăcere fotografia înrămata de pe perete.

— Vezi, asta-i o poveste care mi-a dat de gândit. Eu cred că fotografia asta, pentru că am ţinut-o la mine, mi-a purtat mai degrabă noroc. Ceilalţi, cei doi camarazi, bineînţeles, nu era vina lor, dar îşi lăsaseră chipul să plece. Aşa ceva nu se face. Nu pot să nu mă gândesc că, dacă aş fi reuşit să-i dau fiecăruia fotografia lui, poate nu li s-ar fi întâmplat nimic.

— Şi-atunci ce-ai făcut cu fotografiile lor? îl întrebă Idriss.

— Le-am dat şefului lor de grupă ca să le trimită familiilor lor. Erau algerieni, unul din Tlemcen, celălalt din Mostaganem.

Idriss se întreba dacă unchiul său aflase de povestea cu fotografia făcută de femeia blondă, îi dispăru orice urmă de îndoiala când, după o tăcere, Mogadem îi spuse privindu-l în ochi:

— Uite, vezi tu, trebuie să păstrezi fotografiile. Nu trebuie să le laşi să-ţi scape!

Să plece. S-o ia înspre nord, ca atâţia alţii din Tabelbala, dar şi din Dianet, Tamanrasset, în Salah, Timinum, EI Golea, din toate aceste pete verzi de pe harta în galben şi brun a deşertului. Asta îl sfătuiau să facă moartea brutala a lui Ibrahim, silueta femeii blonde, legenda lui Kheir ed Din, sarcasmele lui Salah Brahim şi chiar şi povestirea unchiului Mogadem. Dar mai era şi acel imbold din moşi-strămoşi al nomazilor, care nu se pot acomoda cu un viitor înrădăcinat în locul în care s-au născut, cu închisoarea vie, călduroasă, dar cu atât mai de temut, pe care femeia şi copiii o formează în jurul unui bărbat. Nu, era foarte hotărât să nu se însoare. De altfel, sărăcia lui era un pretext cât se poate de bun. De unde să ia el zestrea pe care un tânăr trebuie să i-o dea viitorului socru, altfel decât plecând să lucreze în nord? De asemenea, mamei sale, văduvă de trei ani şi îngrozita să-şi vadă fiul cel mare plecând, îi

promitea că o să-i trimită o parte din câştigul lui. În felul acesta, ea şi cei cinci fraţi şi surori ai lui vor avea un sprijin. Şi dădea exemplul celor şase băieţi din oaza care, la intervale neregulate, trimiteau băcanului din Tabelbala mandate pentru familiile lor. Era şi cazul unui vâr de-al lui mai îndepărtat, Aşur, un băiat vesel şi generos care plecase de mai mulţi ani din Tabelbala ca să muncească la Paris, dar care nu încetase nicio clipă să trimită veşti despre cum o duce. Aveau să-i scrie şi să-i anunţe sosirea lui Idriss, astfel ca băiatul să aibă la Paris o adresă şi pe cineva.

Unchiul Mogadem fu, bineînţeles, primul căruia Idriss îi comunica hotărârea lui de a pleca în curând. Îl găsi cu o bonetă soldăţească pe cap şi fumându-şi pipa, aşezat pe cornişa ce formează o bancă la baza pereţilor exteriori ai colibelor arabe. Nu zise nimic, aşteptând ca unchiul său să vorbească primul. Mogadem nu era grăbit. Trăgea liniştit din pipa, privind în gol. Într-un sfârşit se hotărî:

— E adevărat ce se spune? Pleci?

— Da, mă duc în nord să caut de lucru.

— Te duci la Beni Abbes?

— Da, şi pe urma mai departe.

— La Beşar?

— Da, şi pe urma mai departe.

— Vrei să treci marea şi să te duci la Marsilia?

— Nu numai la Marsilia.

— Vrei să te duci la Paris?

— La Paris, da, să caut de lucru.

Un timp, pe Mogadem păru să nu-l intereseze decât cum îi funcţionează pipa. Apoi îndrepta spre nepotul lui o privire plină de ironie.

— Să cauţi de lucru? Nu cumva te duci la Paris să cauţi mai degrabă o femeie blonda?

— Nu ştiu.

— Chiar nu ştii?

— Este, poate, acelaşi lucru.

Mogadem îi era destul de apropiat lui Idriss pentru a-l înţelege. Nordul, munca, banii şi femeile platinate făceau parte din acelaşi întreg, confuz dar plin de strălucire. Într-un fel, opusul oazei Tabelbala. Mai era însă şi altceva, şi Mogadem ştia mai bine ca oricine.

— Ei bine, uite c-o să-ţi spun eu ce cauţi în nord. Te duci să cauţi fotografia pe care ţi-a făcut-o şi care n-o să vină niciodată singură la Tabelbala. Du-te şi caută-ţi fotografia, adu-o aici şi bate-o în cuie pe peretele din camera ta, aşa ca pe-a mea de-aici. E mai bine. Pe urmă vei putea să te-nsori şi să ai copii. Doar dacă nu preferi să rămâi burlac, ca mine.

Idriss veni şi se aşeză lângă el. Nu mai scoaseră niciun cuvânt, dar, fără îndoială, amândoi se gândeau la acelaşi lucru. Şi-l imaginau pe Idriss din Tabelbala devenind Idriss din Beni Abbes, Idriss din Beşar, Idriss din Oran, Idriss din Marsilia, Idriss din Paris şi apoi întors la punctul de plecare, pe banca aceasta de chirpici. Desigur, pe dinafară avea să semene cu bătrânii ai căror ochi adormiţi nu mai văd oaza, căci niciodată n-au văzut şi altceva. Dar el va avea ochi să vadă, ochi ascuţiţi de mare şi de imensul oraş şi luminaţi de o înţelepciune tăcută.

Mama lui l-a pus să-şi aşeze piciorul gol pe pragul casei şi i l-a spălat cu puţină apă. „Pentru ca piciorul tău să-şi aducă aminte de pragul ăsta şi să te-aducă înapoi", spusese ea. De-acum a plecat. Merge pe drumul spre nord-vest, care duce la Beni Abbes. Dar încă n-a terminat-o cu Tabelbala. Tocmai ieşise din oază, când din urmă îl ajunse Orta, câinele de vânătoare al vecinilor. E un animal nobil, rasat. I-au însemnat labele cu fierul roşu ca să-l ferească de piaza-rea. Când Idriss se ducea să ia capcanele de feneci şi de sitari, era încântat şi mândru să fie însoţit de salturile şi voltele ogarului auriu. Orta se gudură pe lângă el. Dacă băiatul

pleacă din oază, înseamnă că se duce să vâneze, nu? Idriss se opreşte şi-i porunceşte să se întoarcă în sat. Ogarul se învârte în jurul lui, cu urechile pleoştite şi dând din coadă. Idriss e obligat să facă gestul de care se temea: ia o piatră de pe jos. Câinele scheaună îndepărtându-se. Idriss îl ameninţă. Câinele o ia la goană cu coada între picioare. Idriss porneşte iar la drum. Putea să fie scutit de aşa ceva. Această ultimă scenă i-a făcut mai rău decât tot restul.

Ştia că nu are cum să facă pe jos cei o sută cincizeci de kilometri care îl despart de Beni Abbes. În pustiu nu se merge niciodată mult timp pe jos. Pe drumurile deşertului exista o lege a întrajutorării şi a prieteniei. Şi Idriss merge, cu soarele răsărind în dreapta şi cu o lună ca un corn în stânga, ştiind că într-un minut, într-o oră sau când soarele va străluci cu toată furia lui tăcută deasupra capului său, un vehicul îl va culege de pe drum şi-l va duce la destinaţie. Visează ca acel vehicul ar putea fi un Land Rover condus de o femeie blonda – din acelea care capturează imagini cu o cutie, dar de data asta ea ar lua băiatul cu totul. Şi cum lângă ea n-ar mai sta niciun alt bărbat, Idriss i-ar fi un tovarăş bine-venit. Se cade oare ca o femeie să străbată singura deşertul? De altfel, ea ar obosi repede să conducă maşina cea grea, supraîncărcată cu tot arsenalul necesar pe un drum în deşert şi curând ar fi fericita să dea volanul tânărului ei tovarăş, care astfel ar deveni stăpânul maşinii şi protectorul femeii.

Aşa visa Idriss când huruitul îndepărtat al unui motor îl făcu să se oprească. În spatele lui un punct negru înainta pe drum, înconjurat de un nor mare de praf. Când te opreşti, e limpede ca ceri să fii luat în maşină. Aici nu se cunoaşte semnul cu degetul mare ridicat pe care îl fac autostopiştii europeni. Aici se aşteaptă, atâta tot. Idriss se opreşte şi aşteaptă. Şi deodată încremeneşte de groază. A recunoscut vechiul camion Renault al lui

Salah Brahim, care înaintează opintindu-se. Primul lui impuls e s-o ia la fuga de pe drum cât îl ţin picioarele. Dar şoferul l-a recunoscut cu siguranţa, iar fuga i-ar ştirbi demnitatea. Va merge deci mai departe, întorcând cu încăpăţânare spatele camionului şi lăsând astfel să se înţeleagă limpede că nu e candidat la autostop, că nu cere nimic de la şoferul guraliv care l-a făcut de râs cu atâta răutate. Şi dacă totuşi camionul se opreşte, Salah Brahim va fi în poziţia celui care cere ceva.

Idriss aude huruitul crescând al rablei care se apropie. Se abţine cu greu să se uite în spate. Totuşi nu poate să nu se dea mai în dreapta drumului, cad nu-i deloc liniştitor să simţi monstrul prăvălindu-se cu toată tablăria, lanţurile, osiile şi pistoanele în spatele tău. Oare Salah Brahim o să oprească? Nu. Idriss vede în stânga lui botul fumegând al monstrului care îl depăşeşte, masa de fiare trece pe lângă el zăngănind, înecându-l pe data într-un nor de praf. Abia mai apuca să-i zărească, înainte de-a dispărea, spatele acoperit cu prelata. Şi, brusc, zgomotul încetează. Praful se risipeşte. Camionul s-a oprit. Salah Brahim îşi scoate pe geam, rânjind, capul şi braţele goale, tatuate, pieptul păros strâns într-un tricou kaki, militar.

— Tocmai mă-ntrebam cine să fie drumeţul ăsta aşa mândru care-mi întoarce spatele? Da' uite că-i chiar Idriss! Vasăzică, pleci în nord, nu-i aşa?

— Vezi prea bine, admise Idriss cu răceală.

— Nu te-ntreb nici unde mergi, nici de ce. Ştii doar cât sunt de discret. Nu mă priveşte. Şi ce nu mă priveşte pentru mine e sfânt. Altfel, hm, cum aş mai putea să-mi fac meseria, să transport toată poşta şi toate pachetele astea? Dar hai să zicem că, aşa cum te văd, te-ai îndrepta spre Beni Abbes. Atunci, ia zi, n-ar fi o prostie să nu profiţi de camionul lui Salah Brahim?

Şi, spunând acestea, deschise portiera din dreapta şi dintr-un salt trecu pe scaunul de la

volan. Idriss nu mai avu încotro şi se urcă fără tragere de inimă în maşină. La urma urmei, el nu ceruse nimic. Şoferul pare că-l simpatizează. Să aibă oare remuşcări după figura cu fotografia măgarului? Sau poate vrea din nou să-şi bată joc de el?

— Nu pot să stau pe loc prea mult timp, explica el ridicând piciorul de pe ambreiaj. În ralanti, motorul se încinge. Şi, dacă-l opresc, nu se ştie dac-o mai ia din loc. Uite, sunt unii care se gândesc să se pensioneze. Din partea mea, eu o să ies la pensie când o să mă lase camionul. O pensionare forţată, pentru ca nu văd cum mi-aş mai putea lua alt camion. Dar, mă-ntreb eu, ce-o să se-aleagă de oamenii din Tabelbala când Salah Brahim n-o să mai vină? E-adevărat, poate că atunci n-o să mai fie nimeni la Tabelbala. Azi pleci tu. Luna trecută l-am dus pe vărul tău Ali. Şi-acum trei luni am cules de pe drum patru care mergeau tot ca tine, spre nord. Unii se întreabă când o să-nceteze fuga asta. Eu unul zic: o să înceteze când în oaza n-or să mai rămână decât moşii şi babele. Ia să-mi spui tu mie: ce poate un tânăr să facă la Tabelbala? Nu tu cinema, nu tu televizor, nici măcar bal nu e. De lucru? Curmale, capre şi-atât. Atunci nu-i de mirare ca tinerii pleacă. Da' ia aminte, nu eu îi scot pe tineri din oaza. Nici pomeneala! Salah Brahim nu-i nebun! Ştiu eu bine ce-ar gândi oamenii şi ce mi s-ar putea întâmpla într-o bună zi dacă mi s-ar duce vestea că eu îi scot pe tineri din oază! Şi-aşa sunt vreo câţiva care nu mă-nghit. Nu, nu, tinerii pleacă fără să-i ajut eu, pe picioarele lor. Mai târziu, dar asta nu întotdeauna, se poate întâmpla să trec cu măturoiul meu pe roţi şi să-i adun. Ce vrei, aşa sunt eu, serviabil! Bineînţeles, asta numai când merg de la Tabelbala la Beni Abbes. Ca atunci când vin de la Beni Abbes la Tabelbala nu e nimeni pe care să-l iau de pe drum. Tabelbala se goleşte, nu se umple!

Idriss nu asculta decât cu o ureche trăncăneala lui Salah Brahim amestecată cu huruitul motorului. Totuşi, trei cuvinte îi răsunau în minte cu o putere de seducţie irezistibilă: cinema, televizor, bal. Colorau cu fosforescenţa lor magica senzaţia atât de nouă şi de minunata de-a merge cu viteza, stând într-un scaun capitonat la doi metri deasupra drumului. Nicio cămilă nu l-ar fi făcut să se simtă la fel. Ce minunăţie e viaţa motorizată, automatizata, moderna! Pe pământul roşiatic se zăreau adâncituri şi moviliţe rotunjite, asemenea reliefurilor unei plaje dezgolite de curând de reflux. Şi totuşi, de ani de zile, de secole poate, nu căzuse nicio picătură de ploaie. Idriss, care cunoştea bine pământul acesta, căci era elementul lui natural, îl descoperea acum, din camion, sub o alta înfăţişare. Afla ca plăcile de nisip fac maşina să frâneze brusc, că gropile o dezechilibrează, ca pietrele ţâşnesc din pământ cu o repeziciune diabolică. Şi, ca un făcut, pământul deveni brusc o tabla ondulata. Salah Brahim trase o înjurătură, dădu înapoi şi apăsă cu furie pe acceleraţie. Maşina, supusă unei trepidaţii înnebunitoare, se năpusti înainte. Osiile vibrau. Toate obiectele din camion săltau. Salah Brahim şi Idriss se priveau clănţănind din dinţi.

— Trebuie s-o menţin la peste optzeci la oră, reuşi să articuleze şoferul, sau, dacă nu, să mergem la pas.

Rabla, bătrână şi ostenita, părea acum ca zboară pe deasupra obstacolelor. Trepidaţia accelerându-se, devenise aproape suportabila. Salah Brahim ocolea cu agilitate gropile şi ridicăturile cele mai vizibile.

— N-aş putea să fac treaba asta când vin de la Beni Abbes cu toată încărcătură, spuse el. Dar cu camionul gol şi dacă sunt atent…

O gazelă ţâşni brusc în faţa camionului. Galopa cu salturi ample atât de uşoare încât părea că se joacă. Pentru o clipă, Idriss crezu că şoferul

pornise în urmărirea animalului, dar nu era decât o părere. Nu s-ar fi lăsat în voia unui joc copilăresc inutil şi periculos. Lui Idriss îi păra rău când gazela o luă la stânga şi apoi dispăru.

— Altă dată, când şi camionul şi eu eram mai tânăr, comenta Salah Brahim, aş fi încercat s-o împuşc. Da, întotdeauna aveam puşca în cabină. Cu dreapta ţineam volanul, şi cu stânga trăgeam. Dar s-au dus vremurile alea. De altfel, mergem prea repede pentru motorul meu. Dacă dramul continuă să fie ca o tablă ondulată, peste zece minute va trebui să ne oprim.

Nu fu nevoie să oprească. Tabla ondulată lăsă locul unei zone de nisip tare ca o dală de ciment, pe care maşina mergea uşor. Uşurarea era atât de mare încât cei doi bărbaţi se lăsară pe spate, rezemându-se de spătarele scaunelor.

— *Fech-fech,* rosti Salah Brahim. Crustă de nisip şi de argilă. E floare la ureche atâta timp cât crusta suportă greutatea camionului. Dar când se sparge, vai şi-amar! Atunci să te ţii, frate, atunci să te ţii!

Viteza şi curentul puternic de aer din maşină îi făceau să nu mai simtă căldura. Peisajul avea însă acea înfăţişare năucită pe care i-o dă soarele dogoritor aflat la zenit. Salah şi Idriss tăcură îndelung, pe jumătate aţipiţi, pe jumătate conştienţi ca scapă ca prin minune din căldura ca de cuptor încins. Apariţia unei fantome de oază mări şi mai mult tristeţea pe care o dau unui peisaj excesul de lumină, absenţa umbrei. Se distingeau bucăţi de ziduri, o stână surpată, în spate un şir de palmieri amărâţi, cupola albă a unui mic *marabu*[10].

— Ia uite, mormăi Salah Brahim, aici doar morţii au mai rămas acasă. Mă-ntreb de multe ori dacă Tabelbala n-o să arate la fel peste vreo câţiva ani.

Trebui să încetinească pentru a intra pe o zonă de nisip alb, strălucitor ca zăpada.

— Mi s-a spus că în est, înspre El Ued, povesti Salah Brahim, nisipul e alb, la fel ca ăsta. Pe la noi e mai mult galben. Mie îmi place mai mult aşa. Nisipul ăsta alb nu-i bun nici pentru camion, şi te dor şi ochii.

Vehiculul derapa şi aluneca ba în dreapta, ba în stânga, de parcă ar fi mers pe polei. Salah Brahim mormăi o înjurătură. Pe marginea drumului stătea un bărbat. Nu făcea niciun gest, dar atitudinea lui spunea limpede că aşteaptă camionul. Lui Idriss i se păru că Salah Brahim accelerează şi, într-adevăr, trecură în viteza prin faţa drumeţului. Dar încetini imediat şi apoi opri. Aplecat pe fereastră, Idriss îl văzu pe bărbat alergând spre camion. Se afla cam la zece metri depărtare când Salah Brahim ambreie şi porni. Vehiculul o luă din loc şi prinse viteza, depărtându-se de bărbatul care încetini şi până la urmă se opri. Îndată, camionul încetini şi el şi se opri. Bărbatul o luă din nou la fugă ca să-l ajungă. Salah Brahim ambreie şi iar porni în viteza. Nedumerit, bărbatul înceta să mai alerge, dar continua să meargă totuşi destul de repede pe marginea şoselei. Din nou, camionul încetini şi se opri.

— De ce faci asta? întrebă Idriss.

— Sunt obligat să-l iau, asta-i regula. Dar nu-mi place omul ăsta. Şi-atunci, îl fac să sufere.

— Cum îl cheamă?

— Nu ştiu.

— Păi nu-l cunoşti?

— Pe el, nu. Dar e un tubu.

Idriss nu mai întrebă nimic. Nu văzuse niciodată un tubu la Tabelbala, dar cunoştea reputaţia foarte proastă a acestor nomazi negri din Tibesti pe care sedentarismul îi decimase, îi împrăştiase şi-i transformase în nişte vagabonzi şi aventurieri ai deşertului. Se spunea despre ei că sunt leneşi, dar în acelaşi timp neobosiţi, beţivi şi lacomi, dar de o sobrietate supraomenească atunci

când se deplasează, tăcuţi, dar mitomani de cum scot o vorbă, singuratici înrăiţi, dar hoţi, violatori şi ucigaşi de îndată ce ajung în societate. Toate acestea se puteau citi pe faţa aspră cu privirea arzătoare care apăru în fereastra camionului. Salah Brahim îl trase cu putere pe Idriss lângă el ca să-i facă loc nou-venitului. Apoi camionul porni, dar din acea clipă şoferul se închise într-o tăcere ostila. Urmă o porţiune de pietriş pe care trebui să meargă mai încet, ca să menajeze cauciucurile. După care dispăru orice urmă de drum, şi camionul o luă pieziş spre răsărit, căci şoseaua asfaltată care duce de la Adrar la Beni Abbes nu putea fi departe. Apăru într-adevăr peste o oră, şi camionul se angaja pe ea în direcţia nord, putând acum să meargă cu o viteză de cursă regulată, care îl încânta pe Idriss.

Străbătură astfel vreo sută de kilometri, când tubu-ul rupse brusc tăcerea. Într-un dialect aspru rosti câteva cuvinte, cărora Idriss le ghici sensul.

— Ce zice? întrebă Salah Brahim.

— Zice că şoseaua e întrerupta, transmise Idriss.

— Evident, mormăi Salah Brahim. A băgat şi el de seama că de când mergem pe şosea n-am întâlnit nicio maşină. E absolut normal.

— Ce taie drumul? întrebă Idriss.

— Oh, nu e decât o posibilitate: uedul Sahura. Curge în medie o dată pe an. Mai avem încă un sfert de oră întins. Pe urma, *inshallah!*[11]

Într-adevăr, după vreo douăzeci de kilometri drumul cobora într-un fel de vâlcea şi se cufunda într-un torent vijelios de apa ciocolatie. Camionul trebui să se oprească în spatele unei coloane de vehicule blocate. De partea cealaltă a uedului, la vreo sută de metri distanţă, se vedea o alta coloana, de asemenea imobilizata. În lipsa unui pod, şoseaua traversa albia uedului pe o dala de ciment de vreo treizeci de centimetri înălţime.

În cea mai mare parte a anului, traversarea se făcea pe uscat. În ziua aceea fusese o furtună la câţiva kilometri mai sus, şi apele inundaseră şoseaua, fără ca adâncimea lor să poată fi măsurata cu exactitate. Lucrurile puteau rămâne aşa două ore, dar la fel de bine şi două zile. Cei trei bărbaţi săriră din maşină şi se alăturară unui grup de oameni care stăteau de vorba pe marginea torentului, întrebarea era dacă un vehicul avea şanse să treacă pe celălalt mal, având în vedere adâncimea şi violenţa viiturii. Trebuia să se ţină seama de mâlul depus pe dala de ciment, care acum aluneca, şi de ţeava de eşapament care, aflându-se sub apa, avea să ducă mai mult ca sigur la oprirea motorului. Un tânăr îşi sumese *djellabaua*[12] şi pătrunse în torentul de apă, sprijinindu-se într-o prăjină. După câţiva paşi se întoarse în graba pe mal. Picioarele îi erau pline de răni. Căci mai era ceva: bolovanii pe care apa îi căra vijelios.

Ceva mai încolo, câţiva oameni se agitau în jurul unui Dodge vechi, plin cu baloturi de lână. Şoferul fixase un furtun de cauciuc la capătul ţevii de eşapament şi îl lega de o loitră, destul de sus ca să nu-l ajungă apa. Se urcă la volan şi claxonă cu putere, ca să atragă atenţia tuturor. Apoi o porni în jos pe pantă, şi roţile din faţă ale Dodge-ului intrară în apa murdară. Încercarea păru la început să reuşească, deoarece apa nu ajungea să acopere roţile şi astfel nu ameninţa organele vitale ale motorului. Plin tot de pete maronii, vehiculul greoi înainta clătinându-se. Parcursese cam o treime din drum când deveni evident că deviase de la linia dreapta. Oare maşina devia din cauza alunecării, sub presiunea curentului care o împingea spre stânga, sau şoferul ameţise din cauza torentului care curgea vertiginos în faţa parbrizului? Pesemne că mergea acum pe extrema stânga a dalei invizibile. Apoi se înclină brusc spre stânga, întâi cu partea din faţă, apoi cu cea din spate. Roţile ieşiră de pe şosea. Şi Dodge-ul se clătină încet,

după care se culcă în apele maronii. Apa părea să nu aibă mai mult de un metru adâncime. Şoferul ieşi pe fereastra din dreapta a camionului şi începu să păşească pe baloturile de lână, făcând gesturi largi, disperate.

Salah Brahim şi Idriss urcară în Renault. Tubu-ul dispăruse.

— Nu ştiu ce-nvârte, bombăni Salah Brahim, dar, din câte-i cunosc eu pe indivizii ăştia, nu prea-mi vine să cred că ar avea răbdare să aştepte prea mult pe malul ăsta al uedului. Pe un tubu nimic nu l-a ţinut în loc vreodată prea mult timp.

Se aşeza, îşi puse mâinile pe genunchi şi-şi pironi privirea în spatele maşinii oprite dinaintea camionului.

— Şi vrei să-ţi mai spun ceva? Ei bine, dacă l-ai întreba unde se duce şi ce-are de gând să facă acolo, nu ţi-ar răspunde. Sau ar inventa o poveste de adormit copiii. Pentru ca, de fapt, unu la mâna, habar n-are unde merge, şi doi, n-are de gând să facă nimic. Ăsta-i un tubu, se deplasează din principiu, fără scop şi fără motiv. Vagabondaj curat, ce mai!

Tăcu, uitându-se la o Toyota mare, de teren care cobora spre ued. Maşina opri, şi din ea coborî tubu-ul. Salah Brahim rămase cu gura căscată când îl auzi explicând ca Toyota va traversa datorită tracţiunii integrale şi ţevii de eşapament aflate pe capota şi ca îl convinsese pe şofer să remorcheze şi camionul Renault. Completându-şi cuvintele cu gesturi, agita un cablu metalic de remorcare prevăzut cu un amortizor cu arc.

Salah Brahim se ridica neîncrezător, dar în acelaşi timp docil. Convorbirea cu şoferul de pe Toyota – care era englez – se limita la minimum, dar confirma spusele tubu-ului. Cum de putuse dracul ăsta împieliţat să găsească o astfel de soluţie şi, mai ales, de ce-o făcuse? Nu mai rămânea decât să fixeze cablul de partea din faţa a Renault-ului şi

de spatele Toyotei şi să dea drumul celor două vehicule să alunece înspre ued. Tubu-ul rămase la bordul Toyotei. Greoaie şi puternica, semănând cu un tanc, trecu uedul împroşcând în jur apă noroioasă. Salah Brahim, obligat să meargă în spate, îl înjura pe blestematul de englez care mergea prea repede, şi era cu atât mai furios cu cât valurile de apa ridicate de Toyota se spărgeau cu putere de partea din falǎ a camionului, ajungând până la parbriz. Când atinseră malul drept al uedului, cele două vehicule semănau cu două blocuri de mâl lucios. Mulţimea îi înconjura, aşa că fură nevoiţi să coboare şi să răspundă întrebărilor, ghionturilor, felicitărilor. Primiră ajutor la spălatul parbrizelor. Dintre toţi cei ce se agitau, Idriss, fără îndoială, fu singurul care observă un om singuratic depărtându-se pe şosea cu un pas liniştit şi uşor: era tubu-ul.

Salah Brahim şi englezul îşi strânseră mâinile, şi cele două vehicule o porniră înspre Beni Abbes, distanţându-se curând datorită vitezei mai mari a Toyotei. Abia după o oră, Salah Brahim îşi aduse aminte de tubu.

— Crezi c-a rămas cu englezul? întrebă el.

— Nu, răspunse Idriss, l-am văzut plecând pe jos prin deşert.

Salah Brahim rămase o clipă pe gânduri, apoi frână brusc şi opri maşina. Deschise torpedoul şi scoase de acolo un portofel mare şi vechi.

— Lepădătură blestemata! A fugit cu gologanii mei.

— Cât?

— Nu ştiu sigur. Cel puţin o mie două sute de dinari. Nu şi-a pierdut ziua degeaba!

— Dar ne-a şi ajutat să câştigăm timp, îi luă apărarea Idriss.

— Costa cam scump trecerea uedului! Salah Brahim nu-şi mai descleşta dinţii până când apărură primele case din Beni Abbes. Nu avu timp să-i prezinte oraşul tânărului său tovarăş, căci doi

jandarmi pe motociclete aflaţi pe marginea drumului îi făcură semn să oprească.

— Vă rugăm să ne urmaţi la jandarmerie.

Următorii cinci sute de metri îi parcurseră sub escorta motocicliştilor. La jandarmerie, îl găsiră pe englezul din Toyota. Acesta depusese plângere împotriva tovarăşului de drum al lui Salah Brahim care îi furase un teanc de cinci mii de dinari. Din fericire, Salah Brahim era cunoscut la Beni Abbes. Povesti întâlnirea cu tubu-ul şi furtul a cărui victima fusese el însuşi. Englezul recunoscu apoi că nu Idriss era cel pe care îl transportase în Toyota sa. Şeful jandarmeriei îşi bătu joc fără milă de Salah Brahim. Un turist englez să fie prădat de un tubu, hai, treacă-meargă. Dar el, vulpoi bătrân al deşertului! Bineînţeles, se revărsase uedul Sahura, dar asta tot de deşert ţinea!

Când ieşiră de la jandarmerie, după ce semnaseră procesele-verbale, Salah Brahim îşi revărsă furia asupra lui Idriss. Fără îndoială, tânărul nu avea nicio vină ca ziua fusese atât de îngrozitoare, dar Salah Brahim îl adunase de pe marginea drumului la fel cum, mai târziu, îl luase şi pe tubu, şi acest lucru crea o anumită afinitate între tubu şi el. Şi-apoi, nu s-ar fi putut spune că-i purtase prea mult noroc. Decât aşa un tovarăş de drum, mai bine lipsă! Pe viitor, o să ţină seama de asta!

Idriss îşi petrecu noaptea în curtea unei ferme în ruina din vechiul ksar aflat în mijlocul plantaţiei de palmieri. Legiunea Străină îi alungase pe locuitori de aici la începutul războiului[13], iar acum acest sat tradiţional construit din lut uscat servea drept refugiu pentru călători, înainte de a dispărea cu desăvârşire. Cu capul vâjâind de aventurile din prima sa zi de călătorie, Idriss nu putu să închidă un ochi, prins între sforăiturile unui bărbat gras şi scâncetele unui copil mic agăţat de mama lui. În minte îi revenea încontinuu chipul aspru şi viclean al tubu-ului, înconjurat de aureola

vicioasă datorată îndemânării cu care îi prădase, unul după altul, pe englez şi pe Salah Brahim. În imaginaţia lui Idriss, el se alătura amintirii lui Ibrahim, dar îl întrecea pe acesta din urmă. Singurătatea cu care se înconjura tubu-ul, ca un nimb obscur, era şi mai sălbatică decât cea a pastorului Şaamba. Aproape tot timpul, Ibrahim trăia singur cu turma lui de cămile. Dar el vorbea cu animalele, le îngrijea, aşa cum şi acestea îl hrăneau pe el. Apoi, avea legături cu ceilalţi pastori şi cu locuitorii oazei. Tubu-ul însă părea că se lupta, deschis sau pe ascuns, cu toţi semenii lui. Idriss îşi înfrânase repede elanul de simpatie pe care îl simţise la vederea tubu-ului ce se îndepărta, cu mersul lui parcă înaripat, după ce trecuseră uedul Sahura. Nu, acest om n-ar fi acceptat un tovarăş decât din viclenie şi ca să-l prade, pentru ca apoi să-l părăsească, mort sau viu. Era o sălbăticiune. Nu, nu o sălbăticiune. Niciun animal nu se înconjoară de atâta singurătate, niciun animal nu se poartă cu atâta indiferenţa plină de duşmănie faţa de semenii lui. Numai un om este în stare de aşa ceva. Numai un om… Numai un om. Într-un târziu, Idriss adormi şi în visul lui se amestecau chipul lui Ibrahim cu cel al tubu-ului.

*

I se vorbise despre o „mare de nisip”. Idriss nu văzuse niciodată marea, dar avu imaginea fidelă a ei când, la capătul unei străzi, dădu peste o dună mare care urca, virgina şi aurie, până la cer. O colina de cel puţin o sută de metri înălţime, lina şi perfect intacta, fără încetare mângâiată şi remodelată de vânt, anunţa astfel, ca primul său val, imensul ocean al Marelui Erg Occidental. Nu se putu abţine, aşa că se năpusti pe acest munte instabil şi mângâietor care se scurgea sub tălpile lui în cascade blonde şi pe coasta căruia se odihni o clipă ca să-şi recapete suflul. Urcuşul nu fusese

totuşi deloc obositor şi curând se afla calare pe creasta muntelui, un vârf bine conturat, pe care adierea vântului îl modela şi îl ascuţea încontinuu. Înspre răsărit, se desfăşurau la nesfârşit spinările de aur ale unei infinităţi de alte dune, o mare de nisip, da, dar o mare încremenită, nemişcată, fără nicio corabie. Uitându-se înapoi, Idriss vedea la picioarele lui colibele cubice, domurile, terasele din sat şi, mai departe, mai jos, frunzişul verde al plantaţiei de palmieri. Un zvon de strigate, chemări, lătrături şi, deodată, planând peste întreaga comunitate, cântecul muezinului se înălţau ca unică mărturie a vieţii din oaza.

Coborând, observă ca urmele paşilor săi pe coasta primei dune se şterseseră deja, de parcă fuseseră înghiţite, digerate de densitatea nisipului. Duna era din nou virgină şi intacta, ca în prima zi a Genezei. Se întreba prin ce minune masa aceasta de nisip mişcător, frământată fără încetare de aer, nu inunda străzile, nu acoperea casele. Nu, se oprea cuminte lângă un gărduleţ înalt de câţiva centimetri ce împrejmuia satul.

Paşii îl purtară în preajma hotelului Rym, rezidenţa somptuoasă purtând semnătură arhitectului Fernand Pouillon, cu piscina, teren de tenis şi o terasă ce domina palmierii. La acea oră încă matinala, un carusel de maşini şi motociclete de toate mărcile şi naţionalităţile dădea târcoale prin faţa intrărilor. Idriss se opri, înmărmurit de atâta lux şi interesat de varietatea vehiculelor, întrezărea marginea terasei împodobite cu umbrele de soare roşii sub care perechile luau vesele micul dejun. Erau acolo bărbaţi bărboşi în salopete albastre, soldaţi în uniforme kaki, câţiva copii care se alergau, ţipând, în jurul meselor, dar mai ales femei, printre care una blonda cu voce stridenta care semăna – dar fără să o egaleze – cu cea din Land Rover.

— Hei, tu de-acolo! Vezi-ţi de treaba ta. Mişcă-te mai încolo!

Un slujbaş negru ce cărase valizele şi sacoşele unei familii gata de plecare îl apostrofa pe Idriss, smulgându-l din contemplare. Era prima oară când i se vorbea pe acest ton. Rămase mut de uimire, nu pentru că nu înţelegea, ci, din contră, pentru că descoperea dintr-odată, cu o claritate necruţătoare, care era locul lui în această societate atât de nouă pentru el. Nu numai că nu făcea parte din categoria clienţilor hotelului, dar până şi personalul avea dreptul să-l interpeleze şi să-l gonească. Se îndepărtă frământând în minte acest adevăr esenţial, evident, dar pe care nu-l bănuise cu câteva clipe mai devreme.

Traversă satul privind cu aviditate cafenelele, băcăniile, saloanele de coafură, atelierele meşteşugarilor, grămezile de legume verzi, adulmecat de câini, alungat de maşini, încântat şi în acelaşi timp nefericit, şi în urechi răsunându-i încă vocea răstită a negrului de la hotelul Rym: vezi-ţi de treaba ta, mişcă-te mai încolo. Descoperi piscina publică alimentată de un izvor de apă minerală şi umbrita de o perdea de glicine şi de arbuşti cu flori violete. Câţiva tineri se aruncau în apă şi se alergau râzând şi ţipând. După hotelul Rym, i se oferea acum o alta imagine a paradisului, o imagine a prospeţimii, a nudităţii fericite, a jocurilor gratuite. Se aşeză la poalele unui palmier ca să poată contempla în voie acest tablou. Unul dintre adolescenţi, lucios ca un peşte, trecu chiar pe lângă el. Privirea lui vesela se opri o clipă asupra lui Idriss şi câteva picături de apa îl atinseră. Idriss stătu nemişcat. Ceea ce vedea era un adevărat tablou, o scenă închisă la care nu avea acces. Plin de praf şi înfometat, obosit, pe când dimineaţa abia se termina, el nu era frate cu aceşti copii, de vârsta lui totuşi, care se zbenguiau ţipând de bucurie în apele verzi ale bazinului, cu ciorchinii violeţi atârnând deasupra capetelor lor. Mic emigrant venind din Sud, pornit într-o

aventura nesigura pe care nimic n-o putea întârzia, Idriss se oprise acolo o clipă, ca o pasare calatoare.

Începu să hoinărească din nou, o lua în jos pe o străduţă, se opri în faţa tarabei unui cofetar care aţipise pe un scaun şi care, după ce constatase ca nu fura nimic, îi oferi o prăjitură cu miere. Tocmai se apropia de pâlcul cel mare de palmieri, când se pomeni în faţa uşii muzeului saharian, o anexa a Laboratorului zonelor aride, întreţinut de C.N.R.S.[14] Francez. Intrarea costa doi dinari, sumă enorma faţa de averea pe care o avea cu el. Se pregătea să coboare din nou spre palmieri când un autocar mare, aclimatizat, se opri în faţa muzeului. Uşile din faţa şi din spate se deschiseră, şi turiştii începură să coboare şi să se răspândească Era o excursie organizată pentru bărbaţi şi femei în vârstă care, aduşi de spate, cu părul alb şi degetele uscate încleştate pe bastoane, formau un tablou straniu. Ghidul părea foarte tânăr în comparaţie cu ei şi, în rolul lui de animator, se comporta cu o juvenilitate ce părea forţată. Spre marea bucurie a celorlalţi călători, el oferea braţul cu un aer de galanterie bufona unei fete bătrâne, ursuze şi pedante. Se simţea că e o glumă care dura de la începutul călătoriei. Amestecându-se cu grupul, Idriss ajunse în prima sală a muzeului, mobilată cu vitrine şi populata cu animale împăiate. Ghidul făcea gesturi largi şi alerga de colo-colo, debitând fraze sforăitoare sau glume pe un ton de vânzător ambulant. În jurul lui se adunaseră câţiva turişti fideli care îi subliniau frazele cu râsete pline de încântare. Restul vizitatorilor se răspândiseră prin celelalte sili şi în grădina muzeului. Idriss era numai ochi şi urechi, căci fiecare cuvânt, fiecare frază îl priveau direct.

— Vă aflaţi aici, doamnelor şi domnilor, chiar şi dumneavoastră, domnişoara, pentru a descoperi secretele deşertului şi farmecul Saharei. După cum vedeţi, pustiul nu este chiar atât de pustiu pe cât se spune, deoarece este populat cu

toate aceste animale împăiate care vă înconjoară. Împăiate, da, căci în ceea ce priveşte animalele vii, trebuie să vă spun că ele au dispărut în totalitate, victime nu ale climatului aspru, ci ale răutăţii oamenilor. Este în special cazul graţioasei gazele şi al struţului, în pofida capacităţii sale stomacale bine-cunoscute, dar şi cazul muflonului, al ghepardului, al fenecului, al porcului-spinos. Şi să nu uităm leul, acest rege al deşertului, ultimul exemplar fiind ucis, după cum bine ştiţi, de Tartarin din Tarascon. În schimb, îl puteţi vedea în cuşca lui pe modestul şoarece-săritor. Este – după cum vă puteţi da seama şi dumneavoastră – rezultatul extrem de miniaturizat al încrucişării cangurului australian cu hârciogul din Auvergne. Amatorilor de vietăţi vâscoase şi târâtoare le putem oferi şopârla obişnuită, varanul şi şopârla-de-nisip, zisă şi peştele-nisipurilor. Dar nimic nu se poate compara cu lăcusta, delicioasa atât prăjită în ulei, cât şi marinată în miere.

Un bătrân domn ridică un deget timid, şcolăreşte. Cu ochii strălucind, voia să afle dacă peştele-nisipurilor se pescuieşte cu râmă sau cu muscă.

— Excelenta întrebare! exclamă ghidul. Aflaţi că, în oază, copiii îi prind cu mâna, nici mai mult, nici mai puţin, ca pe păstrăvi într-un torent de munte. Îi mănâncă fripţi pe jăratic, dar fac din ei şi animale domestice, cu care se joacă şi pe care le înhamă la mici cărucioare.

Se muta între vitrine, urmat de micul grup de fideli, printre care se amestecă şi Idriss. Într-un colţ, fusese reconstituită ceea ce pe o pancartă purta numele de „Aria alimentară a habitatului saharian”.

— Iată deci bucătăria-sufragerie a locuitorilor oazei, continua ghidul. Ustensilele de bucătărie sunt mojarul şi maiul din lemn de acacia, cu care se pisează curmalele, morcovii, henna şi smirna. După ce termină, femeia care a pisat

trebuie să lase în mojar maiul şi câteva firimituri, pentru ca acesta să aibă cu ce să se hrănească după câtă muncă a făcut. Iată sita, râşniţa de piatră şi ciurul pentru seminţe. Şi asta este strachina cea mare, folosită la toate, în ea se frământă pâinea şi plăcintele. Urcioarele pentru lapte, burdufurile pentru apă, tigvele scobite pentru brânza, unt şi grăsime.

Idriss făcu ochii mari. Toate aceste obiecte de o curăţenie ireala, încremenite în esenţa lor eternă, intangibile, mumificate, făcuseră parte din copilăria, din adolescenţa lui. Nici nu trecuseră bine patruzeci şi opt de ore de când încă mânca din strachina aceea, de când o privise pe mama lui mânuind râşniţa.

— Dar nu văd nici lingura, nici furculiţa, se minună o doamnă în vârstă.

— Din cauză că locuitorii oazei, doamnă, mănâncă la fel ca strămoşul nostru Adam, cu degetele. Nu este nicio ruşine în asta. Fiecare ia cu mâna dreapta un pumn de mâncare, o adună în căuşul palmei stângi, face un cocoloş şi apoi, cu degetul mare de la mâna dreaptă, îl ridică până în vârful degetelor ca să-l bage în gură.

Şi ghidul mima întreaga operaţie, imitat de câţiva turişti a căror stângăcie stârni râsete.

— Dar nu cumva să credeţi că locuitorul oazei e necivilizat. În Sahara sunt cunoscute regulile elementare de politeţe. Înaintea fiecărei mese, toată lumea trebuie să se spele pe mâini, şi nu într-o apă stătătoare, ci într-un izvor sau în apa pe care altcineva i-o toarnă dintr-un urcior. De asemenea, locuitorii cer binecuvântarea lui Allah. Nu beau în timp ce mănâncă, ci doar după felul principal. Apa sau laptele circula atunci dinspre stânga spre dreapta şi trebuie să se întindă ambele mâini pentru a lua urciorul sau vasul cu lapte. Nu se bea din picioare. Dacă totuşi se afla în picioare, când beau, pun un genunchi în pământ. Nu au voie să împartă un ou.

Idriss asculta cuprins de mirare. Aceste reguli ale vieţii de zi cu zi le cunoştea, căci le urmase dintotdeauna, dar spontan şi fără să le audă vreodată spuse cu voce tare. Auzindu-le din gura unui francez, rătăcit într-un grup de turişti cu părul alb, simţea cum îl cuprinde un fel de ameţeala. Era ca şi cum cineva l-ar fi smuls din sine însuşi, ca şi cum sufletul i-ar fi părăsit brusc trupul şi l-ar fi observat din afară cu stupoare.

Ghidul provoca veselia tuturor când, în încheiere, spuse:

— Şi sfânta ierarhie trebuie întotdeauna respectată: bărbaţii primesc cele mai bune bucăţi, iar femeile şi copiii pe cele mai puţin bune.

În sfârşit, se opriră în faţa unei vitrine în care erau etalate bijuterii şi amulete.

— Inutil, doamnelor şi domnilor, să căutăm aici capul de câine, cămilă, scarabeul şi, cu atât mai puţin, bărbatul şi femeia. Nu, bijuteriile sahariene nu reprezintă nimic. Sunt nişte forme abstracte, geometrice, cu valoare de semne, nu de imagini. Iată, lucrate în argint masiv, cruci, semiluni, stele, rozete. Iată agrafe, cercei, inele din corn de capră. Brăţările pentru glezne sau gleznierele sunt menite să-i împiedice pe demonii pământului să se urce pe picioare şi să invadeze tot trupul. Bijuteriile cele mai puţin preţioase sunt simple scoici. Cele mai preţioase sunt din aur, dar nu le veţi vedea în acest muzeu. Fără îndoiala că au fost de mult furate.

Când vizitatorii începură să se îndepărteze, Idriss se apropie de vitrina. Văzuse aceste bijuterii din argint purtate de mama sa, de mătuşi, de alte femei din Tabelbala. În nişte fotografii se aflau chipuri acoperite de picturi faciale rituale, cărora Idriss aproape că le-ar fi putut spune pe nume. Şi, când se îndepărtă de geam, văzu apărând un reflex, un cap cu părul negru, vâlvoi, cu faţa mica, vulnerabila, neliniştita; era el însuşi, prezent sub acea formă evanescenta într-o Sahară împăiată.

De la Beni Abbes la Beşar sunt două sute patruzeci de kilometri pe o şosea frumoasă, asfaltată, dar fără nicio posibilitate de aprovizionare cu apă sau benzină. Idriss găsi un loc într-un taxi închiriat de cinci negustori mozabiţi. L-au primit pe băiat doar ca să facă economie şi pentru că nu era nicio femeie cu ei. Toţi erau băcani, îi puteai recunoaşte uşor după feţele lătăreţe, galbene şi apatice, cu ochelari fumurii care le dădeau un aer fragil şi viclean, probabil foarte bogaţi şi proprietari ai unor locuinţe luxoase în grădinile din Ghardaia. În timpul celor cinci ore de călătorie, se prefac că nu-l baga în seama pe Idriss. Din când în când, după lungi tăceri meditative, spun câte ceva, cu un aer grav, despre scumpirea stafidelor, despre devalorizarea curmalelor, despre creşterea spectaculoasă a preţului moşmoanelor şi-şi pleacă des privirea, trişti, către mâinile care înşiră mătănii de abanos. Ascultându-i, Idriss îşi imaginează un întreg orizont de prăvălii, de magazine universale, de antrepozite, de nave şi de avioane-cargou, un du-te-vino de bogăţii imense, dar care, trecute prin mâinile acestor oameni, devin impalpabile, incolore, inodore şi insipide, pentru că sunt reduse la cifre, semne, figuri abstracte. Austeritatea, melancolia discreta a celor cinci călători nu reprezintă altceva decât opulenţa supusă sobrietăţii, beneficiile comerciale înnobilate de dezinteres, reuşita pe pământ urmărită doar pentru a face dovada supunerii la poruncile cereşti. Idriss avea să-şi amintească de scurta şi amara lecţie de stăpânire a lucrurilor pe care i-o dăduseră aceşti puritani ai deşertului.

Totuşi, oamenii aceia gravi şi dispreţuitori nu-l ignorau chiar atât de mult pe cât voiau să arate şi, înainte de-a se despărţi, aveau să-l bage în seamă. Se aflau pe marginea şoselei şi tocmai îl

plătiseră pe şofer, când cel mai în vârstă se întoarse către Idriss.

— Am înţeles că vrei să te duci la Marsilia, nu-i aşa? îl întrebă el. Dacă n-ai unde să stai, du-te din partea mea la Iusuf Baghabagha, care ţine hotelul Radio din strada Parmentier nr. 10. Dar să ai la tine recomandarea mea. Nu primeşte decât mozabiţi sau prieteni de-ai lor.

Mâzgăli pe carneţelul lui acel nume, adresa şi o frază de recomandare, apoi rupse pagina şi i-o dădu lui Idriss.

*

Pentru un european, nu exista nimic mai pitoresc decât Beşar: imobile H.L.M.[15], cazărmi, şcoli, o uzină electrica, clădiri administrative cu atât mai numeroase, cu cât acest centru administrativ cu mai puţin de cincizeci de mii de locuitori este considerat ca ultimul oraş demn de acest nume înainte de a începe deşertul. Pentru Idriss, Beşar înseamnă descoperirea unei noi planete. Vitrinele, măcelăriile şi chiar prăvălia cu pretenţii de magazin universal, toate acestea îl orbiră. Dar cel mai mult îl ameţea traficul automobilelor şi mult timp stătu în loc observând gesturile unui agent care dirija circulaţia. Când descoperi gara, nu-i mai veni să se dezlipească de acolo. Fiecare sosire sau plecare a unui tren îl impresiona ca şi cum ar fi fost un eveniment memorabil. Îi păru rău că fusese sfătuit cu atâta insistenţă să meargă la Oran cu autobuzul, aşa că îşi petrecu toată noaptea pe o bancheta în sala de aşteptare, legănat de vacarmul intermitent al garniturilor. Îl fură somnul abia când se lumină de ziuă. Pe la ora opt, prezentându-se în staţia de autobuz, i se spuse că autobuzul de Oran plecase la ora şase, iar următorul pleca abia peste două zile, tot la ora şase. Avea astfel două zile în faţă.

Pătrunse într-o piaţă acoperită, rătăci printr-un labirint de străduţe şi ajunse pe o stradă mare, pustie şi plină de praf. Disponibilităţii sale i se adăugase foamea care îi chinuia stomacul, şi ambele îl făceau să plutească într-o fericire apropiata cu senzaţia de leşin. Trecând prin faţa unei prăvălii cu faţada viu colorata pe care cuvintele *Mustafa artist fotograf* păreau ca dansează, auzi venind dinăuntru o muzică şi nişte voci. Muzica răguşită amintea de un orientalism de bazar. Vocea declama cu o autoritate grandilocventa:

— Eşti şeicul, sultanul, maharajahul. Eşti mândru. Eşti bărbatul atotputernic. Domini. Domneşti peste un card de femei goale căzute la picioarele tale. Clic-clac, gata!

Idriss se apropiase vrând să descopere interiorul „studioului". Pe un fundal era reprezentat într-un mod foarte naiv un palat oriental. În jurul unui bazin cu o fântână arteziană, o mulţime de femei dezbrăcate, dar păstrând o urmă de decenţă, zăceau pe pământul acoperit cu perne colorate. Deghizat în sultan oriental, un tânăr îşi dădea aere de filfizon. Mustafa, foarte gras, purtând pe cap un fes roşu, opri vechiul patefon care crea ambianţa sonora. Tânărul începu să-şi dea jos falsele accesorii orientale.

— Fotografia va fi gata mâine-seară, îi promise Mustafa. Face cincisprezece dinari.

În clipa aceea, îl zări pe Idriss şi, miop cum era, îl luă drept un nou client.

— Domnul doreşte un portret? Aici este palatul visurilor dumneavoastră. Mustafa, artist fotograf, vă oferă realizarea visurilor dumneavoastră celor mai năstruşnice.

Dar linguşeala lui încetă de îndată ce-şi dădu seama că Idriss nu era un client.

— Ce tot spionezi pe-aici?

— Mă uitam.

— N-ai la ce să te uiţi aici. Mişcă-te mai încolo. Mişcă-te mai încolo… Idriss auzea această poruncă pentru a doua oară. Dar nu era chiar ăsta lucrul pe care-l făcea tot timpul: să se mişte mai încolo?

— Caut ceva de lucru pentru două zile, spuse el la întâmplare.

— Ce ştii să faci?

— M-a mai fotografiat cineva. O femeie blondă.

— Ia te uită! O femeie blonda? Şi fără îndoială că era şi îndrăgostită de tine, nu-i aşa?

— Nu ştiu.

Tânărul apăru din nou, îmbrăcat într-o salopeta de şofer.

— Atunci, trec mâine-seară să-mi iau fotografia. Mustafa îşi ascunse cu greu nemulţumirea.

— Nu cumva să uiţi cei cincisprezece dinari, mormăi el.

Tocmai voia să-şi descarce nervii pe Idriss, când îl acapara un cuplu de turişti. Din nou numai zâmbete, se grăbi în întâmpinarea lor.

— Domnilor şi doamnelor, Mustafa, artist fotograf, vă aşteaptă ca să vă îndeplinească visurile.

Îi împinge în studio, puţin cam zăpăciţi, şi îşi etalează pânzele de fundal.

— Vreţi să exploraţi pădurea virgină şi să înfruntaţi uriaşele sălbăticiuni africane? Vreţi să urcaţi pe munţii stâncoşi ai Hoggarului şi să vânaţi mufloni şi vulturi? Sau poate vreţi să vă îmbarcaţi pe un semeţ vas cu pânze şi să străbateţi în lung şi-n lat Mediterana?

Şi de fiecare dată desfăşura câte o pânză naivă şi stridenta.

Domnul încercă să-l oprească.

— Ajunge, ajunge! Soţia mea şi cu mine suntem cu un grup care face un circuit organizat în Sahara: Timimun, EI Golea, Ghardaia.

— Atunci, iată, se grăbi Mustafa să intervină, vă fotografiez pe un fundal de dune aurii şi de palmieri verzi. Băiete, vino-ncoace!

Ajutat de Idriss, atârnă de grinzile din tavan decorul saharian anunţat. Apoi începe să se agite în jurul aparatului. Bărbatul, împins în faţa pânzei împreună cu soţia sa, încearcă totuşi să protesteze.

— E cam deplasat să venim în Sahara ca să ne fotografiem în studio în faţa unui decor pictat care reprezintă Sahara!

Mustafa întrerupe pregătirile şi îndreaptă spre el un deget ridicat cu un aer profesoral.

— Aceasta, domnule, înseamnă atingerea dimensiunii artistice! Da, chiar aşa, repeta el satisfăcut, atingerea dimensiunii artistice. Fiecare lucru e depăşit de reprezentarea sa în imagine. Depăşit, da, Ăsta-i cuvântul. Sahara reprezentată pe această pânză este Sahara idealizată şi, în acelaşi timp, posedată de artist.

Doamna îl ascultase extaziată.

— Domnul fotograf are dreptate, Emile. Fotografiindu-ne în acest decor, ne idealizează. E ca şi cum am pluti pe dune.

— Da, iată cuvântul potrivit: a pluti. O să vă fac să plutiţi pe dune.

Dar domnul se încăpăţâna.

— De acord, dar când Sahara adevărata e atât de aproape, nu văd de ce să ne fotografiem într-un studio în faţa unei Sahare pictate în *trompe-l'oeil.*

Mustafa cunoştea arta de a fi înţelegător.

— Domnule dragă, puteţi foarte bine să vă fotografiaţi cu soţia pe nisip şi pe pietroaie. Aceasta se numeşte fotografie de amator, fotografie turistica. Eu sunt profesionist. Sunt un creator. Eu recreez Sahara în studioul meu şi, cu această ocazie, vă recreez şi pe dumneavoastră.

După care se întoarce înspre patefon şi învârte cu putere manivela. Domnul tresare la

auzul muzicii dulcege şi languroase.

— *Într-o piaţă persană* de Ketelbey! Asta mai lipsea!

Între timp, Mustafa dispăruse sub valul negru al aparatului.

— Vă rog, doamna şi domnule, aşezaţi-vă în mijlocul peisajului saharian. Aşa, foarte bine, poziţia e perfecta.

Şi iese la lumina, cu un aer inspirat şi solemn.

— Şi acum, doamna şi domnule, clipa cea mare a sosit. Sunteţi impresionaţi de frumuseţea aspra a peisajului din deşert. Sunteţi pătrunşi de lecţia de austeritate şi măreţie pe care o emană aceste nisipuri, aceste pietre. Simţiţi cum vă lepădaţi de toate dorinţele meschine, de preocupările mediocre, de grijile mărunte. Sunteţi purificaţi!

Fără să vrea, bărbatul şi femeia adoptaseră un aer solemn.

— Asta îmi aminteşte de ziua căsătoriei noastre, de discursul primarului sau al preotului, nu mai ştiu care dintre ei, murmură femeia.

Şi, când Mustafa, înclinându-se până la pământ, le mulţumi şi le promise ca fotografia, gata chiar de a doua zi dimineaţă, va fi excelentă şi că îi va costa treizeci de dinari, cei doi se scuturară, ca şi cum ar fi ieşit de la o şedinţă de spiritism.

— Mă intrigă totuşi un lucru, spuse bărbatul înainte de a ieşi.

— La dispoziţia dumneavoastră!

— Dacă am înţeles eu bine, fotografia pe care ne-aţi făcut-o va fi alb-negru.

— Desigur, desigur, noi, profesioniştii, lăsăm culoarea amatorilor de cromolitografii.

— Bine, dar atunci de ce naiba decorurile dumneavoastră sunt pictate în culori?

Întrebarea păru să-l ia pe Mustafa prin surprindere.

— În culori? repeta el privindu-şi decorul saharian de parcă îl vedea pentru prima oară. Vreţi să ştiţi de ce folosesc decoruri în culori pentru fotografii alb-negru?

— Exact.

— Păi, da… pentru inspiraţie, evident.

— Ce inspiraţie?

— A mea, desigur, dar şi cea a clienţilor mei şi, de ce nu, cea a aparatului.

— Inspiraţia aparatului de fotografiat?

— Bineînţeles, aparatul meu participa la actul de creaţie, trebuie să aibă şi el talent, ce credeţi! Şi-atunci, îi arat un peisaj în culori. Îl vede, îi place şi, când îl reproduce, uite, ceva din acele culori transpare în negru şi în alb. Înţelegeţi?

— Nu, spuse bărbatul cu un aer mărginit.

— Ba da, Emile, interveni soţia. Domnul fotograf are dreptate: el realizează culoarea din alb şi negru. Oh, domnule fotograf, vă rog să nu fiţi supărat pe soţul meu, n-are deloc fire de poet!

*

Rămas singur, Mustafa începu să facă ordine în studio, ajutat de Idriss, care încerca să fie de folos. Mustafa trebălui un timp în tăcere, după care reveni la ceea ce discutase mai înainte cu Idriss.

— Deci aşa, zici că te-a fotografiat o femeie blonda?

— Da, se grăbi Idriss să răspundă. Era într-un Land Rover pe care-l conducea un bărbat.

— Şi ţi-a plăcut fotografia?

— Nu ştiu, n-am văzut-o încă.

— Şi te duci la Paris să cauţi o femeie şi o fotografie?

— Credeţi c-am s-o găsesc?

— Oh, la Paris găseşti femei şi fotografii câte vrei! Ah, dac-aş avea anii tăi! Paris, oraşul-lumină! Oraşul-imagine! Milioane de femei şi de

imagini! Bineînţeles c-ai s-o găseşti şi pe-a ta, se-nţelege de la sine. Nu e sigur însă dacă lucrul ăsta o să te facă mai fericit!

În timp ce vorbea, tot căuta ceva cu înfrigurare. Scotocea încruntat în rezerva de fundaluri. După ce în sfârşit găsi ceea ce căuta, deplasă oglinda mare în locul unde ar fi trebuit să se afle aparatul de fotografiat.

— Asta nu e pentru o fotografie, explica el. Doar ca să arunci o privire.

Şi, cu un aer misterios, derula fundalul pe care îl alesese. Era Parisul noaptea, o panorama destul de fantezista, căci reuşea să adune laolaltă turnul Eiffel, Place de l'Étoile şi Moulin-Rouge, plus Sena şi catedrala Notredame.

— Hai, aşază-te acolo!

Aprinse un reflector.

— Priveşte! Eşti la Paris, oraşul-lumină. Eşti norocos! Cum te simţi?

Idriss nu ştia ce să răspundă. Ceea ce vedea în oglinda era o siluetă mică, cenuşie, îmbrăcata în blugi şi cămaşa, cu pantofi soldăţeşti în picioare şi cu o *djellaba* brodată pe umeri. În spatele lui scânteia un peisaj de un albastru-închis, străpuns de lumina violenta a monumentelor.

— Dacă ai avea cinşpe dinari, îl ironiza Mustafa, ţi-aş face pe loc fotografia. Atunci ai putea să te întorci acasă. Călătoria ta s-ar termina. Oricum, ar fi mai puţin obositor decât să traversezi Mediterana. Dar nu are rost să-ţi dau un sfat atât de înţelept. Oricum, nu m-ai asculta. Tinerii nu fac decât ce li se năzare. La urma urmelor, poate că au dreptate.

Spunând acestea, punea la loc oglinda şi fundalul parizian.

— Dacă vrei, adăugă el, poţi să dormi două nopţi pe canapeaua asta. Mâine o să mă ajuţi puţin, şi poimâine o să iei autobuzul de Oran cu cei zece dinari pe care am să ţi-i dau.

Când ajunse în staţia de autobuz, cu o oră înaintea plecării, Idriss se sperie văzând cât de mulţi călători sosiseră înaintea lui. Era limpede că familii întregi cu copii mici petrecuseră noaptea acolo, lângă pachete, baloturi, lădiţe cu curmale proaspete şi găini vii închise în coşuri de nuiele. Se ghemui pe vine lângă o bătrână care părea la fel de izolată ca şi el şi a cărei bărbie, ridicata până la nas din cauza absenţei dinţilor, îi dădea un aer încăpăţânat şi arţăgos. Şi acolo, sărac printre săraci, făcu lucrul pentru care săracii au o vocaţie inepuizabila: aştepta, nemişcat şi răbdător.

Unda de satisfacţie care străbătu mulţimea la apariţia autobuzului se stinse repede. Căci, contrar tuturor aşteptărilor, maşina era plină. De unde veneau oare toţi hoţii ăştia de locuri, care se lăfăiau pe scaune şi încurcau trecerea cu bagajele lor? urmă o operaţie îndelungata şi lentă prin care maşina absorbi toată aceasta mulţime umilă şi încăpăţânată, care, cu cât era mai săracă, cu atât era mai încărcată de obiecte voluminoase. După un sfert de oră, toată lumea îşi găsise loc înăuntru, iar pe capotă piramida de pachete şi valize urca până la cer. Maşina porni cu toate farurile aprinse, se îndreptă claxonând puternic înspre piaţa şi Kuider pe care o traversă, apoi se angaja pe şoseaua ce duce la Ujda. Bărbaţi, femei şi copii, îngrămădiţi unii într-alţii, încercară de la început să utilizeze cât mai bine spaţiul strâmt care le revenea. Se auziră câteva proteste, râsete, cuvinte împăciuitoare şi apoi, după ce fiecare îşi aranja colţişorul lui, se aşternu o tăcere răbdătoare. Mulţi adormiră. Idriss îşi găsise loc la fereastră, lângă bătrâna ştirbă. Era mititică, uşoară, fără copil după ea; era, la o adică, o vecină bună. Doar că nu prea părea să aibă chef de vorba. Din când în când, Idriss întorcea capul de la fereastra întunecată şi trăgea cu coada ochiului spre ea. Dar bătrâna stătea nemişcata ca o statuie, şi pe faţa ei aspră nu

se putea citi nimic. Ochii ei, asemenea celor de şarpe, nu clipeau niciodată.

Primele luciri ale zorilor, apoi o palidă rază de soare provocară o oarecare agitaţie în autobuz. Unii îşi desfăcură coşurile. Copiii treziţi din somn începură să scâncească. Apărură biberoane. În aer se răspândi un miros puternic de portocale descojite. Pe fereastra pe jumătate aburită, Idriss privea defilând peisajul deşertic, sărăcăcios. De fiecare dată când maşina depăşea un biciclist sau un măgar, zgomotul claxonului aproape că nici nu se mai auzea. Când întoarse capul spre bătrână, văzu cu surprindere că îi oferea o portocală cu mâna stângă. Îl privea cu ochii ei fără gene şi niciun zâmbet nu-i lumina faţa osoasă. Idriss luă portocala, îşi scoase briceagul şi o coji cu grija. Apoi îi dădu femeii feliile, una câte una, ca şi cum nu i-ar fi făcut decât serviciul pe care îl aştepta de la el. Ea accepta primele două felii, dar pe celelalte le refuza, cu un gest care însemna că sunt pentru el.

O oră mai târziu, maşina se opri în marginea unei păduri de eucalipt, la câţiva kilometri de Am Sefra. Călătorii se răspândiră pe afară, formând spontan două grupuri, unul de femei, celălalt de bărbaţi şi adolescenţi. Idriss se apropie instinctiv de un cerc mic unde bărbaţii vorbeau tare şi râdeau, pârând că îl privesc atent.

— Uite-l, spuse un adolescent de aceeaşi vârstă cu el, uite-l pe prietenul bătrânei Lala Ramirez!

Şi toţi izbucniră în hohote de râs. Idriss li se alătura cu un aer întrebător.

— Să ştii că ar trebui să fii mai atent, nu prea are noroc, doar atâta-ţi spun!

— Adică mai ales cei care se apropie de ea nu prea au noroc. Dar pe urma, după ce mor, are ea grija de ei!

— Cine e Lala Ramirez?

— Vrăjitoarea aia bătrână care nu te mai slăbeşte din ochi.

— Cu ochii ei deocheaţi…

— …Şi care-ţi dă portocale.

În ciuda glumelor şi aluziilor, Idriss reuşi să afle povestea bătrânei. Mai întâi că fusese foarte bogata şi ca probabil mai era încă, în pofida aparenţelor de sărăcie. Apoi că se trăgea de undeva din Sud – un sud nedefinit – şi că îi luase minţile unui antreprenor din Oran de origine spaniola, stabilit la Beşar, pe vremea când începuse construcţia oraşului modern. O adusese la Oran pentru a se căsători creştineşte şi, înconjuraţi curând de şase copii, făcuseră încontinuu naveta între cele două oraşe. Lala mai făcea şi acum naveta, dar de mulţi ani era singura. Într-adevăr, soarta vitrega se abătuse asupra acestei familii: a murit întâi bărbatul, apoi cei şase copii unul după altul, pe urma alţi doi copilaşi care reuşiseră să se mai nască în timpul calamităţilor. Muriseră în toate chipurile: boli, asasinate, accidente, sinucideri, şi numai bătrână rămăsese în viaţă, între cele nouă morminte împrăştiate prin mai multe cimitire. Se deplasa fără încetare ca să-şi viziteze morţii şi toţi o cunoşteau şi se temeau de ea prin gări şi pe rutele autobuzelor pe care le frecventa.

— Acum să nu zici că nu ţi-am spus!

— M-aş mira să rămână cu ea.

— Da’ cine ştie, poate ca nu ţine la viaţa?

— Sau poate că-l atrag morţii?

— Nu, nu, asta-i o meteahna de femeie bătrână, nu de bărbat tânăr!

Şoferul claxona, anunţând plecarea. Fiecare încerca să-şi reconstituie locşorul. Idriss se duse înapoi la al său, în stânga bătrânei Lala Ramirez. Acum ştia cine este şi, curios lucru, şi ea părea că-l priveşte cu o familiaritate mai mare. Ceva mai târziu, când toată lumea din jur îşi mânca hrana rece, ea scoase de sub scaun un pachet lunguleţ învelit în ziar şi i-l întinse în tăcere lui Idriss.

Înăuntru se afla un coltuc de pâine în care era înfipt un *merguez*[16]. Idriss avu o ezitare, dar pe urma începu să înfulece cu pofta, sub privirea neclintita a bătrânei. Ce voia de la el? O a doua portocala apăru ca prin minune din mâneca şi zău că după pâinea cu *merguez* aşa ceva nu se putea refuza. Idriss se lasă apoi pe spătarul banchetei şi începu să privească metamorfoza peisajului. Nu mai era nici urma de deşert. Nu numai că pe câmpie erau din loc în loc pâlcuri de acacia, dar după fermele mari şi culturile de zarzavat urmau câmpuri cultivate, iar autobuzul trebuia mereu să încetinească şi să claxoneze ca să depăşească tractoarele şi maşinile agricole. Treceau pe lângă un câmp de cereale, a cărui bogăţie îl uimea. Apărură în sfârşit primele blocuri modeste de la periferia Oranului, împodobite cu ghirlande de rufe colorate puse la uscat în balcoane. Ici-colo, câte un grup de copii deranjaţi de la joacă porneau ţipând în urmărirea autobuzului. Trecură pe lângă centrul administrativ, apoi pe lângă moscheea nouă şi, luând-o pe bulevardul Maata Mohamed el Habib, ajunseră în Piaţa 1 Noiembrie. Maşina opri. Idriss întoarse capul spre bătrână. Privirea ei de reptila îl fixa şi, pentru prima oară, o umbră de surâs părea că îi apare pe buze. Oamenii se dezmorţeau cu zgomot şi se împingeau spre ieşire. Afară, Idriss fu surprins de prospeţimea aerului. Cerul de un cenuşiu uniform se întindea pe deasupra clădirilor înţesate de antene de televizor ce-i parura gigantice. Aşadar, acesta era Nordul? câţiva băieţandri palizi se jucau aruncând cu o minge într-o faţada coşcovita, şi pocnetele răsunau ca nişte lovituri de pumn. În atmosfera plutea un soi de brutalitate, de dezolare, o energie care rănea şi umplea inima. Şoferul, cocoţat pe autobuz, dădea pachetele şi valizele unor tineri care le aranjau pe trotuar. Idriss avea la el adresa unui cămin pentru emigranţi cu o recomandare pentru unul dintre funcţionari. Zăbovea privind

spectacolul marelui oraş atât de nou pentru el, când lângă ureche auzi o răsuflare:

— Ismail, ia un taxi şi du-mă la cimitirul spaniol.

Era bătrână Lala. Îi întindea în acelaşi timp o hârtie de cincizeci de dinari împăturită în patru. Taxiurile atrase de sosirea autobuzului treceau unul după altul. Idriss, năucit de ciudăţenia locurilor, se aruncă în cel mai apropiat, urmat de Lala, care îi dădu adresa: cimitirul bisericii Saint-Louis. Dar de ce-i spusese Ismail? Se opriră în faţa bisericii părăsite de mai mulţi ani, dar al cărei cimitir continua să fie bine întreţinut. Lala părea cu totul alta.

— Biserica este a cardinalului Ximenes de Cisneros, Mare Inchizitor în timpul lui Carol Quintul. Se mai vede încă blazonul lui la intrarea corului, explica ea, într-un surprinzător acces de volubilitate.

Apoi îl conduse pe Idriss printre capelele funerare şi monumentele pompoase, în stil baroc, produse ale necrofiliei spaniole. Se opriră în faţa unui obelisc de marmura neagra, la baza căruia un nume şi o fotografie erau aşezate într-un cadru masiv de aur: *Ismail Ramirez 1940–1957.* Ca să poată privi fotografia, Idriss trebui să se aplece peste lanţurile grele care delimitau un dreptunghi de pietriş cenuşiu. Era un tânăr de vârsta lui, brunet ca şi el şi al cărui chip cu trăsături fine exprimă o aşteptare plină de nelinişte, o tandreţe vulnerabila, o slăbiciune aparenta, dar capabilă să îndure foarte multe. Îi semăna oare cu adevărat? Idriss nu era în măsură să aprecieze, căci ideea lui despre propria-i înfăţişare era destul de vaga. Lala însă părea stăpânită de o certitudine de neclintit. Privirea-i de prezbit aluneca pe deasupra teraselor şi cupolelor vechiului oraş şi, mai departe, până la portul cu macarale frânte în două, cu docuri şi cu cargourile ancorate, ale căror lumini începeau să licărească în amurg.

— Tu eşti Ismail, îi spuse ea lui Idriss punându-i mâna pe umăr. Te-am regăsit în sfârşit. Rămâi cu mine. Pentru totdeauna. Sunt singura, dar sunt bogată. Te înfiez. De-acum înainte o să te numeşti Ismail Ramirez.

Idriss o privea clătinând din cap, în tăcere. Dar bătrână refuza să-l vadă. Se uita acum la una dintre clădirile învăluite de ceaţa înserării.

— Vezi casa aceea? continuă ea făcând un semn cu bărbia înspre oraş. E a mea. Are unsprezece încăperi, trei terase, o curte interioară în care creşte un smochin, bucătării la subsol şi chiar şi o capelă creştină. Am să pun să se redeschidă totul, să se cureţe, să se repare, pentru tine, Ismail, şi vom sărbători întoarcerea ta anunţând vestea cea mare tuturor morţilor din familie. Cine ştie, poate-o să se-ntoarcă şi ei.

Idriss continua să clatine din cap în semn că nu. Nebunia bătrânei şi înverşunarea ei în a-l face să intre în pielea unui mort îl îngrozeau şi-i stârneau sila. Cu un gest, se scutură de mâna ca o gheară care-l strângea de umăr şi făcu un pas înapoi.

— Eu nu sunt Ismail. Eu sunt Idriss. Poimâine plec să muncesc în Franţa. Mai târziu, o să mă-ntorc, mai târziu, poate… mai târziu…

Se gândea la fotografia făcută de femeia din Land Rover, dar se feri să facă vreo aluzie la ea. Fotografia lui Ismail era de-ajuns pentru astăzi! Repeta, mergând cu spatele, aşa cum îl linişteşti pe un copil mic sau un animal speriat:

— Mai târziu… poate… mai târziu…

Apoi o luă la fuga şi ieşi din cimitir, în căutarea căminului a cărui adresă o avea.

*

Car-ferry-ul *Tipasa* pleca a doua zi la ora zece şi ajungea la Marsilia în ziua următoare, la şase seara. Idriss avea o zi întreaga în faţă, dar

trebuia să meargă să-şi ia paşaportul de la biroul O.N.A.M.O.[17]. Stătu la coada două ore ca să audă spunându-i-se că îi lipsesc la dosar două fotografii de identitate. Fu îndrumat către o cabină automata unde putea să-şi facă fotografiile în schimbul unui dinar. Căuta îndelung pe străzi necunoscute un loc la fel de necunoscut. Îl descoperi sub arcada unei clădiri unde marchitanii vindeau ustensile de bucătărie pe nişte tarabe. Cabina, foarte dărăpănată, era ocupată de doi puştani care se îmbrânceau strâmbându-se în faţa aparatului, în sfârşit plecară, şi Idriss le luă locul în spatele perdelei. Aparatul străfulgera. Ieşi de după perdea şi cerceta sertarul în care cad fotografiile. Rămăsese o fotografie cu unul dintre puşti uitându-se chiorâş şi cu limba scoasa. Idriss mai aştepta. Căzură alte fotografii: ale unui bărbat cu barba. Se privi îndelung în oglinda crăpata din cabina. La urma urmei, de ce n-ar fi avut şi el o barbă înainte de a pleca din Tabelbala? Şi bărboşii au dreptul la un paşaport.

Îi mai rămânea de făcut o descoperire importanta. Se îndrepta către mare. Ştia din povestiri despre plajele cu nisip auriu pe care se sparg valuri limpezi. Probabil ca marea trebuia să semene cu dunele de nisip de la Tabelbala şi mai ales cu cele a căror unduire aurie o văzuse la Beni Abbes. Grăbi pasul şi o lua pe strada Rahmani Khaled înspre port, unde se zăreau catargele lăcuite ale vaselor de agrement. Refluxul scosese la iveala baza cheiului, neagra şi acoperită de mâzgă. Idriss se aşeză pe marginea cheiului, cu picioarele atârnând deasupra apei în care se zăreau cutii de conserve şi sticle de plastic. Deci asta era! Iahturile cele mai apropiate se odihneau nemişcate pe apa care sclipea. Mai în larg, suprafaţa marii brăzdate de vapoare nemişcate se întindea până la cerul la fel de cenuşiu şi de greu, cu care se confunda la orizont. Idriss îşi umplea privirea cu acest spectacol trist şi dezolant şi în acelaşi timp

descoperea o nouă viziune a pământului său natal. Pentru prima oară, se gândea la Tabelbala ca la o entitate coerentă şi delimitată. Da, depărtarea reuşea în sfârşit să-i adune laolaltă în amintirea sa pe mama lui, turma, casa şi palmierii, locul din piaţa unde îşi parcă maşina Salah Brahim, chipurile fraţilor săi, ale verişoarelor. Un suspin i se stinse în piept. Se simţea pierdut, abandonat, aruncat în faţa acestei ape la fel de cenuşii ca şi Lumea de Apoi. „Ismail Ramirez", rosti el cu glas scăzut. Bătrână Lala, paznica morţilor, nu-i atribuise oare un loc în acest oraş funebru? Mâine, avea să se îmbarce pe enormul car-ferry spre o destinaţie misterioasa. Făcea lucrul ăsta ca să scape de viaţa sau ca să se afunde în infinit? îşi strecură degetul pe sub gulerul cămăşii şi trase de şnur. Picătura de aur apăru, calda şi mângâietoare. O aşeză în faţa ochilor şi-i dădu drumul să se legene pe fundalul plumburiu al mării. În minte îi răsuna cântecul misterios al Zett Zobeidei:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta ţârâie pe piatră
Libelula descântă viclenia morţii
Lăcusta scrie taina de-a trăi.

Un val se sparse de chei şi-l umplu de spumă din cap până-n picioare. Îşi duse mâna la buze. Măcar aici nu-l minţiseră: era sărată. Sărată, de nebăut, sterilă…

*

Spectacolul oferit de motocicletele, maşinile şi camioanele ce dispăreau în pântecele căscat al ferry-ului atrăgea mereu o ceată de pierde-vară şi de adolescenţi. Din cauza lungimii lor şi a dificultăţii de a merge înapoi, semiremorcile cereau efectuarea unor manevre complicate. Dar cala vaporului părea să aibă o

capacitate nelimitată, între camioane se strecurau automobilele turiştilor şi vehiculele de teren care semănau cu cel al femeii blonde. Cei care căscau gura râdeau cu milă şi simpatie când un Citroën 2CV cârpit se furişa vioi căutându-şi loc printre mastodonţi. Şoferii şi pasagerii din vehicule nu mai ieşeau din cală; se urcau pe punţile vaporului pe nişte scări ce porneau din garaj. În sfârşit, şirul de pasageri avu voie să urce pe pasarelă. Fiecare călător trebuia să ţină în mână biletul şi paşaportul, deschis la pagina cu fotografia. Funcţionarul nici nu observă diferenţa ciudata dintre Idriss şi bărbosul al cărui portret era prins în două capse pe paşaport. Idriss arunca o privire înspre şirurile de fotolii care mobilau „dormitoarele” de la clasa economică şi, împreună cu ceilalţi călători, trecu prin sala de rugăciuni şi prin restaurantul cu autoservire pentru a ajunge pe puntea din spate ce domina cheiul. Acolo se agita o mulţime compacta şi colorata. Familiile aflate pe ţărm făceau gesturi largi şi „îşi” strigau călătorii, fără nicio şansă de a se face auzite. Era o reţea de comunicaţii ciudata şi himerica, ce încerca în van să se ţească între cei de pe chei şi cei de la bord. Brusc, puntea începu să vibreze. Apa clocoti în spatele vaporului. Se apropia clipa când Idriss avea să părăsească pentru prima oară continentul african. Pe neaşteptate, un adolescent cu faţa netedă şi blânda, desfigurata de o furie vesela, intra în vorba cu el.

— Văd că nu ai pe nimeni pe chei! Ca şi mine: pe nimeni. Da, aşa se pleacă, singur! Asta-i adevărata plecare. Fără batiste şi fluturat din mâna. Nimic!

Îl întrerupse un şuierat puternic de sirena, care făcu un stol de pescăruşi să-şi ia zborul pe deasupra portului. *Tipasa* se desprindea încet de chei.

— Uite cheiul cum o şterge! continua adolescentul, din ce în ce mai agitat. Aşa-mi place mie Africa: s-o văd cum se duce dracului în spatele

vaporului. Putoare de Africă! Doi ani! Doi ani de serviciu militar! Doi ani am suferit spărgând pietre în deşert! Eu, mă-nţelegi, sunt de meserie bijutier. De cinci generaţii ne-am specializat din tată-n fiu în cercei. Ia uită-te la mâinile mele. Sunt mâini de bijutier, nu de spărgător de piatră. Putoare de Africa! Da' tu unde te duci?

— Eu? Întâi la Marsilia. Apoi sper ca la Paris, am un vâr acolo.

— Marsilia, Paris, nu-i prea departe. Nu-i prea departe de pietrele din deşert. Bruxelles, Amsterdam, Londra, Stockholm, ar fi cu totul altceva. Eu sunt bijutier, pricepi?

Tăcu. Întreaga punte se cufundase în linişte. Toată lumea privea cum se îndepărtează oraşul Oran, rada, navele ancorate, o enormă geamandură vopsita în roşu şi verde ce-şi balansa pântecele ca un titirez de copil uriaş şi, în depărtare, colina care domina oraşul, acel *djebel*[18] Murdjajo, în vârf cu fortul spaniol unde flutura drapelul armatei algeriene.

Împreună cu alţi câţiva, Idriss se cufunda în labirinturile din interiorul vaporului. Culoarele înguste, scările, galeriile cu magazine, barurile formau un mic oraş plutitor, pe care freamătul maşinilor nu-l părăsea nicio clipă. Familiile se grupau şi luau în stăpânire câte un colţ de sală sau un rând de fotolii, unde îşi aşezau baloturile şi valizele. Câţiva se puseră pe despachetat merinde şi un steward interveni plin de autoritate când o femeie aprinse un mic reşou cu gaz pe care voia să gătească. Deşi era încă devreme, şoferii de pe camioane se adunaseră la bar în jurul unei mese, zgomotoşi şi veseli, şi începuseră să bea zdravăn, împărţirea călătorilor în două categorii, cei care aveau bani de cheltuit şi cei care nu aveau, era de la bun început bine stabilită. Cât despre categoria superioară, a celor de la clasa întâi, cu cabine individuale cu hublouri şi sufragerie şi mese acoperite de feţe albe de masă, aceştia rămăseseră

invizibili şi inaccesibili, retraşi în spatele uşilor ferecate de la a doua punte, în partea din faţă a vaporului.

Un tangaj foarte uşor anunţa că vaporul se afla în larg, când în difuzoare se auzi muezinul invitându-i pe credincioşi să se adune în sala în care se aşternuseră covoraşe de rugăciune pentru cel de-al treilea *salât*[19]. Idriss, prea puţin înclinat către practicile religioase, ca mai toţi tinerii din generaţia sa, privea de la distanţa temenelele şi prosternările mulţimii pioase. Când aceştia se împrăştiară, avu surpriza să-l vadă între ei pe bijutier, care se îndrepta acum către el.

— Tu nu respecţi prescripţiile islamului? întrebă el.

— Nu pe toate, răspunse Idriss îmbufnat.

— Ar fi bine să-ţi schimbi părerile. Acolo unde mergem, religia e mult mai necesara decât la noi. O să te trezeşti înconjurat de străini, de oameni indiferenţi, de duşmani. Ca să lupţi împotriva disperării şi a mizeriei n-o să ai, poate, decât Coranul şi moscheea.

— Dar adineaori de ce-ţi blestemai patria?

Bijutierul tăcu o clipă, uitându-se la suprafaţa agitată a mării.

— Vezi tu, tragedia e că mulţi dintre noi nu pot trăi nici în patria lor, nici în străinătate.

— Atunci, ce le rămâne?

— Nefericirea.

— Eu puteam să rămân la Tabelbala. La Tabelbala n-ai nimic, dar nici nu-ţi lipseşte nimic. Asta înseamnă o oază.

— Şi-atunci, de ce-ai plecat?

— Ca să plec. La noi exista două feluri de oameni, câteodată amestecaţi în aceeaşi familie: cei care rămân acolo unde s-au născut şi cei care trebuie să plece. Eu fac parte dintr-al doilea fel. Trebuia să plec. Şi apoi am fost fotografiat de o femeie blonda. Ea s-a întors în Franţa cu fotografia mea.

— Atunci, tu ai plecat să-ţi cauţi fotografia? Bijutierul îl privea cu un aer batjocoritor.

— Să-mi caut fotografia? Nu, nu chiar. E altceva. Poate-ar fi trebuit să spun: am plecat să-mi întâlnesc fotografia…

— Ia te uită! Mare gânditor mai eşti! Fotografia ta e în Franţa şi te atrage precum magnetul o bucată de fier.

— Nu numai în Franţa. Fotografia am şi găsit-o la Beni Abbes, la Beşar şi la Oran.

— Găseşti pe drum bucăţi din ea şi le lipeşti una lângă alta?

— Da, poţi să zici şi-aşa, dacă vrei. Numai ca bucăţile pe care le-am găsit până acum nu-mi semănau. Ia uită-te, de exemplu, la asta.

Şi-i arată paşaportul deschis la pagina cu bărbatul bărbos. Bijutierul privi cu un aer preocupat.

— Poţi să dai de belea. Poate-ar trebui să-ţi laşi barba să crească.

— Ar fi şi mai rău, n-am aproape deloc. Şi la urma urmei, nu eu trebuie să semăn cu fotografia mea. Fotografia trebuie să-mi semene, nu-i aşa?

— Crezi? Dar experienţa ţi-a şi arătat că e tocmai pe dos. Imaginea are în ea o forţa blestemată. Nu e servitoarea devotata şi fidelă pe care ţi-ai dori-o. Are toate aparenţele unei supuse, dar de fapt e vicleana, mincinoasă şi autoritară. Cu răutatea ei, îşi doreşte să facă din tine un sclav. Şi pe-asta o spune religia.

Idriss îl asculta fără să înţeleagă prea bine. Totuşi, întâmplările neplăcute pe care le trăise de când o întâlnise pe femeia blonda confirmau în mod ciudat cuvintele bijutierului.

La prânz, bijutierul îl luă cu el la autoservire, şi Idriss fu nevoit să aleagă între foame şi jena de a se lasă invitat de tânărul acesta mai mare decât el şi care îl neliniştea oarecum. Se

aşezară la aceeaşi masă cu un şofer de cursă lungă, un uriaş blond cu ochi albaştri ca porţelanul şi cu braţele acoperite de tatuaje deocheate. Îi căşună pe cei doi maghrebini şi îşi puse în cap să le dea de băut vin roşu. Bijutierul făcu faţă plin de voie bună, dar Idriss fu uimit văzându-l cum da pe gât cu camionagiul pahar după pahar, deşi acesta era un lucru interzis de religia islamică. Râdea cu subînţeles la glumele şoferului şi răspundea cu alte glume. Vrând să-l atragă şi pe Idriss în discuţie, începu să vorbească în franceza, deşi până atunci i se adresase doar în berbera. La drept vorbind, duplicitatea bijutierului era de invidiat, şi Idriss se întreba dacă el va putea vreodată ajunge la un asemenea grad de familiaritate cu francezii. Şoferul le oferi cafelele, apoi se retrase în cabina lui de clasa a doua, pentru o siestă bine-meritată, explică el, căci condusese zece ore noaptea pe şoseaua care merge de-a lungul litoralului maghrebin.

Începuse să se înnopteze când o rumoare străbătu mulţimea de călători şi-i atrase pe punţile şi pe culoarele de la babord. Vaporul trecea de-a lungul coastelor insulei Ibiza, unde se şi vedeau clipind câteva luminiţe. Se înnoptase aproape de tot, mai târziu, când la tribord apărură luminile insulei Mallorca, cea mai mare dintre Insulele

Baleare. Apoi, vaporul se cufunda într-o mare de nepătrunsă întunecime.

Idriss dormea într-un fotoliu, legănat de hula din ce în ce mai puternică. Îl treziră gemetele unei femei aflate nu prea departe de el. Capul i se bălăbănea într-o parte şi într-alta, iar pe buze i se adunase spuma. Reuşi să se ridice, dar după doi paşi se prăvăli. Şi acolo, ghemuita în patru labe, începu să vomite cu sughiţuri profunde şi zgomotoase.

— O femeie care are rău de mare nu are mai multă ruşine decât una care naşte.

Era bijutierul. În spatele lui, şoferul se datina pe picioare rânjind. Bijutierul vorbise franţuzeşte din politeţe faţă de el.

— Nu se poate sta în cabina aia fără hublou, spuse apoi şoferul. Eşti închis ca-ntr-un coşciug. Aşa că, măi băieţi, dacă vreţi să profitaţi de cuşeta mea, n-aveţi decât să vă duceţi acolo. Eu prefer un fotoliu.

— Vii? spuse bijutierul.

Idriss se ridică şi îl urma.

— Puteţi să faceţi şi un duş! le mai strigă şoferul.

Într-adevăr, la ora aceea din noapte cabina semăna cu un cavou. Nici cea mai mică deschidere în afară. Două stinghii de pat metalice fixate de pereţii de oţel. Trei oameni care dormeau duşi. O cabină de duş minusculă. Şi peste toate acestea, într-o atmosferă înăbuşitoare şi trepidanta, lumina tulbure a unei veioze.

Uşa se închise cu zgomot în urma celor doi tineri. Ezitară o clipă, apoi bijutierul începu să-şi scoată hainele şi, gol, se îndreptă spre duş. Idriss îl imita. Ca să încapă amândoi, trebuiau să se lipească unul de celălalt. La fel făcură şi în cuşeta liberă unde se întinseseră apoi, încă umezi. Uşurarea pe care o simţi Idriss când se strânse lângă tovarăşul lui îl făcu să-şi dea seama de singurătatea apăsătoare pe care o simţea în trup şi în suflet de când îşi părăsise familia. Tandreţea materna şi erotismul amanţilor nu sunt decât nişte aspecte particulare ale nevoii acute de contact fizic ce zace în profunzimile cărnii şi ale sufletului. Cu ochii închişi, legănat de hula şi de zgomotul înfundat al maşinilor, visa în aceasta penumbra subterana la prietenul său Ibrahim, dispărut în măruntaiele fântânii Hassi el Hora. Simţea cum se cufunda în somn, când bijutierul se îndepărtă de el şi, sprijinit într-un cot, apropie de raza de lumină a lămpii picătură de aur a lui Idriss.

— Ce-i asta?

— E talismanul meu saharian.

— Dar e din aur!

— Se poate…

Bijutierul învârtea în lumina sfera alungită, încruntând din sprâncene.

— Cine ţi-a dat-o nu şi-a bătut joc de tine.

— Nimeni nu mi-a dat-o.

— *Bulla aurea.*

— Cum?

— E din latina: *bulla aurea,* bula de aur. Toţi bijutierii o cunosc. E un însemn roman şi poate şi etrusc, care mai dăinuie încă în zilele noastre în unele triburi din Sahara. Copiii romani născuţi din părinţi liberi purtau la gât aceasta picătură de aur, atârnată pe o sârma subţire, ca dovadă a condiţiei lor sociale. Când schimbau roba pretexta cu toga virilă, renunţau şi la *bulla aurea,* pe care o dădeau ca ofrandă zeilor protectori ai casei.

— Ce multe ştii!

— Meseria de bijutier nu e doar simplu artizanat, înseamnă şi o cultură tradiţională. Aş putea să-ţi vorbesc despre fibule, despre scuturile trace în formă de semilună, despre peceţile lui Solomon, despre mâinile Fatmei, adăugă el lăsându-se pe spate.

— Şi atunci, ce vrea să-nsemne picătura mea de aur?

— Că eşti un copil liber.

— Şi-apoi?

— Apoi… O să devii bărbat şi o să vezi singur ce-o să se întâmple cu picătura de aur şi cu tine…

*

A doua zi pe la amiază, un strigat străbătu vaporul de la un capăt la altul şi-i adună toţi călătorii în sala restaurantului: televizorul! Pe cele trei ecrane o imagine sărea, dispărea, apărea iarăşi,

pâlpâind întruna. Prima imagine ce venea direct din Franţa! O mulţime de emigranţi neliniştiţi şi atenţi, cu feţe osoase şi cu ochi întunecaţi, aşteptau acest prim mesaj al Pământului Făgăduinţei. Ecranul palpită, se stinge şi se aprinde iarăşi, un peisaj, o siluetă, un chip care tremură, apoi toate se aşază. Apare o pereche plimbându-se pe o pajişte. Sunt tineri, frumoşi, îndrăgostiţi. Îşi zâmbesc. Doi copii radiind de bucurie se reped înspre ei dând la o parte iarba şi florile. Se îmbrăţişează îndelung, fericire. Deodată, imaginea rămâne nemişcată. Un bărbat grav, cu ochelari, se suprapune pe prima imagine. Ţine în mână, la înălţimea capului, un contract de asigurare de viaţă. Apoi apare o căsuţă drăguţă din Provence, în faţa piscinei, o familie ia micul dejun, râzând. Fericirea. De astă dată, ea se datorează detergentului Soleil. Ploua. O femeie elegantă merge, adăpostită sub umbrela. Trecând prin faţa vitrinei unui magazin, se găseşte atât de strălucitoare încât îşi zâmbeşte. Ce tare îi strălucesc dinţii! Fericirea. Folosiţi pasta de dinţi Briodent. Micul ecran se întuneca. Nu mai apare nimic. Bărbaţii şi femeile de la clasa economică se privesc. Deci asta este Franţa? Schimbă între ei impresii. Dar iarăşi toată lumea tace, căci imaginea apare din nou. Se aude o voce explicând că, împotriva studenţilor care manifestează în Cartierul Latin, forţele de ordine au folosit bombe lacrimogene. Poliţiştii purtând căşti, măşti şi scuturi din plexiglas seamănă cu nişte samurai din Evul Mediu. Studenţii aruncă în ei cu pietre, apoi o iau la fugă şi se împrăştie. Printre ei explodează grenade, în prim-plan apare faţa plină de sânge a unei fete foarte tinere. Ecranul se întuneca din nou.

Peste două ore, începu să se desluşească ţărmul Franţei. Familiile se apucară să-şi adune copiii şi bagajele. Idriss stătea sprijinit de parapet lângă bijutier şi amândoi priveau trecând Castelul If. Difuzoarele începură să anunţe, fără îndoială, pentru turiştii de la clasa întâi, că în aceasta

fortăreaţă fuseseră închişi Masca de Fier, frate geamăn, probabil, cu Ludovic al XIV-lea, contele de Monte Cristo şi abatele Faria, personaje celebre ale lui Alexandre Dumas. Mulţimea de maghrebini primi aceste informaţii cu tot respectul de care sunt în stare cei care nu înţeleg.

— O să lucrez la Paris într-un atelier clandestin de bijuterii, spuse bijutierul. Mă ia Étienne, şoferul, cu camionul. Nu ştiu când o să ne mai întâlnim. Vreau să-ţi mai spun un singur lucru. Bijutier înseamnă meşter aurar. Dar, de mult timp încoace, bijutierii au lăsat aurul şi nu mai lucrează decât în argint. Brăţările, platourile, casoletele pentru parfumuri, pe toate le facem din argint. De ce? Cei mai mulţi dintre noi nu mai vor astăzi să lucreze în aur. Adevărul este că ei nu cunosc tehnica specială a acestui metal. Dar mai este ceva. Noi credem că aurul aduce ghinion. Argintul este curat, sincer şi cinstit. Aurul, mult prea preţios, trezeşte lăcomia şi duce la furturi, la violenţa, la crima. Îţi spun toate astea pentru că te văd plecat la întâmplare împreună cu picătura ta de aur. Bijuteria asta este un simbol al libertăţii, dar metalul din care e făcută a devenit funest. Dumnezeu să te aibă în pază!

Idriss avea într-adevăr să-l piardă din ochi pe bijutier în mulţimea care se înghesuia în faţa ghişeelor de la vamă. În comparaţie cu familiile supraîncărcate cu copii şi cu bagaje, cazul lui li se păru extrem de simplu controlorilor şi, în ciuda fotografiei de pe paşaport, Idriss ajunse printre primii pe peronul gării maritime.

Se afla deci în Franţa. Pipăia pământul cu picioarele ca să-i simtă consistenţa. Se uita atent în jur, încercând să observe diferenţele evidente care ar fi trebuit să deosebească Marsilia de Oran. Şi ce vedea? Ceva mai multă animaţie, ceva mai multe culori, mai multă viaţă, mai multă expansivitate decât la Oran. Marsilia era un oraş din sud, Oran –

un oraş din nord. Dar în ansamblu încerca o decepţie simţindu-se atât de puţin străin pe acest ţărm al Mediteranei. Şocul se produse însă ceva mai târziu, când dădu peste un afiş mare lipit pe clădirea birourilor de închiriere a car-ferry-urilor:

CU MAŞINA DUMNEAVOASTRĂ, MERGEŢI
SĂ SĂRBĂTORIŢI SFÂRŞITUL DE AN ÎN PARADISUL
UNEI OAZE SAHARIENE

Idriss privea mut de uimire imaginea de pe afiş a oazei sahariene. Un pâlc de palmieri şi de flori splendide înconjura o piscina în forma de păstaie. Fete blonde în bikini minusculi se fandoseau în jurul bazinului turcoaz şi beau cu paie îndoite din nişte pahare înalte. Două gazele îmblânzite îşi înclinau cu eleganţa capetele către un coş mare plin cu portocale, grape-fruit şi ananas. O oază sahariană? Tabelbala nu era tot o oază sahariană? Iar el, Idriss, nu era produsul pur al acestei oaze? Nu se putea regăsi în acea imagine de vis. Dar parcă în fotografia cu măgarul a lui Salah Brahim se recunoscuse? Şi nu se strecurase până şi în paşaportul lui un necunoscut? Simţi ca îl ia cu frig în aerul serii ce părea că se lasă mai repede decât în Africa, în buzunar, găsi o hârtie mototolita, o pagina rupta din carnetul mozabitului, pe care erau notate adresa unui hotel şi câteva cuvinte de recomandare: Hotel Radio, strada Parmentier nr. 10. Îl întreba pe un trecător. Gest de neputinţa. Să meargă în Piaţa Jules Guesde. Acolo o să afle cu siguranţa. O lua pe bulevardul Paris pe care treceau încontinuu camioane mari venind dinspre gara Arene. Piaţa Jules Guesde arata ca devastata de un bombardament recent. Terenuri pustii pe care se aflau ici-colo fragmente de ziduri înconjurau un fel de arc de triumf. Idriss traversa aceasta porţiune de

deşert şi, intrând pe strada Bernard Dubois, se pomeni în Africa. Strada era plină de hamamuri, librarii islamice, dughene cu haine vechi nord-africane, mici restaurante din uşa cărora se vedeau nişte capete de oaie şiroind de grăsime învârtindu-se în rotisoare. Fundătura Tancrède Martel, construită în trepte, era colonizată de ghicitori şi de scriitori publici care vindeau Coranuri şi cărţi de rugăciuni. Întreg cartierul era o reţea de străduţe – Petites Maries, Baignoire, Tapis Vert, Longue des Capucins – ce miroseau a curry, a tămâie şi a urina şi unde reuşi să descopere strada Parmentier şi hotelul Radio. Deşi era încă devreme, trebui să bată mult timp până să i se deschidă uşa. Cu un aer neîncrezător, patronul Iusuf Baghabagha îl lăsă totuşi să intre. Hotelul era plin. Nu mai primea clienţi. Citi totuşi recomandarea negustorului mozabit şi îndată se arătă mai primitor. Mai avea o cameră, dar trebuia plătită dinainte – zece franci pe noapte, iar hotelul se închidea la orele douăzeci şi trei.

Patul era mare şi imaculat, dar fereastra dădea înspre o curte întunecoasa, aşa încât, zi şi noapte, trebuia aprins becul care atârna de tavan la capătul unui fir, împodobit cu un abajur de sticla gofrată. Idriss se întinse peste cuvertura şi adormi într-o clipă. Acum la Tabelbala se lumina de ziua. Ar fi trebuit să se scoale şi să adune turma, dar el lenevea încă, ferindu-se să deschidă ochii. O auzea pe mama lui mergând de colo-colo, pregătind beta, supa de tărâţe de dimineaţă, cu ardei iute şi cu ceapă. O capră din ţarc behăia cu o insistenţă anormală. Să fi fost rănită? Trebuia să se ducă să vadă. Idriss se mira că mama lui, care auzea, ca şi el, strigătele animalului, nu venise să-l tragă de picioare. Încă un behăit jalnic. Gata, în picioare! Idriss se scutură. Nu era la Tabelbala, binecuvântat de răsăritul soarelui. Se afla într-o cameră necunoscută, într-un oraş necunoscut, într-o ţara necunoscută. Din gât îi scăpă un strigăt de spaimă.

Să se întoarcă acasă! Să facă în sens invers lunga călătorie care, la sfârşit, îl aruncase aici, pe patul ăsta! În acel moment, auzi un behăit de oaie venind dinspre curte. Măcar în privinţa asta visul nu-l înşelase. Brusc, se simţi reconfortat de această prezenţă familiara. Sub fereastra lui se afla o oaie vie. Oare la sfârşitul săptămânii aveau să o sacrifice, după ritual? Se ridica, apoi coborî scara şi ieşi din hotel. Se lăsase noaptea, şi strada, întunecata în timpul zilei, strălucea acum cu toate vitrinele, firmele şi reclamele scânteietoare. Strada Parmentier da în strada Convalescents care, la rândul ei, da în bulevardul Athènes. Aici era sărbătoare. Străzile erau ocupate de barăci de bâlci, tiruri, loterii şi trageri la ţinta. Cafenelele se deschideau ca nişte peşteri aurite, mărite de oglinzi enorme, iar în fund se zărea luciul verzui al meselor de biliard în jurul cărora se învârteau bărbaţi în cămaşă. Deasupra holului de intrare al unui cinematograf, un cuplu uriaş se îmbrăţişa în toată regula, femeia dedesubt, bărbatul deasupra, cu priviri deznădăjduite şi gurile lipite. Dar Idriss murea de foame şi fu atras de panourile pantagruelice ale unui McDonald's: Hamburger, Cheeseburger, Filet-O-Fish, Big Mac, Colţunaşi cu cartofi, Shake-uri cu trei arome. Toate mult prea scumpe pentru el, dar se simţea prea amărât pentru a rezista. Risipa este singurul lux al celor săraci. Şi îşi oferi un ospăţ singuratic pentru a-şi domoli neliniştea, pentru a sărbători sosirea în Franţa şi pur şi simplu pentru că îi era foame.

Fusese prevenit că dincolo de mare intrai într-o ţară în care domnesc frigul şi ceaţa. Când ieşi de la McDonald'se începuse să plouă mărunt. În barăci însă veselia era în toi. Senegalezi împodobiţi cu bijuterii de doi bani, marocani purtând pe umeri un teanc de covoare, femei acoperite de văluri mergând cu paşi legănaţi, cu picioarele goale în sandale, toţi întreţineau o atmosferă africană, în ciuda burniţei. Atras de

ambianţa îmbâcsită a străduţelor, Idriss o luă pe strada Thubaneau. Înfipte pe marginea trotuarului sau sprijinite cu nepăsare de uşa vreunui hotel suspect, fete din Ghana, negre ca noaptea şi împopoţonate ca nişte cai de circ, îl priveau trecând şi fumau din ţigarete lungi. El aproape că nici nu le vedea. Un bărbat beat ieşi brusc dintr-o cafenea plină de fum şi de gălăgie, îl apuca de braţ şi vru să-l tragă înăuntru. Idriss se desprinse din strânsoare. Nu se opri decât atunci când zări o fată, cu totul altfel decât celelalte, care se machia în oglinda unui magazin de confecţii. Era o blondă cu parul lung. Semăna cu femeia din Land Rover, deşi purta minijupă, cizme negre înalte şi ciorapi ajuraţi care i se mulau pe coapsele enorme. Probabil că îl văzuse în oglinda, căci se întoarse şi intră în vorba cu el.

— Hei, mititelule! S-ar zice că te interesează blondele! Hai, nu-ţi fie frică, fă-te mai încoace!

Idriss se apropie.

— Ia te uită, dar e tânăr, e chiar foarte tânăr. Şi pariez ca de-abia a debarcat din pustiu. Ei, mititelule, mai miroşi încă a nisip cald din Sahara!

Idriss nu-şi putea lua ochii de la umerii goi şi graşi ai fetei. Femeia din Land Rover purta o cămaşă cu mâneci scurte, care îi dădea un aer oarecum bărbătesc. Ridica o mână timida şi vru să atingă carnea lăptoasă şi parfumata.

— Hei, jos labele, mititelule! Nu m-ar mira să n-ai o para chioară! Ia arata puţin portofelul.

Idriss lăsă braţul în jos fără să înţeleagă.

— Adică actele, ce dracu'!

De data asta, înţelese. Din cauza ordinului. Docil, îşi scoase portofelul şi i-l dădu femeii. Ea arunca o privire înăuntru şi i-l dădu înapoi.

— Exact cum credeam. Nimic sau pe-aproape. Da' ia spune-mi, mi se pare mie sau ai ceva la gât care nu-i urât deloc? Ia arată-mi un pic!

Zărise la gâtul lui picătura de aur. Fără să-i ia în seamă gestul timid de apărare, femeia desfăcu şnurul cu o îndemânare de maimuţă şi îl ridică în lumina.

— Drace, ce frumos e! S-ar zice că-i din aur masiv. Tare-aş vrea să ştiu de unde l-ai furat.

Îşi puse lanţul la gât şi, ca să vadă cum îi stă, se întoarse înspre oglinda din vitrină. Apoi, supunându-se unui reflex trezit de oglindă, îşi deschise geanta şi continuă să se machieze. Idriss o privea cum îşi striveşte pe buze un tub de ruj violaceu, apoi cum îşi strâmbă toată gura ca să-l întindă. După care dădu cu o minusculă periuţă neagră pe sub genele false. În timp ce o privea tamponându-şi obrajii, Idriss îşi aminti de mama lui stând în faţa bătrânei Kuka care, cu o pensulă din fire de lână, îi desena cu şofran semne rituale pe faţă. Vopseaua galbenă contrasta violent cu pielea întunecată la culoare: pe frunte două linii orizontale, late, paralele cu sprâncenele, două umbre la rădăcina nasului, o dungă groasă, verticala, pornind din mijlocul buzei inferioare până în vârful bărbiei şi, în special, sub fiecare ochi, o pată prelungită în jos prin trei liniuţe verticale, asemănătoare urmelor lăsate de lacrimi. Aceasta este masca pictată a femeii căsătorite din Tabelbala. Nu se proceda ca aici, adică să-ţi subliniezi şi mai tare umflătura bombata şi sângerie a buzelor sau negrul de cărbune al orbitelor, ci se desenau semne pe care toţi le puteau citi şi care aveau o tradiţie de secole.

— Ia zi, cum arăt? Îţi plac?

Fata se întorsese şi-l privea. Idriss întinse mâna spre gâtul ei ca să-şi ia picătura de aur. Fata dădu la o parte mâna timida. Apoi, zâmbindu-i, se descheie la bluză şi-şi dezveli sânii. Mâinile lui Idriss se ridicară şi se întinseră spre acea revărsare de carne dezgolită. Fata înceta să zâmbească, îşi încheie bluza şi-l trase pe Idriss spre scara unei clădiri de pe cealaltă parte a străzii.

Când Idriss bătu la uşa hotelului Radio, ora reglementară trecuse de mult. Îşi petrecu noaptea pe o bancă de pe strada Belsunce.

Trenul de Paris pleca la 11 şi 48 de minute. Încă din zori, Idriss rătăcea încoace şi încolo prin Gara Saint Charles. Atmosfera agitată îi provoca o ameţeală plăcută, în singurătatea lui, se simţea reconfortat la vederea scenelor de rămas-bun şi de regăsire care însoţeau fiecare plecare şi sosire a unui tren şi la care el, martor înfometat, participa. Scotocea în vagile lui cunoştinţe de geografie încercând să-şi imagineze destinaţia garniturilor care o luau spre Genova, Toulouse sau Clermont-Ferrand. Se străduia să stabilească o legătură între aceste oraşe şi afişele Căilor Ferate ce reprezentau Muntele Saint-Michel, Azay-Le-Rideau, Versailles sau Capul Raz. De ce aceste locuri arhicunoscute din fotografiile franţuzeşti nu semănau niciodată cu marile oraşe spre care mergeau trenurile şi muncitorii pe care îi transportau? Părea să fie vorba despre două lumi diferite, de o parte realitatea accesibilă, dar aspră şi cenuşie, de cealaltă parte o feerie plăcuta şi colorată, dar aflată în depărtări de neatins.

La ora unsprezece, trenul de Paris fu tras la peron. Idriss urcă după ce aşteptă întâi ca majoritatea călătorilor să-şi ocupe locurile. Trebuia să observe, să imite, să facă la fel ca toţi ceilalţi, pentru a nu-şi trăda sălbăticia în mijlocul acestor oameni civilizaţi. Găsi lângă uşă un loc care îi permitea să intre şi să iasă din compartiment fără a-i deranja pe ceilalţi. Un tânăr apărut în ultimul moment nu părea să aibă aceleaşi scrupule. Calcă pe picioarele câtorva ca să ajungă la fereastră, pe care o deschise şi începu să vorbească vesel cu nişte tineri rămaşi pe peron. Când trenul se puse în mişcare, se auziră strigăte, se strânseră mâini, se făcură gesturi largi. Apoi tânărul, cu faţa încă luminata de cuvintele de rămas-bun, se aşeza pe

locul liber din faţa lui Idriss. Îl privea zâmbind în continuare, fără să-l vadă. Idriss îl devora din priviri. Cât de bine înrădăcinat la el acasă, cât de sigur de el, ce bine adaptat părea acest tânăr francez de-o vârsta cu el! mai târziu, când trenul opri în Arles, se duse din nou la fereastră şi se apleca spre peron, ca şi cum s-ar fi aşteptat să-şi regăsească prietenii acolo. Idriss închise ochii şi se lasă legănat de ritmul cadenţat al trenului. Auzea cum în minte i se aduna iarăşi cântecul Zett Zobeidei. În faţa ochilor îi apărea femeia neagră îmbrăcată în roşu, înconjurată de muzicanţi şi de refrenul lor enigmatic:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta ţârâie pe piatră
Libelula descântă viclenia morţii
Lăcusta scrie taina de-a trăi.

Dansul fu întrerupt de oprirea trenului în Avignon, dar apoi continuă:

Aripa libelulei e un înscris
Aripa lăcustei e o scriere.

Idriss vedea picătura de aur rostogolindu-se pe gâtul dansatoarei, apoi legănându-se în soare pe şnurul rupt. O auzea pe prostituata din Marsilia: „Drace! Ce frumos e! S-ar zice că-i din aur masiv”. Coapsele depărtate ale fetei descopereau un sex brun, căci, bineînţeles, aceasta blonda platinata era decolorată. Idriss îşi pierduse *bulla aurea,* talisman al oazelor şi simbol al libertăţii. Se îndrepta acum, în ritmul trenului, către ţara imaginilor. Pe când se apropiau de Valence, Idriss se dezmorţi, ieşi din compartiment şi se sprijini pe bara ferestrei pe culoar. Peisajul provensal îşi etala costişele, livezile de măslini, câmpurile de levănţică. Tânărul veni lângă el. Îi aruncă o privire

prietenoasă şi începu a vorbi, ca pentru sine, dar adresându-i-se din ce în ce mai direct lui Idriss.

— Suntem tot în Provence. Chiparoşi sădiţi în chip de garduri-vii ca să protejeze culturile de rafalele mistralului. Pe acoperişuri, ţigle romane. Dar n-o să mai dureze mult. Valence e la graniţa Sudului. La Valence se schimba şi clima, şi peisajul, şi arhitectura.

— Dar este tot Franţa? întrebă Idriss.

— Nu mai e aceeaşi Franţă, este Nordul, mai degrabă ţinutul meu natal.

Începu să vorbească despre el. Se numea Philippe. Familia lui avea o proprietate în Picardia, lângă Amiens, unde se şi născuse. Fusese crescut la Paris.

— Pentru mine, Sudul înseamnă vacanţă. Mai înseamnă şi o oarecare curiozitate pentru folclorul, accentul, povestirile marsilieze. Dar înţeleg de ce un provensal care trece dincolo de Valence se simte puţin exilat. Totul e cenuşiu, e frig. Oamenii vorbesc cu un accent ascuţit.

— Accent ascuţit?

— Da, accentul diferit de cel provensal, cel pe care-l auzi la Lyon sau la Paris, de exemplu, înţelegi, pentru cei din Sud, cei la fel ca ei nu au accent. Ei cred că vorbesc normal. Ceilalţi francezi au accent: *l'a ssentepoinntu.* Pentru cei din Nord, meridionalii au accent, accentul din Sud, un accent amuzant, plăcut, dar nu prea serios. Accentul lui Marius[20].

— Şi cei din Africa de Nord?

— Francezii din Africa de Nord?[21] Oh, e şi mai şi: ei vorbesc *pataouet.* N-are nicio legătură. Ei chiar că trebuie să înveţe franceza adevărată.

— Nu, nu vorbesc despre francezii din Africa de Nord. Vreau să spun arabii, berberii?

Philippe, puţin şocat, se uită mai atent la vecinul lui.

— Cu ei e altă treabă. Ei sunt străini. Au limba lor, arabă, berbera. Trebuie să înveţe

franceza. Şi tu, ce eşti?

— Berber.

— Înseamnă că aici eşti cu adevărat în străinătate.

— Mai puţin totuşi ca în Germania sau în Anglia. În Algeria, am văzut mereu francezi.

— Da, ştiu asta. Fiecare francez cunoaşte oarecum Algeria şi Sahara, chiar dacă n-a pus niciodată piciorul acolo. Asta face parte din visurile noastre.

— Pe mine m-a fotografiat o franţuzoaică.

— Fotografia era reuşită?

— Nu ştiu, n-am văzut-o încă. Da' de când am plecat din ţara mea mi-e din ce în ce mai teamă că nu-i o fotografie bună. Adică mi-e teamă că nu e chiar fotografia pe care o aşteptam.

— Eu, spuse Philippe, când călătoresc, am mereu la mine un teanc de fotografii. Îmi ţin de urât, mă liniştesc.

Îl trase pe Idriss în compartiment şi scoase din valiză un album micuţ.

— Uite, aici sunt eu cu fraţii mei şi cu sora mea.

Idriss se uită la fotografie şi apoi, ca şi cum ar fi vrut să compare, la Philippe.

— Da, tu eşti, dar mai tânăr.

— E de-acum doi ani. În dreapta sunt fraţii mei, şi în spate, tatăl meu. Doamna în vârsta e bunica mea. A murit în primăvară. Asta e casa noastră de lângă Amiens, şi aici e Pipo, câinele grădinarului. Pe aleile astea am făcut primii paşi şi am învăţat să merg pe bicicleta. Aici e toată familia la un picnic, în pădurea de pe domeniu. E prima mea comuniune, eu sunt al treilea din stânga. Ei, şi aici, e un secret!

Se prefăcea, râzând, că ascunde fotografia, dar până la urmă, recăpătându-şi aerul grav, i-o dădu lui Idriss.

— E Fabienne, femeia pe care o iubesc. Suntem logodiţi. Bine, nu oficial. Ea studiază la

Facultatea de Ştiinţe Politice, ca şi mine, dar e mai mare cu trei ani. Se vede?

Idriss privea fotografia cu lăcomie. Recunoscuse genul de femeie blonda, ca aceea din Land Rover şi ca aceea din Marsilia. Se întuneca la faţa şi îi dădu înapoi albumul lui Philippe, privindu-l bănuitor. Tot ceea ce tânărul francez îi povestise despre el, despre familia, casă, ţinutul lui, tot ceea ce îl deosebea de Idriss se concretiza în imaginea acestei femei. Philippe făcea parte din rasa femeilor blonde care furau fotografii şi picături de aur. Amabilitatea lui, bunăvoinţa, masa pe care o împărţi cu Idriss, comentariile pe care le făcu atunci când trenul traversă înălţimile Vivarais-ului, colinele molcome din Beaujolais, câmpia din Champagne cu păduri de brad, nimic din toate acestea nu reuşi să risipească certitudinea plină de nelinişte a lui Idriss că în jurul lui se aflau numai străini şi că o primejdie ascunsă îl ameninţa.

Când trenul opri în Gara Lyon din Paris, Philippe păru să-l uite şi nu-i mai păsă decât să-i descopere pe ai săi în mulţimea îngrămădită pe peron. Idriss coborî după el şi curând îl văzu înconjurat de un grup vesel. Înţelese că scurta complicitate care îi apropiase luase sfârşit. Împins de valul de călători, înainta până pe trotuarul din faţa gării, de-a lungul căruia defilau taxiurile unul după altul. Se lăsase noaptea, aerul era curat, dar aproape rece. Bulevardul Diderot şi, mai încolo, lunga strada Lyon nu erau decât o scânteiere de faruri, de firme, de vitrine, de terase de cafenele, de lumini tricolore. Idriss ezita o clipă înainte de a-şi da drumul să alunece în aceasta mare de imagini.

Vărul Aşur, cu zece ani mai mare decât Idriss, era un băiat zdravăn, vesel şi descurcăreţ. Plecase din Tabelbala cu cinci ani în urmă şi trimitea familiei lui la intervale, ce-i drept, neregulate, scrisori pline de optimism şi mandate

modeste. Mogadem se însărcinase să-i scrie pentru a i-l recomanda pe nepotul lui, dar Idriss plecase fără să aştepte răspunsul. Răsuflă uşurat când îl găsi la căminul Sonacotra[22], pe strada Myrha din arondismentul XVIII. Locuia acolo într-o cămăruţă dintr-un apartament compus din încă alte cinci camere, o baie şi o bucătărie comuna cu şase reşouri cu gaz şi şase frigidere cu lacăt. Căminul cuprindea în total douăsprezece apartamente a câte şase camere pentru celibatari, la care se adăugau o sală de rugăciuni şi alta în care se afla televizorul. Aşur îl prezenta pe Idriss patronului, un francez repatriat care lucrase în Algeria şi căruia toţi îi spuneau Isidore, ca şi cum acesta i-ar fi fost prenumele, când, de fapt, acesta era numele sau de familie. Se înţeleseră ca Idriss să împartă provizoriu camera cu varul lui. Isidore avea să închidă ochii asupra acestei abateri – destul de frecventa – de la regulamentul poliţiei.

Aşur suplinea absenţa unei calificări profesionale printr-o aptitudine aparent inepuizabila pentru tot felul de îndeletniciri. Încercase, bineînţeles, să lucreze ca muncitor în curs de calificare la Renault, la puţin timp după ce sosise în Franţa. Profitase însă de prima reducere de personal, pentru ca apoi să nu mai calce niciodată pe pasarela insulei Séguin. Nu era el omul potrivit pentru o muncă regulata, monotona şi constrângătoare.

— Zgomotul mai ales, îi explica el lui Idriss, evocând aceasta tristă perioada din viaţa lui. Oh, frate, când intrai în atelier, simţeai cum îţi plesneşte capul. Stai să-ţi spun cum era în topitorie: pe o bandă rulantă sunt blocuri motor vechi, recuperate, care se datina şi cad unele peste altele într-un creuzet. E iad, nu alta. Tu mă ştii pe mine, eu sunt muzicant, ba chiar şi dansator. Să-mi facă mie una ca asta! Când ieşeam, seara, nu mai auzeam nimic. Sunt sigur că aş fi surzit dacă mai continuam. Şi cel mai rău e ca muncitorul care

lucrează în asemenea zgomot e dispreţuit. Pentru că inginerului nu i-a trecut o clipă prin minte să organizeze munca aşa încât să micşoreze zgomotul. Nu, asta n-are nicio importanţă! Muncitorii au capete de lemn! La ce bun să te oboseşti?

Apoi fusese maturator pe peroanele metroului, episod scurt care îi lăsase o singură amintire: faimoasa grevă a îngrijitorilor, care durase patru săptămâni. Serviciile publice franceze neavând dreptul să folosească străini, cei nouă sute de muncitori de la metrou, arabi – kabyli şi senegalezi – nu puteau fi angajaţi de R.A.T.P. Decât prin intermediul unor întreprinderi particulare de subantreprenori. Iar aceasta grevă prinsese pe picior greşit două întreprinderi de egala rea-credinţă. Adunaţi la Biroul de plasare, se înscriseseră cu toţii în sindicatul C.F.D.T.[23], lucru care atrase după sine călduroasa vizită a lui Edmond Maire. Acesta a fost primit cu urale şi cu dansuri, iar un tânăr senegalez i-a oferit, dansând, un buchet de trandafiri. Discursul lui a fost tradus pe loc în arabă, berbera şi multe alte limbi.

— Da’ vezi tu, nimic nu-i nici simplu, nici limpede, pentru că ăia de la C.G.T.[24] Au declanşat imediat o grevă a îngrijitorilor de trenuri, ziceau ei că din solidaritate. Era, de fapt, o lovitură sub centură împotriva noastră, căci ceea ce revendicam noi n-avea nimic de-a face cu revendicările îngrijitorilor de trenuri, şi până la urmă totul a căzut balta.

Idriss era tot numai urechi, dar nu pricepea nimic din luptele între îngrijitorii C.F.D.T. De peroane şi îngrijitorii C.G.T. De trenuri. I se păru că revine cu picioarele pe pământ când Aşur îi povesti cum petrecuse o lună îngrozitoare în Corsica, la cules de mandarine. Paisprezece ore de lucru pe zi, o cazare îngrozitoare într-un hangar, cu încă treizeci de amărâţi ca şi el – în special

marocani – exploataţi de proprietarii corsicani neîndurători.

— De când cu călătoria asta, cum văd o mandarină, o iau la fugă. Fii atent, vere, nu care cumva să te duci în sudul Franţei sau în Corsica. Mai întâi, pentru că n-am văzut ierni mai friguroase ca acolo. Nopţile corsicane de decembrie! Am crezut că acolo-mi rămân oscioarele! Şi apoi, oamenii de-acolo, cu cât sunt mai bronzaţi, cu cât au părut mai creţ, cu cât ne seamănă mai mult, cu-atâta sunt mai aroganţi cu noi. Dacă într-o zi o să vină unul să-mi spună că mă duce în Suedia sau în Finlanda ca să culeg mandarine, m-aş mai gândi, dar m-aş mira să se-ntâmple aşa.

Fusese apoi spălător de vase în mai multe localuri, creşe, lacto-baruri, cantine de întreprinderi, bufete-expres, autoserviri, cantine şcolare. Singurul farmec al acestor slujbe fusese durata lor scurta şi loteria care se practica acolo. La biroul braţelor de muncă, candidaţilor la postul de spălător de vase li se distribuiau numere de la 1 la 1.000. Cum ofertele se făceau cu picătură, aşteptarea putea să dureze săptămâni întregi sau chiar luni. E drept că se mai scurta din când în când, căci mai dispărea câte un purtător al numărului strigat, care pierduse orice nădejde sau se angajase în altă parte.

— Eu am fost întotdeauna acolo când mi s-a strigat numărul, explică mândru Aşur. Mai întâi, pentru că îmi place să aştept. Să aştepţi ca să munceşti e munca cea mai puţin obositoare pe care o ştiu eu. E şi cea mai curată. Şi nu-i puţin lucru. Am petrecut zile întregi pe băncile de la forţele de muncă, ascultând cum se striga numerele. Câteodată erau aşa departe de al meu că puteam foarte bine să lipsesc vreo câteva zile. La urma urmei, era un fel de vacanţă şi-n timpul ăsta munca se făcea singura, prin strigarea numerelor. Numai că, vezi tu, trebuia să te întorci acolo la timp. Şi

pentru asta aveam aşa, un fel de fler. Simţeam când se apropie numărul meu. Niciodată n-am ajuns acolo după ce îmi strigaseră numărul în absenţa mea. Şi pe urmă, surpriza ne distra. Nu ştiai niciodată dacă aterizezi într-o pizzerie napolitana, un local cu clătite bretone sau la Tour d'Argent. Necazul era că trebuia să mănânci acolo. Ţi se pare că glumesc, dar pe legea mea, vere, partea cea mai rea a muncii în restaurante e mâncarea. Mai întâi, ora. Că, e normal, nu, la ora mesei trebuie să tragi cel mai tare. Şi tu ajungi să mânând la cele mai tâmpite ore. N-am putut niciodată să mă obişnuiesc cu cina la şase seara sau la miezul nopţii, în primul caz, nu mi-era foame. În al doilea, eram scârbit de farfuriile murdare şi de resturile greţoase cu care umblasem cinci ore de-a rândul. Ajunsesem să nu mai mănânc. Am pierdut vreo câteva kilograme. Şi nu puteam s-o mai ţin aşa.

Un timp, fusese îngrijitor în saloanele pentru câini, apoi om-sandviş („Pentru un timid ca mine, avantajul e ca treci complet neobservat. Se poate spune ca devii invizibil. Da, chiar aşa! Trecătorii se uita la panoul pe care-l porţi pe umeri, iar pe tine aproape că nu te mai văd!"), lipise afişe, fusese însoţitor pentru doamne în vârsta („A fost o dată una chiar drăguţă. Mergeam încet, în pas cu ea, îi dădeam braţul, ca un adevărat fiu respectuos, şi tot tacâmul. Până într-o zi când, hodoronc-tronc, trecând pe lângă pasajul Jessaint, îmi zice: «Hai să nu intram aici, e plin de arăboi!» Se uitase oare la mine?"), artificier („Pentru focurile de artificii de pe 13 iulie le trebuie lume multă, îţi dai seama! Dar asta chiar că e o slujbă sezoniera!"), profesor de înot într-o piscina („Două luni i-am păcălit că ştiu să înot. Un record, nu?"), reprezentantul firmei Toutou, mâncarea câinilor de lux („Patronul ne obliga să deschidem o cutie de Toutou în mijlocul magazinului, să luăm din ea cu lingura şi să ne lingem pe buze cu lăcomie în faţa

clienţilor. Şi după asta trebuia să ne ducem să mâncăm de prânz!”), spălător de geamuri, spălător de maşini, spălător de cadavre la morga („Nici nu-ţi vine să crezi ce-am spălat la viaţa mea! Nenorocirea e că nu-ţi mai vine să te speli nici pe tine. Spălătorii, orice-ar spăla ei, sunt mereu murdari ca nişte porci!”).

Pentru moment, căpătase de la primăria arondismentului XVIII o slujbă de înlocuitor de maturator de strada şi, cu o mică intervenţie la biroul serviciilor pentru drumuri, primi autorizaţie să-l ia ca ajutor pe vămi lui. Cu şapca municipalităţii pe cap şi cu pieptul împodobit cu o banderola roşie, Idriss descoperi astfel viaţa pariziana sub aspectul ei cel mai umil. Se împrieteni cu un veteran cu mustaţa cenuşie care mai mătura încă, din dragoste pentru meserie, şi care îl iniţie în arta de a face o mătura buna din crenguţe verzi de mesteacăn legate cu nuia de mărăcine. Formând o echipa, li se încredinţase un cărucior în care transportau cutia de gunoi, lopata şi mătura. Trebuia nu numai să adune hârtiile murdare, să cureţe murdăria de câine de pe trotuar şi să desfunde rigolele, ci să şi golească cele şaptesprezece coşuri de gunoi publice din sectorul pe care-l aveau în grijă. Idriss insistase pe lângă Aşur să-i dea lui cheia cubica de la gurile de canal. Îi plăcea să dea drumul şuvoiului de apă care bolborosea şi să-i supravegheze cursul deviat încontinuu de grămezile de gunoaie sau de cauciucurile maşinilor oprite. Asta îi amintea de supravegherea, curăţarea nisipului şi deschiderea gurilor de irigaţie ale plantaţiei de palmieri din Tabelbala, alimentate de la *fegajir*[25]. De fapt, nu se putea obişnui deloc cu acest oraş ameninţat încontinuu să se sufoce sub propriile-i dejecţii, obsedat de urgenţa evacuării deşeurilor, luptând împotriva acumulării tuturor surplusurilor, în timp ce o oază nu suferă decât de sărăcie, de lipsuri, de vid.

În timp ce mătura, Aşur nu pregeta să-i ţină câte o lecţie şi să-i comunice roadele vechii lui experienţe de emigrant.

— Aici nu e ca la noi în ţară, îi spunea el. La noi înţepeneşti într-o familie, într-un sat. Dacă te însori, Dumnezeule mare, devii proprietatea soacră-tii! Ajungi o mobila în casă. Aici, nu, aici e libertate. Da, tare e bună libertatea. Da' bagă de seamă! Libertatea e şi cruda. Că, aici, nu tu familie, nu tu sat, nu tu soacră! Eşti singur-singurel. Tu şi cu o mulţime de oameni care trec pe lângă tine fără să te bage în seamă. Poţi să cazi. Trecătorii merg mai departe. Nimeni nu te ridică. Asta e libertatea. E greu. Foarte greu.

Timiditatea tânărului său vâr, stângăcia lui în ceea ce priveşte cele mai mici ocazii apărute întâmplător, mândria lui cam aroganta când cineva părea să se intereseze de el, nu, categoric, trebuiau să se schimbe dacă voia să supravieţuiască la Paris.

— Aici eşti ca un dop care pluteşte pe apă, îi explică el. Valurile te aruncă în dreapta, în stânga, te duci la fund, ieşi iar deasupra. Aşa că trebuie să profiţi de orice ocazie. Tu, de exemplu, eşti tânăr şi frumuşel. Ei bine, dacă vezi cumva că cineva îţi zâmbeşte, nu trebuie să eziţi, du-te şi vezi ce vrea. Poate că e spre binele tău. Nu trebuie să te porţi ca o fată. O fată trebuie să-şi apere reputaţia, onoarea de femeie. Dacă se compromite, e pierduta pentru totdeauna. Da' tu nu eşti fata. N-ai nimic de pierdut. Şi oricum, noi, ăştia de-aici, n-avem dreptul să facem mofturi.

Şi, bineînţeles, mai erau toţi cei din căminul Sonacotra, patronul Isidore şi mulţimea în continua schimbare a celorlalţi emigranţi. În inima Parisului, Isidore reconstituise cu locatarii din cămin relaţiile paterne şi tiranice pe care le întreţinuse cu cincisprezece ani în urmă cu muncitorii arabi de la fabrica de griş pe care o conducea la Batna. „Îmi ştiu de frică arăboii ăştia,

îi asigura el pe inspectorii care veneau să arunce o privire de rutină în localurile căminului. Eu ştiu cum să-i iau. Cu mine n-o s-aveţi probleme”. Şi, într-adevăr, emigranţii nu se puteau plânge de tutela lui, evident indiscreta şi chiţibuşară, dar, la urma urmelor, eficace.

— Francezii ăştia, comenta Aşur, să nu crezi că nu ne iubesc. Ne iubesc în felul lor. Dar cu condiţia să mergem pe burtă. Trebuie să fii umil, prăpădit. Francezii nu pot să-nghită un arab bogat şi puternic. Ia uite, de exemplu, emirii din Golf care le vând petrol. Pe-ăia să nu-i vadă-n ochi! Nu, arabul trebuie să rămână sărac. Francezii, mai ales aia de stânga, sunt mărinimoşi cu bieţii arabi. Şi le face atâta plăcere să se simtă mărinimoşi!

Dar punctul lui de vedere nu era lipsit de severitate şi de pretenţii.

— Da’ toţi francezii ar trebui măcar să recunoască. Franţa modernă, noi, arăbimea, am făcut-o. Trei mii de kilometri de autostradă, turnul Montparnasse, metroul din Marsilia, curând şi aeroportul Roissy şi, mai încolo, reţeaua de trenuri subterane – noi, numai noi!

Se simţea totuşi descurajat în faţa mulţimii pasive şi visătoare a celorlalţi emigranţi.

— Uită-te la băieţii din cămin. Mă-ntreb câteodată ce-or fi având în cap. Dacă le vorbeşti despre viitor, sunt două lucruri pe care nu le pot admite. Primul, să se întoarcă acasă. Asta, niciodată! Au plecat, plecaţi rămân. Sunt şi unii care se gândesc să se întoarcă acasă. Dar asta mai târziu, mult mai târziu, când acolo o să fie aşa, raiul pe pământ. Adică niciodată. Dar nici aici nu sunt fericiţi. Văd bine că nimeni n-are nevoie de ei. Atunci, să rămână aici pentru totdeauna? Nu, asta niciodată! Păi şi atunci, ce vor? Nici să se întoarcă în ţară, nici să rămână în Franţa. Într-o zi, unul mi-a spus: aici e iadul, dar în ţară e moartea! Ce-şi doresc? Nici ei nu ştiu!

Bineînţeles, Idriss îi povestise toată istoria cu fotografia. Aşur îl ascultase îngrijorat şi la sfârşit îi spusese cu un aer sumbru:

— De fapt, vezi tu, femeia ta blonda cu Kodak-ul ei era o capcană, o capcană enormă. Şi, frate, tu te-ai aruncat în capcana asta cu capul înainte. Bietul de tine! Oare – o să mai poţi scăpa din povestea asta?

Idriss nu-i pomeni însă niciodată despre picătura de aur a Zett Zobeidei, pierdută pe trotuarul din Marsilia.

Mica echipă de filmat se agita pe strada Richomme, condusă de un personaj corpolent căruia toată lumea îi spunea domnul Mage. Reperaseră pe marginea trotuarului o gură de scurgere, şi operatorul îndreptase camera spre ea, lăsând însă loc şi pentru o mişcare panoramică. Dar cel care atrăgea atenţia curioşilor era un clovn – un August Prostul cu nas roşu de carton şi pantofi enormi – care urma să fie singurul interpret al scenei ce se turna. Distona printre toţi acei oameni cenuşii şi palizi ca un grape-fruit într-o grămadă de cartofi. Cu un aer pătruns care îi accentua strabismul din născare, domnul Mage stătea nemişcat şi privea spre Idriss care, sprijinit în mătură, îl studia la rândul lui pe clovn. Domnul Mage făcu semn unui bărbat cu părul cărunt care îl însoţea:

— Îl vezi pe măturătorul ăla mic? îl angajezi.

— Să-l angajez? Ce să facă?

— Să-şi facă treaba, ei, drăcie! Să măture. În rigolă.

Omul cu părul cărunt se apropie de Idriss. Scoase din portofel două sute de franci şi i-i dădu.

— Tu să mături. Hai, mătură! Restul nu te priveşte! Repetăm! Toată lumea la loc!

Fără a mai încerca să înţeleagă ce se întâmpla, Idriss începu să dea cu mătura în rigolă.

Clovnul înainta cu pas nesigur, şovăitor, căutând ceva cu privirea. Zări un gărduleţ, alergă să privească peste el, renunţă, începu să se uite atent la rigolă şi la mătura lui Idriss. Apoi se opri brusc în faţa gurii de scurgere. Cu mersul ca un zbor, descrise în jurul ei un semicerc. Se apropie şi îngenunche pe asfalt. Pe chipul lui se citeau teama, speranţa, aşteptarea. Ghemuit peste gura de scurgere, băgă în ea mâna, apoi braţul întreg. Se simţea efortul pe care-l făcea ca să ajungă la ceva aflat, fără îndoială, departe, în întunecimea urât mirositoare a gurii de canal. Deodată, faţa i se lumina într-un zâmbet larg. Clovnul se ridică încet, ţinând în mână un trandafir roşu frumos. Cu picioarele răsucite unul în jurul celuilalt, cu mâna libera plutind în gol, cu ochii închişi, plini de voluptate, respira acum parfumul trandafirului.

— Foarte bine, strigă domnul Mage. Turnăm asta. Toată lumea la loc! Hei, tu, măturătorule, întoarce-te la locul din care ai pornit! Şi mătura, pentru Dumnezeu!

*

— Şi aşa, deci, zici că te-au filmat? Aşur nu înceta să se minuneze.

— Şi mi-au mai dat şi două sute de franci, zise Idriss scoţându-şi portofelul.

— Nici n-ai apucat bine să pleci de la Tabelbala, c-ai şi ajuns vedeta de cinema! Ce să mai zic, înseamnă că eşti talentat! Şi eu, care mă credeam descurcăreţ!

— Pe deasupra, întări Idriss, regizorul m-a şi remarcat. Mi-a dat cartea lui de vizita şi mi-a zis să-i telefonez.

Pe cartea de vizită de culoarea violetei de Parma pe care i-o dădu Idriss, Aşur descifra:

ACHILLE MAGE
cineast

Apoi o mirosi.

— După culoare şi miros, pare să fie cineva. Şi pe urma, nici nu-i departe de-aici. O să-l cauţi curând?

— Eu?

Brusc, Idriss se simţea depăşit. Să se folosească de un telefon, şi asta ca să caute un necunoscut ce părea a fi un om de seama, era prea mult pentru el.

— Poate. Mai încolo. Mai vedem noi.

— Nu lăsa să-ţi scape o aşa ocazie.

— O să mai fie şi altele.

— Asta-i bună! Nici nu ştiu dacă trebuie să râd sau să plâng. Pe de-o parte, ai bafta poate pentru ca de-abia ai sosit. N-ai habar de nimic, şi asta ţi se citeşte pe faţă. Şi, mai ales, încă mai porţi cu tine deşertul, oaza. Nici măcar nu-ţi dai seama. Dar eu, pe mine m-a înghiţit de tot Parisul şi-mi dau bine seama că e ceva în jurul tău care atrage şi reţine. E aşa, ca un farmec. Dar n-o să dureze. Profita acum.

— Am pierdut prea mult la Marsilia. În seara în care am sosit. Cu o curvă.

Aşur rânji.

— Ei, vere, asta nu-i nimic! Tot trebuia să se-ntâmple odată şi-odată. Numai să nu fi luat ceva.

— De luat, nu. Am pierdut, ţi-am spus. Am pierdut. Aşur îl privi fără să înţeleagă. Dar Idriss nu mai adăugă nicio vorbă în plus.

Meniul – colorat şi împodobit cu arabescuri – anunţa cu litere frumos caligrafiate:

La *CHIPIUL ALB*
Specialităţi de meşui, tajin, cuşcuş
Decor maur

Faţada clădirii era un amestec de cazarma militară orientala, de moschee şi de palat din *o mie şi una de nopţi.* Un băiat cu fes şi pantaloni bufanţi stătea la uşa de la intrare. Idriss se apropie de meniu şi începu să-l citească. Cuvintele îi jucau în faţa ochilor fără să se poată lega de nimic concret în mintea lui: *bstila* de porumbel cu scorţişoara, *seksu* cu lapte, *briks* cu miere, *şakşuka* cu ouă, *chorba* cu verdeţuri, *burek* de ceapă, *maktfah* de fidea, *dolma* cu ardei…

— Ce părere aveţi, cuşcuşul e mai bun cu pui sau cu oaie?

Idriss se întoarse. Tânărul care îl întrebase îl fixa cu ochii lui înfundaţi într-un chip osos, plini de o ironie dură.

— Nu ştiu, bâigui Idriss, n-am mâncat niciodată cuşcuş.

Tânărul îl măsură din priviri.

— Ia te uită! Aş fi zis că sunteţi arab.

— Nu, sunt berber.

— Arab, berber, nu-i totuna?

— Nu.

— Atunci, de unde vii dumneata?

— Din Sahara. Dintr-o oaza din nord-vestul Saharei.

— Vii din Sahara şi n-ai mâncat niciodată cuşcuş?

— Nu, niciodată. La Tabelbala suntem mult prea săraci ca să mâncăm pui sau oaie. Pe la noi se zice ca burta e un burduf gol pe care experienţa te învăţă să-l înnozi.

— Dar care-i mâncarea voastră naţionala?

— Nu cred că avem vreo mâncare naţionala. Cel mai des mâncam fazu, dar nu prea seamănă a mâncare naţională.

— Tazu?

— Griş cu morcovi, ardei iute, varza, bob, ardei gras, vinete, dovlecei…

— Pai cred că vă ia gâtul foc, ce mai! Şi carne?

— Nu, doar din când în când câte o bucată de os de cămilă…

Câteva minute mai târziu, se aflau în restaurant, ghemuiţi la o masă joasă, în faţa unui somptuos cuşcuş cu peşte. Penumbra luxoasă favoriza visurile şi amintirile noului prieten al lui Idriss.

— Mă uit la tine şi-mi spun: uite ca Sahara a venit la mine!

— Cuvântul Sahara l-am învăţat în Franţa, spuse Idriss. La noi nu exista cuvânt pentru asta.

— Cum nu, Sahara, deşertul!

— La noi nu exista cuvânt pentru deşert.

— Bine, atunci, dacă vrei, lasă cuvintele pe seama mea. O să-ţi explic eu ce-nseamnă Sahara.

— Francezii simt întotdeauna nevoia să explice totul. Dar eu nu pricep nimic din explicaţiile lor. Într-o zi, o franţuzoaica blonda a trecut pe la noi. M-a fotografiat şi mi-a spus: „O să-ţi trimit fotografia”. N-am primit-o nici până-n ziua de azi. Şi, uite, acum am venit să muncesc la Paris. Văd peste tot fotografii. Şi din Africa, din Sahara, din deşert, din oaze. Da’ nu recunosc nimic. Mi se spune: „Asta e ţara ta, Ăsta eşti tu”. Eu? Asta? Nu recunosc nimic.

— Asta pentru că nu ştii. Trebuie să înveţi. La urma urmelor, şi copiii francezi învăţă la şcoala despre Franţa. Pe tine, o să te învăţ eu despre Idriss-din-Sahara.

— Dar dacă m-ai învăţă puţin şi despre tine?

— Uite că ai dreptate, unde mi-a fost capul? Cine sunt eu? Sunt marchizul Sigisbert de Beaufond, la dispoziţia ta.

Şi se ridica pe jumătate, înclinându-se în faţa lui Idriss.

— Una dintre cele mai vechi familii din regiunea Franche-Comté. Da, domnule. Şi vreau să-ţi mai spun că mi se rupe de asta! Încă din copilărie am fost un revoltat, un marginal, un copil

imposibil de şcolarizat. Am fost dat afară de la grădiniţă de copii din Passy, de la Fraţii Şcolilor Creştine din Neuilly, de la Oratorienii din Pontoise, de la Iezuiţii din Evreux, de la Lazariştii din Sélestat, de la Ignorantinii din Alençon. La şaptesprezece ani fug pentru a treia oară şi ajung la Sidi-bel-Abbes, unde mă angajez, cu acte false, în Legiunea Străină. Ah, Idriss, Legiunea! Epopeea chipiurilor albe. Uite, chiar patronul restaurantului e un veteran. Mergi sau crapă! Camerone[26]! La *Bandera,* filmul lui Duvivier dedicat generalului Franco, şeful Legiunii Spaniole. Primul mare rol al lui Gabin. Şocul cu Pierre Renoir: „O să faceţi o săptămână de arest pentru că aţi avut intenţia să mă omorâţi şi încă o săptămână pentru că nu aţi făcut-o când aţi avut ocazia!" Şi Pierre Benoît, *Atlantida!* Brigitte Helm în rolul Antineei. „Ce zi istovitoare! Ce noapte grea, grea… Nu te mai simţi pe tine însuţi, nu mai ştii…" „Da, spune vocea îndepărtată a lui Saint-Avit. O noapte grea, grea, ştii, la fel de grea ca aceea în care l-am ucis pe căpitanul Morhange". Şi pe fundal viziunea mistica a lui Charles de Foucauld, sfântul din Assekrem: „Gândeşte-te că trebuie să mori martir, zăcând pe pământ, despuiat de toate, de nerecunoscut, plin de sânge şi de răni, ucis violent şi dureros, şi doreşte-ţi ca toate astea să ţi se întâmple astăzi".

Dar vezi tu, Idriss, dintre toate episoadele epopeii sahariene, cel pe care l-am trăit cel mai intens a fost moartea generalului Laperrine, în martie 1920, când a încercat să facă legătură între Alger şi Niger. Lucrul cel mai straniu a fost ca acest vechi comandant al teritoriului oazelor, tovarăş al lui Charles de Foucauld, fondator al trupelor sahariene, ei bine, a fost antrenat în aceasta aventura mortala numai din pură întâmplare! L-am întâlnit pe pilotul avionului, colonelul Alexandre Bernard, la ferma din Bresse unde şi-a trăit ultimele zile.

Mi-a povestit toată drama. Ascultă-mă cu atenţie, Idriss, e o epopee adevărata!

Trebuia stabilită prima legătură aeriană între Africa albă şi Africa neagră. La raid urmau să participe două escadrile de câte trei avioane fiecare, una care pleca din Franţa şi cealaltă din Alger. Dintre cele trei avioane plecate din Franţa, unul se prăbuşeşte la Istres, altul se răstoarnă la Perpignan şi doar al treilea ajunge la Alger. Deci, în ziua de 16 februarie, la Alger decolează numai patru avioane. În cel pilotat de Alexandre Bernard trebuia să meargă şi generalul Nivelle, care comanda Corpul 19 de Armata din Alger. Dar necazurile se ţin lanţ. Chemat de urgenţa la Paris, Nivelle anunţa că nu mai pleacă. Avionul, prost reglat, trebuie să se întoarcă la Alger după o oră de zbor. Cad pe vremea aceea avioanele se făceau din lemn şi pânza şi erau legate cu cabluri şi cu funii. Diferenţele de temperatura şi de umiditate din timpul nopţii le deformau, aşa ca, înainte de decolare, trebuiau să fie din nou întinse şi echilibrate, aşa cum se acordează o vioară înainte de concert.

Prima escala era la Biskra, unde se afla generalul Laperrine. Văzând ca Nivelle fusese nevoit să renunţe, Laperrine se grăbi să-i ia locul în avionul lui Bernard. De altfel, „loc” e cam mult spus. În realitate, în carlinga se aflau doar două găuri, una pentru pilot, cealaltă pentru mecanic, în cazul de faţă Marcel Vasselin, un băiat de douăzeci de ani. Laperrine trebuia deci să se aşeze pe genunchii lui Vasselin, poziţie care îl expunea anormal de mult la violenţa vântului. Avionul zbura cu 130 kilometri pe ora, cu o autonomie de cinci ore. Pe tabloul de bord se aflau un turometru, un altimetru, un ceas şi un termometru de apă. Nu existau nici busola, nici radio, nici microfon ca să poată să comunice cu coechipierii. Din când în când, Laperrine mâzgălea câte un bilet şi i-l dădea pilotului.

Etapa următoare era în Salah. Până atunci, niciun avion nu aterizase în aceasta oaza. Sărbătoriră cu mare veselie evenimentul. După care aparatele venite de la Paris porniră din nou în zbor către Alger. Numai două avioane trebuiau să zboare înspre sud, unul având-l la bord pe generalul Joseph Vuillemin, celălalt, pilotat de Bernard, cu Laperrine şi cu mecanicul Vasselin. Bineînţeles, nu se punea problema să străbată dintr-odată cei şase sute nouăzeci de kilometri ce despărţeau în Salah de Tamanrasset. Mai făcură o escala la Arak, în trecătorile stâncoase, pentru ca a doua zi, pe 18 februarie, să ajungă la Tam. După aceşti 2 300 de kilometri, parcurşi într-un timp record şi în condiţii meteorologice ideale, eram cu toţii foarte încrezători. Primejdios de încrezători. Pluteam în euforie. Raidul Alger – Niger se desfăşură cu atâta uşurinţa încât ne decepţionase. Totuşi, la sud de Tam, urma să intrăm în necunoscut. Desigur, băştinaşii fuseseră anunţaţi să jaloneze traiectoria cu desene făcute pe sol şi cu focuri mari de mărăcini. Dar chiar de la a doua ora de zbor am intrat într-o pâcla densă de nisip. Avionul nostru era mai rapid decât cel al lui Vuillemin, dar nu avea benzina decât pentru cinci ore, faţa de cele zece ore cât îi ajungea benzina lui Vuillemin. Cele două echipaje se pierd din vedere. Laperrine îmi ordonă să mă ridic deasupra norilor la peste 3.000 de metri, ca să încerc să restabilesc contactul. Degeaba. Îmi da mesaj după mesaj. „Sunt sigur ca vântul ne duce în deriva spre est”, îmi scrie el. Pe mine mă frământă altceva. Rezervorul meu e aproape gol. Trebuie să aterizez. La ora 12 încerc un zbor planat care măreşte şi mai tare deriva. Ar fi fost mai bine să cobor în spirală. Solul pare destul de bun. Avionul începe să ruleze normal. Dar, pe măsură ce încetineşte, roţile apasă mai tare pe crusta de nisip care, brusc, se sparge. Roţile se împotmolesc. Avionul cade în bot şi capotează. Laperrine, care stătea pe genunchii lui

Vasselin, e azvârlit pe pământ. La început, nu ne dam seama că e grav rănit. Reuşim să ieşim din pasărea mare de pânza care zace pe spate, cu labele în aer. Laperrine se plânge de dureri în umărul stâng. Îl fricţionez cu o loţiune foarte la moda pe vremea aceea, Arquebuse. Leşina. Mai târziu, aveam să aflăm că i se fracturase clavicula şi câteva coaste erau rupte. Îşi revine şi preia din nou conducerea operaţiilor. Hotărăşte să meargă în recunoaştere spre vest, apoi să ne întoarcem la avion, care are avantajul de a ne semnala prezenţa. Aşa că pornim la un drum de câteva ore, pe un sol nesigur, care se surpa la fiecare pas de-al nostru. Ne oprim epuizaţi şi fără ca în faţa ochilor să ne apară ceva. Tragem la întâmplare trei focuri unul după altul, semnalul convenţional pentru chemarea în ajutor. Apoi facem cale-ntoarsă pe acelaşi drum. Dacă vântul ne-ar fi şters urmele, mă îndoiesc că am fi putut ajunge înapoi la avion. Or acolo se afla cea mai mare parte din apă. Constatăm ca, într-adevăr, radiatorul conţine optsprezece litri de apa, care se adaugă, providenţial, la cea din bidoanele noastre. Radiatorul se răsturnase cu gura în jos, dar, din fericire, nu cursese nicio picătură din el. Laperrine hotărăşte că vom bea apă doar atâta cât încape în paharul lui, la intervale de trei ore. Acest pahar din argint, fără picior, era primit în dar de la ducele d’Aumale, învingător în 1843 al lui Abd el Kader. Îl poartă cu el oriunde se duce. Ce părere ai, micuţule, de Laperrine care ne da să bem din trei în trei ore din paharul ducelui d’Aumale?

Şi aşteptarea începe, fiecare zi absolut la fel cu cea din urmă, cu nopţile glaciale şi cu amiezi toride. La început, mai mâncam câte ceva, dar deshidratarea fiind din ce în ce mai mare, după o săptămână n-am mai putut înghiţi nimic solid. După două săptămâni, lui Laperrine începe să-i sângereze gura. A doua zi, începe să delireze. Dimineaţa următoare, nu mai mişcă deloc. Observ nişte furnici alergând pe ochii lui deschişi. Murise.

L-am îngropat în adâncitura săpata de avion, iar locul l-am acoperit cu o bucată de pânză. Ne vine ideea ciudata să punem pe pânza roata de rezervă a avionului şi deasupra chipiul lui de general. Nici nu bănuiam atunci că aceasta moarte avea să ne salveze! Luam hotărârea eroica de a reduce la jumătate raţia de apa: o treime de litru la douăzeci şi patru de ore, pe când nouă ne-ar fi trebuit şase-şapte litri ca să compensam deshidratarea. După trei săptămâni, nu mai avem nicio picătură de apă. Bem faimoasa loţiune Arquebuse, lichidul din busolă, toate flacoanele din trusa farmaceutică – tinctura de iod, ulei camforat, elixir calmant. Mâncam pasta de dinţi. În sfârşit, hotărâm să ne omorâm. Dar cum? Bând, Dumnezeule mare, bând! Bând ce? Propriul nostru sânge. Găsim o lamă de ras. Ne tăiem adânc încheieturile mâinilor. Dar, stupoare: nu curge nicio picătura de sânge. Râni albe. Suntem prea deshidrataţi. Uite. Priveşte.

Şi îi arata lui Idriss încheieturile mâinilor.

— Vezi urmele astea albe pe piele? Sunt cicatricele.

— Nu, mărturisi cinstit Idriss, nu văd nimic.

— E prea puţină lumină aici, explică Sigisbert. După o clipă de tăcere, îşi reluă firul visului.

— Rănile astea albe s-au hotărât în sfârşit să sângereze, dar abia după trei zile întregi de băut. Căci am fost salvaţi! Într-o zi – era pe 25 martie – Vasselin îmi spune că a auzit o cămilă behăind. I-am spus că delirează. Dar curând aud şi eu zgomotele de viaţă în liniştea minerala a deşertului. Pun mâna pe carabină şi trag trei focuri în aer. Era într-adevăr o echipă de salvare, comandată de locotenentul Pruvost. Dar împuşcăturile mele, în loc să-i facă să alerge spre noi, îi pun în stare de alertă. Se urcă pe cămile şi vedem cum spre noi înaintează o linie de trăgători în formaţie de luptă. Era ridicol, dar eram salvaţi.

Am să-ţi mai spun încă două lucruri aproape incredibile. Mi-au aruncat o *guerba*[27]. Şi am băut. Am băut conţinutul paharului de argint al ducelui d'Aumale. Nicio picătură mai mult! Aceasta devenise raţia mea pentru opt ore. N-aş fi putut să beau nicio picătură în plus. A trebuit să ne obişnuim din nou să ne fie sete şi să bem atât cât să ne potolim setea.

Şi ceea ce urmează e mult mai grav. Crezi, probabil, că apariţia acestor salvatori ne-a umplut, pe Vasselin şi pe mine, de o bucurie fără margini? Nici pe departe. Adevărul este că sosiseră prea târziu. Da, prea târziu, căci ajunseserăm departe pe drumul morţii. Eram aproape morţi. Aceşti oameni sută la sută vii, cu tot alaiul lor gălăgios de cămile şi provizii, ei bine, află că ne deranjau. Plătisem destul de scump dreptul de a crăpa în linişte, nu crezi?

Am înţeles, de altfel, foarte repede în ce infern ne azvârlea această salvare neaşteptata. Nu eram în stare să mergem, iar să stăm calare pe cămile, nici atât. Aşa că au improvizat pentru noi un fel de tărgi pe care le-au fixat de şoldul cămilei şi în acest echipaj jalnic am fost duşi la Tamanrasset. Ah, dar nu de-a dreptul! Deseori, a trebuit să facem halte de mai multe zile, căci eram atât de epuizaţi, încât riscăm să murim în litierele acelea îngrozitoare.

Vezi tu, Idriss, din toată povestea asta, cel mai mult mă impresionează strădania noastră, în nişte chinuri greu de imaginat, de a ne smulge vieţii. Şi, când colo, uite că apare ca din pământ afurisita de meharişti, tocmai la timp ca să ne apuce de picioare şi să ne tragă spre ei, să ne afunde iarăşi în viaţă, în mizeria asta de viaţa…

Bila de oţel se rostogoleşte încă o dată pe culoarul superbonusului, declanşând o avalanşă de semnale luminoase şi sonore în jurul femeii-cowboy de pe tabelul mare de afişaj. Canalizată de

ploturi, se strecoară încet într-una dintre cupele de 5.000 de puncte. Ţâşneşte iarăşi, izbind geamul, sare peste ciuperca din centru înspre vârful pantei, coboară în viteză platoul şi se îndreaptă către orificiul zero. Aici intervine virtuozitatea incomparabilă a marelui Zob. O lovitură uşoară de tot cu podul palmei pe marginea jocului şi bila, deviată exact cât trebuie, aterizează pe unul din flippere. Zob o lasă să alunece până la două treimi de manetă… Şi trage! Bila aruncată sus de tot trece încă o dată pe culoarul superbonusului. Două plesnituri seci anunţă jocurile gratuite care se adaugă pe contor celorlalte. Adolescenţii îngrămădiţi în jurul jocului ridică ochii spre faţa ciupită de vărsat a marelui Zob. E omagiul mut şi fierbinte al curţii sale orbite de minunata-i măiestrie. Unul dintre ei murmură: „Chestia asta e nemaipomenită!” Nimic nu arata că Zob ar fi sensibil la astfel de tămâieri. Pleoapele lui grele rămân lăsate peste ochii ieşiţi din orbite. Niciun zâmbet nu-i îndulceşte conturul amar al buzelor. Acum nu mai joacă decât cu o singură mână, dând de înţeles că nu-l mai interesează jocul. Apoi se desprinde de aparat cu o smucitură, abandonând cu mărinimie adolescenţilor, care se înghesuie să joace în locul lui, cele cinci partide gratuite pe care tocmai le-a câştigat.

Idriss, împietrit de admiraţie, îl priveşte cum se îndepărtează târşâindu-şi cizmele. Localul Electronic străluceşte cu toate neoanele lui multicolore la colţul dintre strada Guy Patin şi bulevardul La Chapelle. Clientela lui serioasă este formată, în funcţie de ore, din călătorii metroului aerian Barbés şi din personalul spitalului Lariboisière. Dar pe Idriss îl atrage sala de jocuri unde tineri purtând şepci, cizme şi pantaloni la fel fac să pocnească şi să clipească scopitoane[28], flippere şi tonomate. Visează să fie primit între aceşti băieţi de vârsta lui.

— Vino, îţi fac cinste cu o partidă de *baby-foot.*

Idriss se întoarce. Dacă invitaţia ar fi venit de la unul dintre adolescenţi, s-ar fi simţit copleşit. Dar nu e decât un bătrân, un bărbat corpolent, îmbrăcat într-un costum de jerseu gri-deschis, cu cămaşă roz descheiată la gât şi cu un fular mov. Privirea lui deviată de un uşor strabism îl măsoară din dosul unor ochelari cu rame groase.

— Ia te uită! E chiar micuţul meu măturător! Şi-l bate pe umăr pe Idriss plin de afecţiune. Era Achille Mage, regizorul care îi dăduse două sute de franci pentru figuraţie. Îi dăduse chiar şi cartea de vizită, iar Aşur îi reproşase varului lui că nu-i telefonase încă. „În curând o sate uite!"

Mage nu pare să-l fi uitat pe Idriss şi nici nu arata supărat că acesta nu i-a telefonat. Se uita la ceas.

— Decât să rămânem aici, mai bine mergem la mine să bem un păhărel, hotărăşte el brusc.

Îl trage după el pe Idriss, care protestează.

— Dar eu nu beau alcool.

— Ţie o să-ţi dau altceva. Palmeraie[29], aşa se numeşte, îi cunoşti pe puştii de la Electronic?

— Nu, nu vorbesc cu mine, mărturisi Idriss.

— Eu îi cunosc. Pe toţi. Şi ei mă cunosc pe mine, cu toate că nu vorbim în public. Şi toţi au reţinut că am plecat împreună. Chiar şi marele Zob, care se învârtea pe trotuar. Nici de-aici înainte să nu vorbeşti cu ei. Şi, cu cât vei veni mai rar la Electronic, cu-atât va fi mai bine.

— Dar acolo m-aţi găsit.

— Pai da, trebuia să te duci acolo, ca să mă-ntâlneşti pe mine! Acum, că s-a întâmplat, gata, nu te mai duci. De acord?

Au traversat bulevardul La Chapelle şi au luat-o pe sub metroul aerian. Prin strada Caplat au

intrat în Medina Parisului, populata exclusiv de africani. Brusc, Mage se opreşte şi arata către placa albastra ce indica strada Chartres.

— Chartres! Îţi dai seama de enormitatea faptului, de henormitatea lui, cum zicea Flaubert?

Beauceron[30] *sunt, Chartres este catedrala mea!*

Bietul Péguy! Dac-ar vedea! În lipsă de catedrală, am aici cuibuşorul meu. La numărul 13, cifra mea norocoasă, căci la mine, ştii, toate se întâmplă mereu invers.

Se opreşte în faţa unui imobil cu aspect sordid care dă în stradă printr-un portic înnegrit.

— Ţine minte cum e amplasată clădirea. Curtea e deschisă pentru toată lumea. Treci de portic şi-ai ajuns. Se poate intra în curte direct cu motoreta, înţelegi ce vreau să spun.

— Nu.

— Electroniştii cu care erai mai devreme au toţi câte-o pârâitoare. Când aud pârâituri în curte, ştiu ca primesc o vizită. Căci am trei ferestre care dau în curte. Dar degeaba mă uit ca să aflu care dintre ei are nevoie de bani de buzunar. Din cauza căştilor arată toţi la fel. Aşa că trebuie să aştept, cu inima bătând de nerăbdare, ca să aflu cine-mi urcă cele trei etaje şi-mi bate la uşă. E surpriza şefului. Ce e pasionant e că toate pronosticurile mele sunt întotdeauna dezminţite de fapte. Dar până la urmă toţi vin. Toţi ştiu că merită să te deplasezi până la mine acasă. Toţi, în afară de unul: marele Zob. Evident, cu mutra şi cu hoitul lui, nu prea are ce să vândă. Şi totuşi marelui Zob nu-i lipseşte niciodată nimic. Mi-a trebuit mult timp ca să-nţeleg. Mi-am dat seama atunci când am realizat că totul mergea prea bine. Vreau să spun că niciodată n-a fost vreo încăierare în curte sau pe scară. Şi nici pauze prea mari. O succesiune armonioasă de vizite pe motorete, pe cât de

variate, pe-atât de regulate. Curios, nu? Atunci am făcut ca Voltaire, care spunea, uitându-se spre cer:

Mă-ncurcă universul şi nu pot aşadar
Să cred că orologiul n-are ceasornicar.

L-am căutat pe ceasornicar. Şi l-am găsit. Ia ghici cine era? Marele Zob! Un ceasornicar care, bineînţeles, e plătit de orologiul lui, adică de micii electronişti cărora el le reglează ciclul.

Se opri pe palierul celui de-al treilea etaj şi, căutându-şi cheile, îl întreba pe Idriss:

— Şi ştii de ce-ţi povestesc toate astea?

— Nu.

— Crede-mă, n-o fac din plăcerea de-a etala cu cinism ticăloşiile din viaţa mea particulară. Ci ca să nu te mai duci să caşti gura la Electronic, unde groaznicul Zob abia aşteaptă să te încorporeze, cu forţa sau de bunăvoie, în turma lui. Ai înţeles?

— Cred că nu tot.

Cei doi se află acum într-un mic apartament al cărui confort contrastează puternic cu faţada mizerabilă a imobilului.

— Vezi, comentează Mage, afară totul e jegos şi împuţit, numai noroi şi mizerie. Deschizi uşa mea: aici, totul e numai lux şi frumuseţe, calm şi voluptate. Deci, zici că n-ai înţeles bine? Aşază-te acolo. În faţa mea. Dar, băiete draga, lămureşte-mă şi pe mine, de unde vii, de eşti atât de naiv?

— Locuiesc la căminul Sonacotra, pe strada Myrha.

— Nu, vreau să zic, înainte. Alger, Bône, Oran?

— Tabelbala.

— Ta… cum?

— Tabelbala. O oază în mijlocul deşertului.

Mage s-a ridicat brusc. Se apropie de Idriss şi-l priveşte fix, ceea ce-i agravează strabismul.

— În mijlocul deşertului… în nisipuri?

— Da, e nisip cât vrei, dar sunt mai multe pietrele. I se spune reg.

Mage se îndepărtează, cu un aer descumpănit. Se duce cu un mers nesigur către birou, de unde se întoarce cu o foaie de desen şi cu o carioca galbenă.

— Te rog, desenează-mi o cămilă.

— Ce? O cămila?

— Da, desenează-mi o cămila. Ascultător, Idriss se pune pe treaba. Mage se îndreaptă spre biblioteca. Scoate de acolo un album ilustrat, se întoarce şi se aşază în faţa lui Idriss, schimbându-şi ochelarii. Apoi citeşte cu voce tare:

Aşa am trăit eu, stingher, fără să am cu cine sta într-adevăr de vorba, până când, o dată, acum şase ani, am rămas în pană în pustiul Sahara. Se stricase ceva la motor. Şi, cum nu luasem cu mine nici mecanic, nici călători, mă pregăteam să încerc, de unul singur, să duc la bun sfârşit o reparaţie anevoioasa. Era pentru mine o chestiune de viaţa şi de moarte. Apa de băut abia dacă aveam pentru o săptămână.

În prima noapte, deci, am dormit acolo, pe nisip, la mii de leghe depărtare de orice aşezare omenească. Eram mai singur chiar decât naufragiatul pe o plută, în mijlocul oceanului. Aşa ca vă închipuiţi uimirea mea când deodată, în revărsat de zori, m-am pomenit că mă trezeşte un glăscior ciudat. Rostea: [31]

— Pe mine toate caprele, oile, cămilele mă cunosc, îi spuse Idriss dându-i desenul. Toată copilăria mea numai asta am văzut.

— Şi astfel, continuă Mage cu privirea ridicata spre el, şi astfel, singur, cu motorul stricat, l-am văzut sosind pe Micul Prinţ al nisipurilor, pe tine, Idriss.

Idriss se ridica, încercând să se scuture de fantasmagoria care ameninţa din nou să-l cuprindă,

ca într-o plasă de imagini.

— Încă o poveste pe care n-o înţeleg. De când am plecat din deşert, toată lumea numai despre deşert îmi vorbeşte. La Beni Abbes l-au pus într-un muzeu. La Beşar l-au pictat pe o pânză. La Marsilia am văzut un afiş despre paradisul din oaze. Am stat la masă cu un marchiz care mi-a povestit despre Antineea domnului Benoît, generalul Laperrine, tatăl lui Foucauld, şi Legiunea Străină. Şi-acuma, dumneavoastră cu prinţul ăsta mic. Nu mai înţeleg nimic, şi totuşi eu chiar în deşert m-am născut.

— Bine, dar singurătatea, singurătatea mea. Ce faci cu singurătatea?

— Cu singurătatea asta ce mai e?

— Ţi-am spus, doar un motor stricat şi nimeni altcineva, înţelegi, nimeni! Şi deodată apari tu cu mutrişoara ta drăguţă de arăboi, aşa cum îmi place mie!

Îl ia de umeri. Îi strânge obrajii în mâini, scuturându-l plin de afecţiune.

— Aşa că asculta aici, Idriss, inimioara mea, Idriss, funduleţul meu. Nu eşti decât un biet vagabond, căci de-abia ai debarcat cu părul tău numai inele şi cu faţa ta oacheşă. Eu sunt bogat şi puternic. Fac filme pentru televiziune, asta-i meseria mea. Cunosc toate notabilităţile Parisului.

Vorbesc la per tu cu Yves Montând, cu Jean Le Poulain şi cu Mireille Mathieu. Stau la masă cu Marcel Bluwal şi cu Bernard Pivot. Dar adevărul-adevărat e că şi eu sunt tot un biet vagabond şi că am nevoie de tine. Am nevoie de tine, mă-nţelegi?

— Da' de ce aveţi nevoie de mine?

— De ce, de ce! Tu te faci sau chiar eşti debil mintal? Ca să trăiesc, pentru numele lui Dumnezeu!

Se întoarce şi face câţiva paşi prin camera. După care se aşază din nou şi, cu o voce mai calma, continua.

— De mâine încep un film publicitar la studiourile Francceur. Te angajez. De altfel, tu ai mai filmat pentru mine. Uite, vezi, am nevoie de tine pentru filmul meu.

Idriss s-a aşezat în faţa lui. Furat de meserie, Mage îi explica.

— E o reclama pentru o băutură din fructe: Palmeraie. Da, porcăria asta se cheamă Palmeraie. Cred că trebuie să am nişte eşantioane în frigider. La vară, datorită mie, toată Franţa o să bea Palmeraie. Povestea începe în deşert. Doi exploratori se târăsc cu o cămila în deşert, pe jumătate morţi de sete. Şi deodată sunt salvaţi!

*

— Cât ţi-a dat Zbanghiu'?

Idriss coborâse singur în strada Chartres. A doua zi, avea întâlnire la studiourile Francceur cu Mage şi cu echipa lui. Dar n-a apucat să meargă mai departe. Probabil că cei trei puştani cu cizme şi căşti îl pândesc de mult. Îl înghesuie într-o uşă. Cel care îl interoghează este Marele Zob. Deşi poartă şi el cască, Idriss l-a recunoscut numaidecât.

— Te-am văzut urcând cu el. Cât ţi-a dat?

— Zbanghiu'?

— Da, domnul Mage, dac-aşa îţi place. Aşa i se zice la Electronic. Nu face pe prostul. Scoate banii!

— Da' nu mi-a dat nimic, vă jur!

— Căutaţi-l!

Idriss schiţează un gest de apărare împotriva mâinilor celorlalţi doi care încep să îl caute prin buzunare. O palmă îi azvârle capul pe spate, lipindu-i-l de uşa. Dar în buzunare nu are altceva decât nişte mărunţiş. Zob priveşte dispreţuitor monedele, apoi le arunca pe trotuar.

— Baga bine la căpăţână, nenorocitule. Zbanghiu' e al nostru. Nu care cumva să-ţi treacă

prin minte să-l exploatezi pe cont propriu. Scoate de la el cât poţi de mult, de acord. Pe urma vii la Electronic şi dai tot. Tot, ţi-e clar? Mie sau la unu' din ăştia doi. Pe urma, îţi dam noi partea ta. O a doua palma întăreşte instrucţiunile fără drept de apel. Apoi se îndepărtează câteşitrei, pe cizmele lor cu tocuri înalte. Idriss se ridica. Îşi freacă obrazul şi începe să-şi caute banii printre dalele trotuarului şi în rigola.

*

Aşur ascultă clătinând din cap.

— Şi zici că te-au bătut?

— Puţin, nu prea rău, precizează Idriss.

— Şi domnul Mage ce ţi-a mai zis?

— Mi-a mai zis: „Băieţii îmi spun Zbanghiu, pentru că am aşa, o uşoară anomalie în priviri. Dar nu cumva să crezi că mă uit cruciş, asta ar fi curată calomnie”.

— Ţi-aminteşti bine. Ţi-a dat să bei?

— Da, noua lui băutură. Îi zice Palmeraie. E chiar bună. N-are alcool în ea. Despre Palmeraie trebuie să facă un film cu mine. Un film de treizeci de secunde în care o să fie şi cântăreţul Mario.

— Fumează?

— Nu. Mi-a oferit o ţigară. I-am spus că nu fumez. El mi-a zis: „Nici eu. Acum douăzeci de ani, am pus în gură ultima ţigară. Gustul tutunului nu-l mai regăsesc decât pe buzele băieţilor. Pentru mine a devenit mirosul dorinţei”. Ce vrea să-nsemne asta?

— Ai o memorie formidabilă. Ai învăţat pe de rost tot ce ţi-a spus de la un cap la altul. Da' chiar că nu pricepi cine ştie ce.

— Asta pentru că nu înţeleg nici măcar jumătate din ce-mi spune, de-aia ţin minte tot pe de rost. Asta compensează puţin.

— Şi ce mai spune domnul Mage?

— Spune: „Văd în ochii băieţilor imaginea unui pedofil gras, sentimental, saşiu şi plin de bani. Nu reuşesc să mă conving că sunt chiar eu”.

— Chiar are mulţi bani?

— Aşa zice. Şi băieţii zic la fel. Probabil c-aşa o fi. Despre bani spune: „Banii se potrivesc de minune cu sexul. Când îi dai bani unui băiat, înseamnă că devii proprietarul lui, înseamnă că e ca şi cum ai face dragoste cu el. În unele cazuri, lucrurile se pot chiar opri aici. Banii pe care mi-i fură sunt ai lui. Sexul face să dispară limitele proprietăţii”. Asta ce mai înseamnă?

— Şi ce ţi-a mai zis?

— Mi-a zis că avem întâlnire şi nu care cumva să nu mă duc. Am notat: strada Francceur nr. 27, mâine-dimineaţă la ora zece.

— Probabil că se gândea la altfel de întâlnire, dar asta e mult prea complicat pentru tine.

— Nu-i vina mea, eu vin din altă parte.

Aşur tăcu o clipă urmărindu-şi o idee interesanta, dar greu de lămurit.

— Uite, observ un lucru. Bine, de acord, vii din altă parte. Vii de la Tabelbala. Şi eu tot de-acolo vin. Numai că, e ciudat, pe mine nu m-a fotografiat nimeni şi, de când am ajuns aici, m-au lăsat mai degrabă în pace. Şi tu, mai întâi povestea cu blonda din Land Rover, care te fotografiază. Pe urma, toate se ţin lanţ. Ai fost până acuma la cinematograf?

— Nu, mărturiseşte Idriss. Am vrut de mai multe ori, dar niciodată n-am avut ocazia.

— Asta-i chiar nemaipomenit! Pentru ca noi, ăştilalţi, lipsiţi de toate, nu avem decât visurile ca să putem supravieţui, şi visurile, ei bine, ni le dă cinematograful. Cinematograful te face un om bogat, rafinat, care se plimba în maşini decapotabile frumoase, care se lăfăie în săli de baie sclipitoare, care sărută pe gură femei parfumate, pline de bijuterii. Cinematograful e

dascălul nostru. Când soseşti din cătunul tău, cinematograful te învaţă cum să mergi pe trotuar, cum să te aşezi la restaurant, cum să iei în braţe o femeie. Câţi de-ai noştri nu fac dragoste decât la cinema! Nici n-ai idee! E chiar foarte periculos pentru fetele de la noi, pentru că la cinema învaţă tot felul de lucruri pe care le aduc pe urma acasă. Şi tatăl lor sau fratele lor mai mare dau în ele cu pumnul sau cu băţul ca să le scoată din cap porcăriile pe care le-au învăţat la cinema. În timp ce tu – asta-i bună! – nu te duci la cinema, dar cinematograful îl faci tu! Te fotografiază, te filmează, şi mâine o iei de la capăt!

— Nu e vina mea, repeta Idriss.

Totul mergea prost pe platoul numărul 5 din studiourile Francceur. Coama neagra şi barba jupiteriana a lui Mario nu mai radiau un optimism regal. Pieptul dat cu fond de ten lucea de sudoare. Burta îi atârna trist peste fusta din frunze de palmier făcute din hârtie. Mage stătea în faţa lui, strâmbându-se. Ajunseseră la momentul critic al unei filmări, când realizatorul, disperat, nu mai vede decât o singură soluţie: să preia rolurile tuturor actorilor, după ce şi-a asumat şi funcţia de operator, de maestru de lumini şi de inginer de sunet. În mijlocul unei asemenea atmosfere apăsătoare, Achille Mage îşi dovedea din plin geniul. Cuprins subit de inspiraţie, se metamorfozează sub ochii tuturor într-un cântăreţ de varieteu. Deveni Mario, adevăratul Mario, cel pe care îl angajase, cel plin de vitalitate comunicativă.

— Pal, pal, pal, palmeraie! cânta Mage, contorsionându-se sub privirea plină de uimire a cântăreţului. Priveşte, sunt puternic, sunt vesel, plesnesc de bine. Şi de ce, mă rog? Pentru că beau: pal, pal, palmeraie… Muzica, vă rog!

Sonorizarea difuza docil tema cântecului publicitar Palmeraie. Mage, cuprins de frenezie,

dansa uitându-se înfiorător de chiorâş prin ochelari. Brusc se opri.

— Stop! Linişte! Opriţi imediat porcăria asta! Se făcu linişte. Mage se îndrepta, dintr-odată demn, solemn, inspirat.

— Ascultaţi aici. *Palme... est*e titlul uneia dintre cele mai frumoase poezii ale lui Paul Valéry:

Abia mascând un tăciune
Din graţia lui de temut.
Un înger pe masă-mi pune
Pâine moale, lapte crud;
Cu geana-mi face din fugă
Semnu-aparte pentru o rugă
Ce-mi cântă-n văzduhul curat:
— Fii calm, fii calm! Află câtă
Greutate întărită
Palmieru-mbelşugat![32]

Sfinte Valéry, iartă-ne nimicnicia noastră! Haideţi, copii, o luăm de la capăt. Toată lumea la loc. Clapman, te rog! Acţiune!

Clapman-ul se repezi cu clacheta în faţa camerei, strigând: „Palmeraie, cadrul 1, turnat 14!" Într-o Sahara de carton se văd doi „exploratori" – haine kaki, căşti coloniale – care se târăsc gemând. În urma lor, o cămilă scheletică. Unul dintre cei doi exploratori se prăbuşeşte. Camaradul lui îl susţine. Geme: „Mi-e sete! Mi-e sete!" Celălalt îl întreabă: „Ţi-e sete! Ţi-e sete, dar ce să bei?" Primul explorator îşi revine brusc, faţa îi radiază şi arată în depărtare: „Palmeraie!

— Palmeraie?

— Da, chiar aşa, un pâlc de palmieri. Suntem salvaţi!"

— Tăiaţi! strigă Mage. Nu-i nici pe departe aşa! Înţelege odată, dacă nu eşti mai convingător, n-o să râdă nimeni. Trebuie să-i faci să râdă, de acord. Dar prin metoda convingerii! Ăsta-i secretul unui bun film publicitar.

Şi mimează la rândul sau cele două roluri.

— Ţi-e sete! Ţi-e sete, dar ce să bei? Palmeraie! Palmeraie? Da, chiar aşa, un pâlc de palmieri, suntem salvaţi! Haideţi, cămila. Unde-a fugit cămilă?

Se repede printre decoruri în căutarea cămilei. O găseşte în sfârşit într-un colţ al studioului, cu Idriss care îi vorbeşte mângâind-o.

— Ah, eram sigur! Tu ştii să-i vorbeşti. În ce limba vorbeşti cu ea? În cămileşte?

— Nu, în berbera. E limba mea.

— Bine, atunci spune-i în berbera ca reluam scena de la început. Hai, copii, toată lumea la loc. Clapman!

Cei doi exploratori şi cămilă îşi reîncep halucinanta rătăcire prin deşert. Ajung astfel într-un decor de flori din plastic, întâmpinaţi de un grup de cântăreţi şi de fete, condus de Mario. Toată lumea cântă *Palmeraie* în jurul unei fântâni din care ţâşneşte un lichid verde-metalic. Mage îl întrerupe.

— Tăiaţi! Tot nu e bine. Trebuie să pară adevărat, mă-nţelegi? Nu suntem la opereta. Dacă nu credeţi în ce faceţi, nici n-o să vindeţi. Asta e ABC-ul publicităţii. Publicitatea înseamnă onestitate!

Şi, neobosit, începe să mimeze din nou toate rolurile deodată. Se opreşte gâfâind şi bea dintr-o sticlă pe care i-o întinde cineva.

— Ptiu! Ce-i porcăria asta? Palmeraie? Trebuia să-mi dau seama. N-aveţi nicio bere pe-aici? O luăm de la capăt. Şi, ca să punem mai multă inimă, repetăm sloganul: „Premiul pentru Palmeraie”. Toată lumea odată cu mine, şi maşiniştii: premiul pentru Palmeraie! Şi-acuma toată lumea bea. Unu, doi, trei, hop! Şi cămila? Iar a dispărut cămila! Idriss, unde ţi-e cămila? Şi ea trebuie să bea. Uite, ia dă-i să bea cu paiul, o să pară mai adevărat! Hai, Idriss, adu-ţi cămilă şi

spune-i în berbera că trebuie să bea Palmeraie cu paiul!

*

Noaptea târziu, toată echipa de filmare se adunase la cafeneaua Francœur ca să sărbătorească terminarea clipului publicitar *Palmeraie.* Deşi toţi sunt obosiţi, în atmosfera pluteşte euforia. Actorii şi tehnicienii îl înconjoară pe Mage într-un alai certăreţ, dar amical.

— Uite, eu mă-ntreb ce se întâmplă la montaj. Pentru că noi ne facem treaba şi gata. N-avem decât o idee vagă despre imperativele minutajului. Un spot trebuie să aibă, să zicem, patruzeci şi cinci de secunde. Vă daţi seama?

— Nu, e imposibil să te gândeşti la asta când filmezi.

— Capodoperele cinematografiei s-au născut la masa de montaj! proferează Mage ridicând un deget.

— Un lucru-i sigur, publicitatea e culmea cinematografiei. Din toate punctele de vedere: tehnic, artistic, psihologic.

— Da, aşa e. Uite, eu la televizor nu mă uit decât la reclame. Câteodată, seara înainte de culcare, mă delectez cu o porţie enorma.

Auzind toate acestea, Mage se lumina într-un zâmbet.

— Măi, ce drăguţi mai sunt băieţii din echipa mea! Spuneţi toate astea ca să mă flataţi, nu-i aşa? Pentru că eu, ştiţi voi cine sunt eu? Sunt un Eisenstein al publicităţii!

— Acuma câtva timp ziceai: un Orson Welles al publicităţii.

— De ce nu? Şi mâine o să spun: un Abel Gance al publicităţii.

— Formidabil tipul! Nu se vede decât pe el. Dar noi, cu noi ce e? Noi nu existăm? Tu îţi faci reclamele de unul singur?

— Ei, nu, nu, n-o luaţi aşa, răspunse împăciuitor Mage. Opera cinematografica este o opera de echipa, ca şi catedrala gotică, a scris Hegel. Şi totuşi… şi totuşi… orice echipa are nevoie de un creier!

Huiduielile care întâmpinară aceste cuvinte fura întrerupte de sosirea unui omuleţ cu părul cărunt, directorul de producţie, ocupat tot timpul cu problemele de administraţie. Se aplecă înspre Mage.

— Patroane, am venit pentru cămilă. Ce facem cu cămila? E priponită în curtea studioului.

— Cămila? Ce cămilă?

Pentru Mage, Palmeraie, cu tot ceea ce se lega de asta, aparţinea deja unui trecut îndepărtat.

— Aia din reclama. Cămilă Palmeraie. Ce facem cu ea?

— Cum adică, ce facem cu ea? O dăm înapoi proprietarului. Am închiriat-o pe durata filmărilor, nu-i aşa?

— Păi nu-i deloc aşa. Proprietarul circului n-a vrut cu niciun chip să-şi închirieze cămila. Nu, nu, ne-a vândut-o pur şi simplu. V-am spus doar. A fost fericit să scape de ea. Vă daţi seama, un animal bătrân, obosit, cu un picior în groapă.

— Atunci, se sperie Mage, înseamnă că noi suntem proprietarii ei?

— Exact, precizează directorul de producţie fără mila, este cămila dumneavoastră. Ce facem cu ea?

— Pe scurt, intervine un asistent, este cam ceea ce se întâmpla cu muncitorii imigranţi. Crezi că i-ai închiriat şi că-i poţi trimite înapoi acasă când nu mai ai nevoie de ei, dar pe urmă îţi dai seama că i-ai cumpărat şi că trebuie să-i ţii în Franţa.

Mage se gândea, dar, după cum îi era obiceiul, gândurile lui alunecau într-un sens neprevăzut.

— Mai întâi de toate, aş vrea să ne punem de acord în privinţa unei probleme de vocabular. Este vorba despre o cămilă sau despre un dromader?

— N-are decât o cocoaşă, spune secretara de platou. Deci e cămilă.

— Ba nu-i aşa: cămila are două cocoaşe. Animalul ăsta n-are decât una, deci e dromader.

— Nu, e cămilă, interveni operatorul.

— Un dromader, insistă Mage. Că înseamnă „doi”, *milă* înseamnă „cocoaşă”. *Cămilă:* „două cocoaşe”.

— Ba, dimpotrivă, *Dro* înseamnă „doi”, *mader* înseamnă „cocoaşă”! Insulele Madeira arată ca două cocoaşe la suprafaţa mării. Deci *dromader:* „două cocoaşe”.

Mage bătu în masă.

— Linişte! Singurul care ştie despre ce e vorba stă mut şi tăcut în coada mesei. Idriss, băiete, tu eşti păstorul de cămile sau de dromaderi al echipei noastre. Aşa că iei animalul şi-l duci…

Idriss sărise în picioare.

— Unde-l duc?

— Chiar aşa, unde vrei să-ţi duci animalul?

— Ei, fir-ar să fie, gemu Mage. Ziua s-a terminat, aşa-i? Daţi-mi o carte de telefon.

Căutară câtva timp şi găsiră o carte de telefon. Mage, schimbându-şi ochelarii, începu a o răsfoi cu arătătoru-i muiat în salivă.

— ABC, Abécédère, Abadie, Abajur, Abajur, Abajur… E de necrezut câte fabrici de abajururi sunt în Paris! Paris, capitala abajururilor. Şi asta numai din cauza lui Paul Géraldy:

Vrei abajurul puţin mai jos să-l pleci?
Căci în penumbră inimile-s mai aproape.
Şi ochii mai adânc poţi să-i priveşti
Când lucrurile-n jur în umbră-s cufundate…

Ah, asta căutam, abator, abator. Asta nu mai e Paul Géraldy, nici vorbă! Uite, e unul nu prea departe de-aici: Abatoarele hipofagice Vaugirard, strada Brânción nr. 106, arondismentul XV. Şi cu asta, am rezolvat-o cu cămila!

Idriss se pregătea să plece.

— Nu-i aşa de urgent, mai stai cu noi, păstor de cămile şi al inimii mele!

Era încă întuneric beznă când Idriss ieşi din curtea studiourilor Francceur, trăgând de funie umbra sfidătoare şi jalnică a cămilei din *Palmeraie.* Memoria sa înregistrase amănuntele destul de încurcate pe care le primise din belşug pentru a găsi abatoarele hipofagice Vaugirard. Oricum, ajunsese la concluzia că trebuie să traverseze tot Parisul de la nord la sud. Distanţa nu-l speria, iar timp avea berechet. Dar o cămila nu-i totuna cu o bicicletă. Silueta ridicolă şi trista ce se ivea brusc în zorii cenuşii şi ploioşi ai Parisului îi laşa cu gura căscată pe trecători şi îi enerva pe poliţişti. Încă de la început, unul dintre ei îl obligase pe Idriss să coboare de pe trotuar şi să meargă pe stradă, pe lângă maşinile oprite. Dar camioanele de aprovizionare, care formau un al doilea şir, constituiau obstacole periculoase. Unul dintre ele era plin cu legume. Idriss constata îngrozit că, în trecere, cămila culesese o conopida şi-şi ţinea prada sus, riscând să-i stârnească pe zarzavagii. Aşa ca prefera să se oprească şi s-o lase să-şi mănânce conopida în rigola, ceea ce cămila şi făcu, încet şi scoţând behăituri de satisfacţie. Apoi o porniră iarăşi la drum. Perniţele moi ale cămilei alunecau pe asfaltul ud. În părul ei strălucea o ploaie măruntă. Idriss încerca totuşi un ciudat sentiment de linişte lângă aceasta prezenţa uriaşa şi stângace. Se gândea la regulile de la Tabelbala, la nisipurile din Beni Abbes. Ocolea maşinile, se oprea la semafoare, o lua prin pasaje subterane, şi în minte îi răsuna cântecul Zett Zobeidei:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta ţârâie pe piatră
Libelula vibrează şi nu cântă nimic
Lăcusta ţârâie şi tace
Dar aripa libelulei e un înscris
Dar aripa lăcustei e o scriere
Şi-acest înscris zădărniceşte viclenia morţii
Şi-această scriere dezvăluie taina de-a trăi.

Ajunseră în faţa unui zid înalt în spatele căruia se ghiceau nişte copaci. După noaptea petrecută sub reflectoare şi în fum de ţigara, Idriss ar fi vrut să se odihnească într-un parc. Găsi o intrare deschisa, pe sub un portal vast, şi intra. Deşi plin de verdeaţa, nu era tocmai un parc. Era cimitirul Montmartre. La ora aceea, era încă pustiu. Pe lângă capelele bogat ornamentate se aflau şi morminte în forma de blocuri simple, dreptunghiulare. Idriss se culca pe unul dintre ele şi adormi. Cât timp dormise? Foarte puţin, oricum, dar somnul îl dusese în celălalt cimitir, cel din Oran, unde fusese cu Lala Ramirez. Bătrâna se afla acolo şi îl certa cu asprime, ridicându-şi braţul firav şi ameninţându-l cu pumnul. Îl certa în franceza cu voce de bărbat şi până la urma începu să-l scuture de umăr. Un bărbat cu mustaţa şi purtând pe cap o şapca cu cozoroc lăcuit stătea aplecat deasupra lui Idriss şi-i striga fără pic de blândeţe s-o şteargă de-acolo cu cămila cu tot. Idriss se aşeza pe piatra de mormânt. Văzu atunci cămilă care tocmai devasta un mormânt alăturat pe care de-abia fuseseră puse flori. Găsind în sfârşit o coroana mortuara pe gustul ei, cămila începu s-o mănânce cu o încetineala metodica. Bărbatul cu şapca se sufoca de indignare, vorbea de violare de morminte şi invoca, în calitate de persoana competenta, articolul 360 din Codul Penal. Idriss fu nevoit să se ridice, smulse cămilă dintre crizanteme şi începu să caute o ieşire din labirintul de monumente funerare. Traversară o intersecţie, o

piaţa, o autogara. Idriss nu se mai aventurase niciodată atât de departe de Barbés. Totuşi, nicio clipă nu-i trecu prin minte să lase balta cămilă şi să se întoarcă la căminul din strada Myrha. Se simţea într-un fel solidar cu acest animal. Cămila îl obliga la această plimbare sinistra şi ridicola, dar, pentru nomadul saharian care zăcea încă în el, ea reprezenta o datorie. De altfel, pe măsură ce ieşea din zonele populare şi pătrundea în cartierele luxoase, era limpede ca trecătorii se prefăceau din ce în ce mai mult că nu-l observa. Încă de la gara Saint Lazare, dar mai ales din Piaţa Madeleine şi strada Royale, mulţimea grăbită de la acea ora matinală păru să nu mai ia deloc în seamă ciudatul echipaj. După primejdioasa traversare a Pieţei Concorde, Idriss ceda ispitei de-a coborî pe malul Senei ca să scape de infernul circulaţiei. Pe deasupra apelor negre pluteau nori de ceaţa. Sub podul Alexandre III, nişte vagabonzi îngrămădiţi în jurul unui mic foc de gunoaie îl strigară, ridicând spre el sticle goale de vin. O femeie care întindea rufele la uscat pe un şlep se opri din treaba şi chemă un copil să-i arate cămilă. Un câine se repezi lătrând spre Idriss. Reţeaua relaţiilor sociale slăbea: devenea din nou vizibil. Trecu pe lângă vedetele rapide, urca iarăşi pe chei, o lua pe podul Alma înspre turnul Eiffel, trecu pe sub pântecele acestuia cu capul ridicat şi cu privirea pierdută în încurcătură de bare. Scoţând un mormăit răguşit, cămila, pe care nimic n-o emoţionase până în acel moment, se dădu brusc într-o parte în faţa unui bătrânel care ţinea legat de vârful unui băţ un ciorchine de baloane colorate. Găsiră în sfârşit strada Vaugirard, al cărui nume era pentru Idriss cheia labirintului prin care tot rătăceau de mai multe ceasuri, într-adevăr, i se spusese: strada Vaugirard, apoi strada Brânción şi pe strada aceea, la numărul 106, se afla abatorul de cai. Mergea pe strada Morillons când din spate îl ajunse o cireada de vaci. Zgomotul pe care

copitele lor îl făceau pe caldarâm, mugetele înfundate şi mai ales mirosul de băligar pe care îl răspândeau în jur erau la fel de surprinzătoare în acele locuri ca şi prezenţa cămilei Palmeraie. Aceasta din urma păru, de altfel, sensibilă la prezenţa animala a cirezii de vaci, cad tresari, îşi luă avânt şi, depăşindu-l pe Idriss, porni în trap deşelat în urma lor. Ajunseseră astfel la numărul 40 din strada Morillons, a cărui intrare era împodobita cu un cap de bou din metal aurit. Căci, în timp ce caii intra în aceste lăcaşuri ale morţii prin strada Brânción, bovinele se duc în iad prin strada Morillons. Un iad cu aspect destul de familiar la prima vedere, chiar liniştitor, căci Idriss se pomeni în nişte staule mari din lemn, cu paie pe jos, calde, mirosind frumos a fân şi a băligar, cu o atmosferă plăcută de mugete liniştite, de gemete şi mişcări adormite. E drept că la celălalt capăt al staulelor se afla o poartă mica prin care vacile ieşeau liniştite, una după alta, fără să se îngrămădească, de parcă s-ar fi dus la muls sau la păscut. Aceasta poarta dădea pe o pasarela în panta ce urca la uşa-ghilotină a unei săli imense. Pe pasarela, vacile aşteaptă, fiecare cu capul lăsat pe crapă celei din faţă, pline de o resemnare încrezătoare. Parcă ar fi nişte gospodine destoinice stând la coada, cu coşul în mână, la uşa unui magazin. Ghilotina se ridica. Prima vaca înaintează. Ghilotina cade în spatele ei. Se trezeşte închisa într-o cuşcă, destul de sus faţa de sol. Casapul aşteaptă până când capul se aşază într-o poziţie convenabila. Izbeşte cu maiul în mijlocul frunţii, între ochii mari, neliniştiţi care se ridică spre el. Un pocnet sec. Animalul se prăbuşeşte în genunchi. Panoul din stânga cuştii dispare, şi corpul enorm, scuturat de spasme, se bălăngăne pe grilajul de pe jos. Casapul se apleacă şi-i taie carotida. Apoi leagă piciorul drept din spate al animalului de un lanţ ce coboară de pe o şină aeriană. Lanţul se întinde, şi corpul este ridicat de

un picior, aşa cum un vânător uriaş ar ţine atârnat un iepure. Corpul alunecă pe şină în timp ce un jet stacojiu stropeşte grilajul. Piciorul stâng din spate se zbate în aer spasmodic. Corpul cald şi palpitând încă se va alătura altor corpuri asemănătoare care populează sala, ca nişte plafoniere enorme şi funebre. Bărbaţi îmbrăcaţi în pânza cernita alba din cap până-n picioare le ataca trupurile cu ferăstraie electrice şi cu barde. Pieile smulse scot la iveala suprafeţe imense de carne lucioasa, cu muşchii de un roşu-aprins şi cu mucoasele pestriţe. Viscerele fumegânde, mov şi verzui, aluneca în hârdaie. Un muncitor curăţă cu un jet de apă resturile organice şi spuma murdara care gâlgâie pe sol către grilele de evacuare. Deodată, se opreşte ca trăsnit. În cadrul porţii deschise a apărut silueta înalta a unei cămile. Îl cheamă pe un coleg.

— Ia te uită! Hai să vezi minunea! Am trăit s-o văd şi pe-asta: un beduin cu o cămila. Gata, poţi să spui că s-a zis cu Franţa!

Curând, se strâng trei-patru parlagii care se învârt făcând glume în jurul lui Idriss şi al animalului.

— Deci aşa, zici că ne-ai adus o cămilă s-o facem vrăbioare? Mă băiete, nu toate muştele fac miere!

— Ai tăiat vreodată o cămilă?

— Eu? Da' drept cine mă iei? Şi care-i măcelaru' ăla care-ar cumpără aşa ceva?

Casapul a coborât de pe platforma şi i se adresează lui Idriss.

— Uite, treaba mea e să tai vaci şi cai. Io nu ştiu să tai rinoceri. Unde tre' să dai ca să omori cămila? În cocoaşă?

— Mă, îţi spui io ce să faci: du-o înapoi în Africa, că aia-i ţara ei, şi n-ar fi trebuit să plece de-acolo niciodată.

— Sau las-o la Biroul de obiecte găsite, e la doi paşi de-aici, pe strada Morillons!

*

Idriss pleacă. Dar, înainte de-a ieşi, păstorul are ghinionul să treacă prin sala de tăiere a oilor. Vreo douăzeci, cu gâturile tăiate, atârnate de un picior, se zbat ca nişte cădelniţe împroşcând cu sânge pereţii şi oamenii, tragic şi grotesc balet aerian.

Nu ştie încotro să se îndrepte cu cămila lui. Simte cum toată oboseala de peste noapte îl apasă pe umeri. O ia pe străzi la întâmplare, traversează bulevarde, trece din nou peste Sena. Are intenţia vagă de a se întoarce la căminul de pe strada Myrha, dar habar n-are în ce direcţie ar trebui să meargă. E atras de nişte copaci, din ce în ce mai numeroşi, o masa de frunziş destul de îndepărtată încă. Răsuflă în sfârşit uşurat când simte sub tălpi pământul moale al unei alei aflate de-a lungul gardurilor de fier ale unei locuinţe somptuoase. Cămila evită în ultimul moment o drăcie de trenuleţ vopsit în albastru şi verde care claxonează fără încetare. Nişte copii se înghesuie în faţa unei uşi cu ghişeu. Acolo e Grădina Zoologică. Idriss îi urmează şi, fără doar şi poate din cauza cămilei, i se da voie să intre fără bilet. Rătăceşte un timp prin faţa cuştii păsărilor de prada şi pe lângă „Râul fermecat". Şi, surpriza: acolo se află o alta cămila, o femela, mai precis, ale cărei urechi mici şi rotunde se agită în semn de bun venit. Cele două animale se freacă unul de altul. Capetele lor posace şi dispreţuitoare se întâlnesc în înaltul cerului, şi buzele lor groase, atârnânde, se ating. Idriss observa sub un acoperiş de paie nişte măgari înşeuaţi şi înhămaţi şi o căruţă micuţa din lemn lăcuit la care sunt înhămate două capre. Nişte adolescenţi deghizaţi în turci – cu turbane, şalvari de mătase şi iminei – se foiesc în jurul cămilei lui Idriss. Îi pun pe spate o cuvertura brodată, pe cap un căpăstru cu clopoţei, o botniţa în jurul botului. Copiii se îngrămădesc pe o scară înalta, roşie, care

îi aduce la înălţimea potrivită pentru a se putea căţăra pe spinarea cămilei.

Idriss se îndepărtează, beat de oboseala şi de fericire. Trecând pe lângă Palatul oglinzilor strâmbe, se vede umflat ca un balon sau, dimpotrivă, deşirat, sau tăiat în două de la mijloc. Scoate limba la aceste imagini groteşti ale lui însuşi, care se adaugă la atâtea altele. Îi răspunde un cor de râsete zglobii. Îşi vede cămila împopoţonată trecând maiestuos, în spate cu un ciorchine de fetiţe care ţipa de bucurie şi emoţie. Soarele răspândeşte printre frunze un evantai de lumina, în aer parcă ar pluti o muzică.

Mai întâi fuseseră vitrinele muzeului saharian din Ben Abbes. Dar adevărul e că, de când sosise la Paris, Idriss nu făcea altceva decât să colinde din vitrina în vitrină. După ce-şi umplea privirea cu decorul unei vitrine, traversa strada doar ca să vadă şi vitrina magazinului din faţă, care îi făcea cu ochiul. Prăvăliile din cartierul Barbés se întind până pe trotuar şi oferă mâinilor trecătorilor rafturi pe care sunt îngrămădiţi pantofi, lenjerie de corp, cutii de conserve, flacoane de parfum. Vitrina este semnul unui comerţ de nivel mai ridicat. În plus, ea nu-i doar o simplă fereastra prin care să pătrunzi cu privirea în interiorul magazinului şi să vezi patronul, casa şi forfota clienţilor. Nu, o vitrina demnă de acest nume este izolată faţa de restul magazinului. Ea formează un spaţiu închis care se oferă pe de-a-ntregul privirilor, dar în acelaşi timp e inaccesibil mâinilor, e de nepătruns, dar fără mistere, o lume pe care n-o poţi atinge decât cu ochii, dar care totuşi e adevărata, deloc iluzorie ca lumea fotografiei sau a televizorului. Seif fragil şi provocator, vitrina atrage efracţia.

Idriss încă nu terminase cu vitrinele. Venind dinspre bulevardul Bonne Nouvelle, o luase în seara aceea pe strada Saint Denis şi

adulmeca peste tot în jur chemarea şi mirosul sexului. Îşi amintea de Marsilia şi de strada Thubaneau. Contrastul dintre cele două străzi „fierbinţi” sărea totuşi în ochi. Aici fetele păreau mai tinere, erau, în orice caz, mai puţin corpolente şi niciuna nu avea trăsături africane. Strada Saint Denis întrecea însă strada Thubaneau mai ales printr-o atmosferă de lux febril şi misterios, care se datora prăvăliilor sclipitoare şi pestriţe, cu intrările ascunse în dosul unor draperii grele. *Sex shop. Live show. Peep show.* Cele trei nume ţâşneau rând pe rând pe faţade cu litere luminoase. Tânărului celibatar condamnat la castitate din cauza singurătăţii şi a sărăciei tripla grimasa roşie îi făgăduia descărcări nervoase în jerbe de imagini obscene. Trecu prin faţa a trei prăvălii, apoi dădu la o parte draperia ce masca a patra uşă.

La început, crezu că se afla într-o librărie. Pereţii erau ticsiţi de cărţi cu coperte stridente şi titluri enigmatice: *Soţia mea e lesbiană, Dezmăţul, Nopţile X, Trei vampe pentru un trabuc, Capul jos, Amor, delicii şi orgasme, Femeia se trage din maimuţă, Faţa ascunsă a lunii.* Idriss descifra cu greu aceste cuvinte care nu-i spuneau nimic, în schimb, fotografiile de pe coperte erau de un erotism brutal şi pueril care ţinea mai mult de abjecţie şi de burlesc decât de frumos sau de seducţie. Idriss îşi dădu însă bine seama prin ce era atenuata violenţa acestor imagini: cu cât sexul era mai precis în toate detaliile sale anatomice, cu atât chipurile apăreau mai puţin. În multe fotografii ele rămâneau chiar total invizibile. Era ca un fel de compensaţie. Ca şi cum bărbatul sau femeia, lăsându-şi în voia fotografiei partea de jos a trupului, reuşeau să-şi sustragă esenţialul personalităţii lor. Poate că această expoziţie de cărnuri anonime era, în fond, mai puţin compromiţătoare decât portretele cele mai discrete.

Obiectele expuse în vitrine şi pe rafturile prăvăliei nu trezeau decât slabe ecouri în

imaginaţia lui Idriss. „Lenjeria fina”, slipurile de dantela, portjartierele, ciorapii ajuraţi şi sutienele nu îi trezeau decât vagi amintiri. Rămase însă cu gura căscată în faţa mulţimii de vibratoare japoneze de toate calibrele şi a falusurilor simple, striate, inelate, noduroase sau ghimpate, a căror întrebuinţare nu şi-o putea imagina. O panoplie cu bice împletite sado-maso din piele de vaca, încolăcindu-se ca nişte şerpi, îi păru, în comparaţie, mai familiara, aproape liniştitoare. O păpuşă gonflabilă în mărime naturală, cu forme elastice cărora nu le lipsea niciunul dintre farmecele anatomiei feminine, stătea ţeapănă, rotunda şi surâzătoare în capătul unei scăriţe ce ducea la *peep-show.* Idriss o lua într-acolo.

Un bărbat aşezat în spatele unei tejghele îi schimba banii în monede de câte cinci franci şi îi indică uşa cabinei 6, al cărei bec roşu era stins. Era o încăpere minuscula, ocupata aproape în întregime de un fotoliu încăpător din piele aflat în faţa unei ferestre acoperite. Idriss se aşeza şi privi în jur. Podeaua, plină de pete umede, era presărata cu şerveţele de hârtie mototolite. Pe peretele din dreapta se afla o cutie metalica prevăzută cu o deschizătură şi purtând inscripţia laconică: *25 franci 300 secunde.* Idriss introduse în deschizătură cele două monede cerute. Cifra 300 se lumina îndată şi începu să descrească secundă cu secundă. În acelaşi timp, becul din cabină se stinse, şi perdeaua care acoperea fereastra se ridica. Pe un fond de muzică languroasă răsună un pocnet de bici. Scena era scăldată într-o lumină galbenă. O platforma se învârtea încet, multiplicata de oglinzile ferestrelor oarbe ale celorlalte cabine, pentru ca spectatorii să nu se poată vedea unii pe ceilalţi. O femeie-leoaică zăcea pe-o parte în mijlocul platformei turnante. Îşi scutura splendida coama roşcata cu un rictus amar. În jurul şoldurilor purta o bucată de blana aurie, care îi dezgolea fesele şi sânii rotunzi. Sâni pe care îi ţinea în

palme, privindu-i înflăcărată cu ochii ei verzi oblici, frecându-şi obrazul de sfârcurile lor, întinzându-i, cu un aer rugător, spre ferestruici, ca o mamă care şi-ar oferi copiii unui salvator ipotetic. Apoi se zvârcoli pe podea, prada durerii sau voluptăţii, sau pradă unei dureri voluptuoase, însă alinată de muzica languroasa, sub privirea oarbă a oglinzilor. Un nou pocnet de bici întrerupse muzica. Leoaica tresari. Gura ei mare, încremenită în rictus, se deschise dând drumul unui urlet tăcut. Se încorda şi-şi depărta coapsele, oferind privirilor o vulva proaspăt epilată, în care îşi încleşta unghiile lungi şi ascuţite de la o mâna. Apoi se rostogoli pe burtă, unduindu-şi fesele în ritmul muzicii.

Perdeaua acoperi fereastra, iar lampa din cabină se aprinse. Idriss se ridică, tremurând de dorinţă frustrată.

*

— Dacă zici că vrei s-o întâlneşti, înseamnă că eşti nebun de-a binelea, îi spunea Aşur. Femeia asta e ca şi cum n-ar exista.

— Ba există, se împotrivise Idriss. Era de partea cealaltă a geamului. Aş fi putut să vorbesc cu ea, aşa cum stau acum de vorbă cu tine!

— Exista pentru ochii tăi, dar nu şi pentru mâini. Aici totul e pentru ochi, nimic pentru mâini. Vitrinele sunt ca televizorul şi cinematograful, pentru ochi, numai pentru ochi! Ar trebui să pricepi odată lucrurile astea! Cu cât mai repede, cu atât mai bine!

Idriss nu înţelesese încă aceste lucruri, căci chiar a doua zi dimineaţă se întoarse în strada Saint Denis. Regăsi fără nicio greutate *sex-shop-ul,* dar nu băgă de seamă că anunţul luminos al peep-show-ului era stins. Intră în magazin. Îl întâmpină în capătul scărilor doar păpuşa gonflabilă, la fel de ţeapănă, rotundă şi surâzătoare. Urcă. Toate uşile

cabinelor erau deschise. Într-una dintre ele se vedea din spate o femeie de serviciu care trebăluia, ţinând în mână o mătură şi o cârpă de şters. Era îmbrăcată într-un halat cenuşiu de sub care îi ieşeau picioarele goale, noduroase de varice. Se întrerupse din treabă şi se întoarse ca să golească un coş de gunoi. Dădu cu ochii de Idriss.

— Ce doreşte tinerelul?

Părul cărunt, tuns foarte scurt, îi încadra faţa, pe care absenţa machiajului o făcea mai aspră. Făcu ochii mici, încercând să-l vadă mai bine pe Idriss, care o măsura plin de uimire. Ochii ei verzi, puţin oblici, îi aminteau parcă ceva.

— Dac-ai venit pentru *peep,* la ora cinci se deschide, adăugă ea.

Şi se duse în cabină să-şi ia mătura şi găleata cu apă.

Trecând pe lângă Idriss, mai spuse:

— E de necrezut cât sunt de împuţiţi bărbaţii! Trebuie să cureţi totul: fotoliul, pereţii, duşumeaua. Unii stropesc chiar şi fereastra!

Şi, rostind aceste cuvinte, gura ei schiţa rictusul leoaicei biciuite.

Mamadou mi-a zis
Mamadou mi-a zis
Că lămâia a fost stoarsă
Şi că poţi să-i arunci coaja
Lămâile sunt negroteii
Tuciuriii, africanii.

Idolii noii generaţii nu se mai numesc Idir Berberul, Djamel Allam, Meksa, Ahmed Zahar sau Amar Elaşat. Îi mai auzi şi pe ei din când în când şi-i mai poţi vedea la scopitoane rablagite. Dar nu-i poţi înţelege. Tinerii de astăzi se regăsesc în ritmurile şi imprecaţiile lui Béranger şi Renaud, când cântă – în franceză – suferinţa de-a trăi la marginea societăţii, cu un picior în şomaj şi cu altul în delincvenţă.

Mă numesc Stiman şi am cinşpe ani
Stau la Courneuve la babaci
Sunt delincvent cu atestat
Nu-s chiar fitecine, am dat şi dovadă
Ca-s ăl mai tare din bandă
Ş-o năpârcă pe braţ mi-am tatuat.

Îndopat încontinuu cu monede, aparatul îi cheamă pe tineri la o revolta fără sorţi de izbândă împotriva complotului celor avuţi. Consumatorii ieşiţi din staţia de metrou Barbés se îngrămădesc la bar, fără să audă incantaţia vehementa care izbucneşte în spatele lor. Singur într-un colţ, la o masă înghesuita lângă bar, Idriss e cufundat în citirea unei reviste de benzi desenate. Ambianţa cafenelei se amesteca vag cu aventurile pe care le urmăreşte pagină cu pagină. Cuvintele înscrise în bulele ce însoţesc fiecare desen se detaşează în tăcere de dialogurile, chemările şi exclamaţiile din jur. Visează oare? Eroina acestei poveşti seamănă cu femeia din Land Rover şi cu prostituata din Marsilia. Şi se afla chiar în Land Roverul pe care un bărbat cu o figura brutala îl conduce prin regul de la Tabelbala. Brusc, femeia îi cere să oprească şi s-o ia înapoi. A văzut ceva ce-ar vrea să fotografieze! Bărbatul se supune, dar e nemulţumit. Maşina se avânta înspre o turmă de capre şi de oi, în mijlocul cărora se afla un tânăr pastor. Opreşte. Femeia sare din maşină. Părul platinat îi flutura pe umeri. Braţele şi picioarele îi sunt goale. În mâna ţine un aparat de fotografiat.

— Hei, puştiule, striga bula care iese din gura ei, nu te mai mişca atâta, vreau să te fotografiez.

— Ai putea măcar să-l întrebi şi pe el dacă vrea, mormăie bula bărbatului. Unora nu le place treaba asta.

— Cine vorbeşte! remarca bula femeii. Vocea lui Renaud se impune cu brutalitate:

Seara dam târcoale prin parcări
Căutăm un BMW nu prea rablagit
Îl împrumutăm pentru un ceas sau două
Lăsăm cutiuţa la Porte Dauphine
Ne ducem la curve doar ca să privim
S-avem la ce visa seara în culcuş.

— Nu-ţi face iluzii, o ironizează bula bărbatului, se uită mai mult la maşină decât la tine!

Aparatul de fotografiat e desenat în prim-plan. Ascunde trei sferturi din faţa femeii. Din cutia aparatului iese o bulă: „Clic-clac!" Fotografia e gata.

— Dă-mi fotografia!

De data asta bula iese din gura păstorului, care întinde o mână spre femeie. Ea îi arata o hartă pe care a scos-o din maşină. Se vede bine, femeia o ţine cu amândouă mâinile. Reprezintă nordul Saharei: Tabelbala, Beni Abbes, Beşar, Oran.

— Fotografia o să ţi-o trimit de la Paris. Uite, acum suntem aici. La Oran luam un car-ferry. Douăzeci şi cinci de ore pe mare. Marsilia. Opt sute de kilometri pe autostrada. Paris. Şi acolo o să dau filmul la developat şi o să-ţi fac fotografia.

Am dat anunţ la Libé
Să-mi găsesc o gagică mişto
Care să tragă zdravăn
Şi să-mi plătească haleala
Că eu, ca să m-ating de muncă
Mi-ar trebui încă vreo două mâini.
Altfel, vezi bine, nu-i nicio scofală!

Maşina pleacă din nou, lăsând în urmă un nor de praf. Dar banda desenată o urmează, şi dialogul dintre bărbat şi femeie continuă:

El: – Vezi, l-ai dezamăgit. Şi mărturiseşte că nici nu-ţi trece prin cap să-i trimiţi fotografia.

Ea: – Eu, cel puţin, niciodată nu v-am cerut fotografiile pe care mi le-aţi făcut.

El: – Tu, nu. Nu le fac pentru tine. Am clienţii mei.

Ea: – Chiar e nevoie să mergem în mijlocul Saharei ca să mă fotografiaţi pe dune şi între palmieri?

El: – Dacă se cere… Asta trezeşte imaginaţia unora. Sunt francezi cărora le plac decorurile exotice. Unor magnaţi ai petrolului le plac femeile blonde. Te fotografiez într-o oază şi toată lumea e mulţumită.

Ea: – Toată lumea, în afară de sclava blondă vândută în poză.

El: – Sclava blondă se acomodează cu sclavia aurită. Între colivia confortabilă şi mizeria libertăţii, ai ales colivia, şi n-ai de ce să te plângi.

Ea: – În viaţă nu e numai confortul. Şi apoi, toate fotografiile astea sugestive pe care mi le faceţi şi pe care le vindeţi mă compromit mai mult decât orice. Am senzaţia că niciodată n-o să scap de ele. E chiar mai rău decât dac-aş fi tatuata, pentru că tatuajele, cel puţin, le ţii cu tine şi poţi să le ascunzi. În timp ce fotografiile astea se plimba peste tot. Dacă o să am norocul să întâlnesc un bărbat cinstit şi care să mă iubească, o să-mi fie mereu frica să nu-i cadă cumva în mână vreuna dintre ele.

Coloniştii au plecat, luându-şi printre bagaje
Câteva vase cu sclavi, s-aibă cine munci
Câteva vase cu sclavi să măture trotuarul
Cu căciuli pe cap, seamănă toţi între ei
Au îngheţat de tot, dar cel mai tare-n suflet.

Idriss ridică privirea. Nu e deloc surprins să-i vadă, sprijiniţi la bar, pe bărbatul şi pe femeia din banda desenată. Îi recunoaşte, deşi nu mai sunt

îmbrăcaţi ca în Land Rover. I se pare foarte normal să-i vadă stând acolo şi continuând o discuţie înverşunata.

El: – Până una, alta, am găsit un amator plin de bani. Fotografiile tale, aşa cum ziceai, i-au căzut în mână. Mă duc să-i telefonez ca să fixez întâlnirea. Băiete, o fisa, te rog!

Ea: – Şi dac-aş vrea să văd şi eu fotografii ale clientului ăstuia plin de bani? Măcar o dată să ştiu şi eu unde mă duc!

El: – Cred c-ai înnebunit! El plăteşte, nu tu. Deci el alege după fotografii. Ar fi cazul, cred, să nu inversezi rolurile!

Ea: – Vreţi sau nu, într-o bună zi am să aleg singura. Și nu din fotografii. De-adevăratelea, pe viu.

El: – Asta n-o să se-ntâmple prea curând. Pentru că mai întâi va trebui să-mi rambursezi cheltuielile. Eu am investit în afacerea asta şi n-am niciun chef să mă las jumulit. Şi, hai, gata, ajunge! Mă duc să dau telefon. Aşteaptă-mă aici.

Idriss nu-şi da seama dacă visează sau dacă scena se întâmpla aievea. Femeia blonda din Land Rover e singura, în picioare, rezemată de bar. Privirea i se întoarce către el, dar parcă nu-l vede. Poate că e mioapa sau poate ca el a devenit transparent. Tonomatul urla cât îl ţin puterile:

Pentru un curcan rănit, pentru un curcan ucis
Se face mare vâlvă, ordinea-i ameninţata
Funeralii naţionale, alertă generală
Să refacem valorile, aşa nu se mai poate!
M-aplec şi vărs îmi vine să sparg tot…

Idriss se ridică şi se apropie de femeie. Face un pas şi intră în banda desenată. Are toată îndrăzneala unui erou imaginar.

— Mă recunoşti? Pe mine m-ai fotografiat la Tabelbala.

Ea nu înţelege.

— Cum? Ce vrea asta?

— Sunt eu, Idriss din Tabelbala. Mi-ai spus: „O să-ţi trimit fotografia”. Priveşte, scrie în revista.

Îi arată banda desenată.

— E nebun. Ce înseamnă asta?

Arunca scurt o privire în revista şi se uita în jur, ca şi cum ar căuta ajutor.

— Vino cu mine. Omul acela e râu. Vrea să te vândă. Vino!

Femeia face un pas înapoi spre bar şi-şi varsă paharul. Clienţii se opresc din conversaţie. Idriss încearcă s-o prindă de braţ şi s-o tragă după el.

— Vino, hai să plecăm. Omul acela te vinde cu fotografiile lui.

Bărbatul despre care e vorba, ieşind din cabina telefonică, zboară în ajutorul protejatei sale.

— Ce-i cu urâtul ăsta? N-ai de gând s-o laşi pe doamna în pace? Vrei să-ţi ard una peste bot?

Idriss mai are timp să-l recunoască pe marele Zob, care intervine înconjurat de o aureola de zel cavaleresc.

— Da, aţi face bine să vă ocupaţi puţin de el. L-am tot urmărit de câtva timp încoace. Vrea s-o agaţe pe doamna.

Idriss continuă să-l înfrunte.

— Eşti o târâtură. O vinzi pe doamna cu fotografii.

— Îl auziţi? Ce se bagă imbecilul Ăsta? Şi-i trage un pumn în faţă. Femeia ţipă, fără să ştie bine de ce. Dezechilibrat de o piedica pusă de Zob, Idriss se prăvăleşte pe-o masă, printre consumatori.

*

— Şi-atunci, îl întrebă Aşur, te-au dus la comisariat?

— Da, nu ştiu cum, da' sticleţii au apărut acolo imediat. Îmi curgea sânge din nas. Toată lumea ţipa. Femeia mai ales.

— În cartierul ăsta, sticleţii nu-s niciodată departe. Da' ce ţi-o fi venit, Dumnezeule!

— Pe urmă, la comisariat, mi-au pus întrebări şi un sticlete bătea tot la maşină. Numele meu, de când sunt în Franţa, unde stau. M-au pus să suflu într-un balon mic şi să pun degetele pline de cerneală pe un carton, şi pe urmă m-au fotografiat din faţă şi din profil.

— Încă o dată!

— Nu-i vina mea dacă toată lumea mă fotografiază.

— Cu nasul plin de sânge şi cu ochiul vânăt. Ce mai, o adevărată faţă de asasin! Şi pe urmă?

— Pe urmă au telefonat aici, la cămin. Au vorbit cu Isidore. În zece minute a apărut acolo, a vorbit cu poliţaii şi m-au lăsat să plec cu el.

— Pe Isidore poţi întotdeauna să contezi. Da' ce ţi-o fi venit, Dumnezeule!

— Din cauza benzii desenate şi a muzicii care urla în cafenea, şi a femeii blonde. Şi, de fapt, mă-ntreb dacă nu cumva marele Zob n-a făcut-o dinadins!

Şi tăcură amândoi, aşezaţi pe patul din camera şi uitându-se în pământ, năpăstuiţi de soartă.

Aşur îi spusese: „Pentru şantier îţi trebuie o salopetă cu bretele. Găseşti la Taţi. Ia-ţi una albastra din bumbac şi să aibă buzunar cu fermoar la piept”. Idriss reţinuse aceste indicaţii şi se duse pe bulevardul Rochechouart. Însă îşi dădu repede seama că nimerise la raionul de femei. Nu ştia că la raionul de bărbaţi se poate ajunge pe o pasarelă de sticlă pe deasupra străzii Belhomme, aşa că se

mai păcăli o dată, căci o luă la stânga pe bulevardul Rochechouart şi intră la raionul de adolescenţi. Vitrinele cu şorţuleţe de şcoală, cămăşuţe în carouri şi treninguri fistichii emanau un aer de prospeţime şi de inocenţa. Băieţeii de ceară cu ochi albaştri umbriţi de gene aurii, cu braţele depărtate de corp într-un gest de surpriză afectată, păreau că se joacă pe peluze de hârtie creponată, presărate cu mingi şi rachete de tenis. Idriss se opri să-i asculte pe doi bărbaţi care discutau privind către unul dintre manechine.

— Şi când se demodează sau ies din uz, ce faceţi cu ele? Le aruncaţi la gunoi?

Cel care pusese întrebarea, pe un ton puţin agresiv, aducea cu un cocoş. Avea părul zbârlit ca o creastă, nasul ascuţit şi ochii rotunjiţi de o indignare naivă.

— Le ducem în depozite şi aşteptăm să le vindem, eventual la magazine de noutăţi din provincie. Vin la mine regulat mici patroni din Mamers, Issoire sau Castelnaudary ca să cumpere fetiţe, băieţei, bărbaţi sau femei. Treaba asta are chiar ceva picant, aduce cu o „piaţă de sclavi".

Bărbatul vorbea frumos, şi cuvintele îi erau însoţite de un zâmbet ascuţit care le sublinia ironia. Totul în ţinuta şi în tonul lui dezinvolt sugera că el nu practica această meserie de decorator de magazin decât ca pe-o distracţie ce nu merita să fie luată în serios şi care era mult inferioara ambiţiilor şi capacităţii sale. Îl studia pe tânărul grav şi pasionat din faţa lui ca pe un fenomen cu totul neobişnuit, dar cu atât mai amuzant.

— Dar spuneţi-mi, vă rog, de ce vă interesează manechinele?

— Sunt colecţionar, răspunse celălalt pe un ton convingător. Étienne Milan, fotograf. Locuiesc la doi paşi de-aici, pe strada Picătura de aur.

— Colecţionaţi manechine de vitrine?

— Nu orice fel.

— Copii?

— Băieţi. Şi numai pe cei din anii şaizeci. De astă dată, decoratorul nu-şi putu ascunde stupefacţia. Aruncă în jur o privire neliniştita, ca pentru a se asigura că decorul din preajmă nu suferise nicio schimbare, şi dădu nas în nas cu Idriss, care, fără voia lui, urmărise dialogul.

— Dar… bine, de ce din anii şaizeci?

— Pentru că eu m-am născut în 1950.

— Adică aceste manechine de băieţi de zece ani…

— Exact, sunt eu.

Decoratorul făcu ochii mari, şi maxilarul inferior păru să i se lase în jos. Degeaba eşti tu de origine siciliana, te cheamă Giovanni Bonami, te ocupi de decoraţiuni comerciale şi cultivi stilul dandy-pe-care-nimic-nu-l-poate-mira, apariţia unui tip atât de original tot te da gata.

— Ce-aţi zice să mergem în depozite? continua Milan.

Şi, privindu-l pe Idriss care se afla încă în faţa lui, îi spuse:

— Ai putea veni cu noi, o să am nevoie de o mână de ajutor.

Coborâră cu ascensorul până la al treilea nivel al subsolului magazinului. Sub tavanul foarte jos, traversat de tuburi de neon ce răspândeau o lumină puternică şi lunara în acelaşi timp, priveliştea era înfiorător de ciudata: un balet amplu şi nemişcat reunea sute de personaje goale, împietrite în poziţii graţioase şi sofisticate. Netezimea palidă a trupurilor lor mergea până la calviţie şi toate aceste chipuri tinere, surâzătoare şi fardate păreau şi mai bizare din cauza craniilor mici, complet chele şi strălucitoare.

— Găsesc că e de un erotism tulburător, murmură Milan.

— Ştiţi, spuse Bonami, poliţia ne-a dat nişte indicaţii stricte: să nu îmbrăcăm sau să dezbrăcăm manechinele din vitrină în văzul

trecătorilor. Vitrinieni noştri au ordin să lucreze în spatele unei perdele. Au existat plângeri, închipuiţi-vă, din partea unor persoane ofuscate de acest striptease cu totul special. Ca să vezi până unde se exagerează cu pudoarea!

— Nu, asta nu-i pudoare, e pur şi simplu respect faţă de manechine.

Aceasta contestaţie, manifestată în domeniul strict profesional al activităţii sale de decorator, îl irita vizibil pe Bonami.

— Cred că faceţi confuzie între statuie şi manechin, observa el, destul de însufleţit. Relaţiile dintre ele şi veşminte sunt diametral opuse. Pentru sculptor, nudul e pe primul plan. În mod normal, statuia este goală. Dacă trebuie să fie îmbrăcată, sculptorul o va face mai întâi goala, apoi îi va acoperi trupul cu haine. Relaţia dintre manechin şi haine este inversa. Aici pe primul plan sunt hainele. Manechinul nu este decât un subprodus al îmbrăcămintei. El e, într-un fel, generat de îmbrăcăminte. Când nu-i acoperit de haine, e dizgraţios. Statuia, ca şi corpul omenesc, poate fi goală. Manechinul nu poate fi gol, ci doar dezbrăcat. Ceea ce vedeţi aici nu sunt trupuri, nici măcar imagini de trupuri. Sunt stafii de costume, fantome de rochii, spectre de fuste, larve de pijamale. Da, larve, asta e cuvântul care se potriveşte cel mai bine.

Milan nu părea să dea prea mare atenţie teoriilor lui Bonami. Cerceta cu repeziciune populaţia împietrită şi extravaganta care-l înconjura. Decoratorul se întoarse brusc înspre Idriss şi începu, plin de delicateţe, să-l întrebe de unde este, ce lucrează şi unde locuieşte.

— Dacă eşti disponibil, ţi-aş putea propune o slujbă, îi spuse el.

Şi, antrenat de propria-i dezinvoltura în a vorbi şi a gândi, nu putu să nu adauge:

— E vorba despre o experienţă paradoxala, emoţionanta, poate unica în genul ei.

Idriss îl privea fără să înţeleagă absolut nimic.

— Iată despre ce-i vorba. Majoritatea clientelei noastre este de origine africană şi în special maghrebina. Şi-atunci, mi-a venit ideea să comand manechine de vitrina de tip maghrebin, nu ştiu dacă înţelegi ce vreau să spun. La Pantin exista un atelier unde se fac mulaje după modelele vii – faţa şi corp. Plecând de aici, se pot fabrica oricât de multe manechine de poliester. Cred că dumneata ai putea servi drept model. Se plăteşte destul de bine. Dacă te hotărăşti, treci pe la mine. Dar nu întârzia prea mult, e ceva destul de urgent.

— Credeţi că aş putea să-i iau pe cei doi de-acolo?

Milan arata înspre două corpuri aruncate unul peste celălalt lângă perete.

— Dar chiar că sunteţi milos! Bieţii copii de-acolo trebuiau să ajungă la casare. Acum sunt salvaţi!

— Nu mai văd alţii care m-ar putea interesa. Bonami se apucase să scoată manechinele, trăgându-le cu nepăsare de picioare şi de mâini. Milan se repezi la el.

— Staţi! îi loviţi. Lăsaţi-mă pe mine. Îngenunche lângă ei plin de blândeţe, ca lângă nişte oameni grav răniţi, ridica unul dintre capete şi-l aşeză pe braţ, cealaltă mână o strecură pe sub mijlocul manechinului şi se ridica privind cu duioşie la corpul dezarticulat. Atâta grijă meticuloasa şi concentrată îl reduse pe Bonami la tăcere. Milan se întoarse către Idriss şi-i puse băieţelul în braţe. Apoi se aplecă spre al doilea manechin.

— Cât vrei pe ei? îl întrebă apoi pe Bonami.

— Oh, pe ăştia vi-i dau gratis! Sunt rebuturi.

— Da, au suferit mult. O să le pun din nou gene şi pâr. Trebuie să le colorez obrajii şi buzele.

Şi hainele! O să le fac un întreg trusou! suspină el imaginându-şi serile lungi de muncă liniştită pentru noii săi copii.

Degeaba au parizienii reputaţia de a nu se mira de nimic. Cei doi oameni care mergeau cu un aer grav, fiecare legănând în braţe câte un băieţel zdrenţăros şi desfigurat, cu picioarele bălăbănindu-se în gol, nu trecură deloc neobservaţi când urcară bulevardul Barbés şi nici mai târziu, când îl traversară ca să ajungă pe strada Picătura de aur. Pentru unii, surpriza era însoţită de un semn de întrebare: era vorba despre nişte copii răniţi, despre cadavre sau despre manechine? Unii întorceau capul şocaţi, alţii râdeau. Idriss se gândea la cămila lui şi la traversarea Parisului în căutarea unui abator. De astă dată, călătoria era mai scurtă. Milan se oprise în faţa unui imobil dărăpănat, susţinut provizoriu de nişte grinzi.

— Aici, spuse el, împingând uşa de la intrare cu genunchiul.

Urcară două etaje pe o scară întunecoasa, a cărei balustrada din fier forjat mărturisea existenţa unui trecut mai fericit. Pe o uşă, un afiş anunţa vesel Teatrul de păpuşi din Grădina Luxembourg. Încăperea în care intrară mirosea a clei şi a lac. Pe două suporturi se afla o planşeta ce îndeplinea rolul de banc de lucru sau de masă de operaţie. Pe ea se şi afla, de altfel, o păpuşă mare de lemn, cu şuruburi, înconjurata de pensule, spatule, tuburi, cuţite de răzuit şi flacoane. Milan îngenunche şi îşi depuse povara pe un pat pliant. Luă apoi celălalt manechin din braţele lui Idriss şi îl aşeza lângă primul, după care se ridică şi rămase un timp contemplându-le înduioşat.

— Parc-ar fi fraţi gemeni, rosti el visător. La vârsta lor, eram în clasă cu doi gemeni. Tot timpul nu făceau altceva decât să se dea unul drept celălalt. Separat, fiecare dintre ei era un băiat foarte normal, obişnuit. Şi brusc apărea anomalia: vedeai dublu. Asemănarea lor perfecta îţi dădea

ameţeli, dar avea şi ceva comic. Exact ca manechinele: nelinişte şi comicărie amestecate. De altfel, manechinele şi gemenii sunt rude apropiate, căci un manechin evoca inevitabil un procedeu de fabricaţie ce permite o reproducere în serie a aceluiaşi model.

Făcură câţiva paşi.

— Nu am decât două camere: aici e atelierul. Dincolo e camera mea.

Ridica draperia ce despărţea cele două încăperi şi dispăru din faţa lui Idriss, ca şi cum ar fi vrut să-l lase să suporte şocul de unul singur. Camera amintea de o scenă de masacru sau de cămara unui căpcăun. Se distingeau clar un pat mic îngrămădit într-un colţ şi, lângă el, o veioză. Dar grămezile de torsuri, mănunchiurile de braţe, legăturile de picioare aranjate cu grija pe lângă pereţi te duceau cu gândul la un măcel foarte ciudat, curat, uscat, a cărui ambiguitate era şi mai mare din cauza capetelor surâzătoare cu obraji trandafirii îngrămădite pe etajere.

— Puteţi să dormiţi aici? se miră Idriss.

Milan nu-i răspunse, absorbit în întregime de omuleţii lui în bucăţele. Ridica un tors şi ciocăni cu degetul pe suprafaţa lui neteda.

— Auzi? Sună a gol. E o coaja de ipsos. Îmi place ipsosul. E o materie sfărâmicioasa, poroasa, sensibilă la cea mai slaba urmă de umiditate, fragila, dar uşor de modelat, de machiat, de înfrumuseţat. Aş fi cel mai fericit dac-aş putea să trăiesc într-o lume de ipsos. În timp ce nudul pictorilor şi al sculptorilor trimite la anatomie, la fiziologie, cu manechinele lucrurile stau altfel: se ştie dinainte ca el sunt goale pe dinăuntru. Un manechin nu poate fi disecat. Copilul care îşi deschide păpuşa ca să vadă ce e înăuntru e un prost sau un sadic în devenire. Va fi dezamăgit negăsind nimic. Manechinul nu are interioritate. E un personaj în întregime superficial, lipsit de secretele

mai mult sau mai puţin respingătoare ce se ascund sub pielea celor vii. E ideal, ce mai!

Se întoarseră în prima încăpere.

— Dar ce faceţi cu toate manechinele astea?

— Ce fac cu ele? La urma urmelor, aş putea să mă mulţumesc doar să trăiesc cu ele. Ce fac colecţionarii cu colecţiile lor? Se înconjoară cu ele, le mută piesele de colo-colo, le şterg de praf. Eu îmi îngrijesc omuleţii. Uneori, mai confecţionez câte unul, asamblând braţele, picioarele şi capul pe un tors. Pot apărea disproporţii emoţionante. Acestea sunt marile momente. Paternitatea… De altfel, nu sunt singur. Corespondez cu alţii care împărtăşesc aceasta pasiune. În sfârşit… mai mult sau mai puţin. Majoritatea nu sunt interesaţi decât de femei sau, în cel mai bun caz, de fetiţe. Ne scriem. Câteodată, facem schimb de descoperiri. Dar ei n-au fler. Mă anunţă că au făcut o descoperire nemaipomenită, mă reped acolo şi nu găsesc nimic. Doar eu ştiu! Vara ne ducem în Provence. Părinţii mei au locuit dintotdeauna prin părţile Luberonului şi ţin în gazdă copii cu sănătatea şubreda şi care au nevoie de îngrijiri medicale. Pentru mine totul a început acolo, la vârsta ingrata. După ce am îmbătrânit, am fost aruncat în tenebrele de afară. În apropierea casei am instalat pentru omuleţii mei o căsuţa. Călătorim cu maşina. Automobilul meu Citroën 2CV e plin de manechine, cele pe care le-am achiziţionat şi le-am reparat în timpul iernii. Mergem încet şi facem mai multe escale. Avem ceva succes, pe cuvântul meu! Ceea ce-i lasă pe oameni cu gura căscată e că eu însumi sunt în carne şi oase. S-ar aştepta ca maşina să fie condusă de un manechin. În fond, au dreptate. Şi eu ar trebui să fiu tot manechin. Aş fi mai aproape de ele. Sosirea în Provence e minunată. Omuleţii care sunt cu mine vin din nordul Franţei. Le arăt livezile de măslini, câmpurile de levănţică. Văd

oglindindu-se mirarea şi veselia pe chipurile lor zugrăvite. Când ajungem la părinţii mei, micii lor oaspeţi se strâng în jurul nostru. Îi studiază pe tovarăşii mei de călătorie plini de curiozitate. Cei mai mulţi nu pricep despre ce-i vorba. Le e frică. Dar întotdeauna observ vreo doi care vor intra în jocul meu. Îi reperez foarte uşor: sunt cei care seamănă cu micile mele manechine. Au obrajii rotunzi, ochii migdalaţi, părul blond îngrijit, pieptănat cu cărare într-o parte, au ceva supraomenesc, inuman, ceva care nu poate înşela niciodată. Aceia vor intra în trupa mea, se vor amesteca, fără să-i poţi deosebi între ei, cu omuleţii mei… Sărbătoarea începe chiar din zilele următoare şi durează toată vara. Luăm în stăpânire câmpul, dealurile calcaroase cu stejari verzi. Ne jucăm cu mingea, cu discul, de-a v-aţi ascunselea. Mâncăm la iarba verde. Pentru odihnă, la orele cele mai călduroase, aranjez o saltea de perne sub un polog. În seara de 13 iulie facem un foc de artificii, o petrecere câmpenească, un supeu la lumina lumânărilor. Vacanţa mare înseamnă fericire. Asta este de altfel şi titlul unui album de fotografii pe care îl pregătesc. Căci toate aceste petreceri cu omuleţii mei le fotografiez în culori.

— Îi fotografiaţi?

Idriss nu-şi putuse reţine aceasta exclamaţie.

— Da, bineînţeles, e o tradiţie. Marile momente s-au fotografiat dintotdeauna, botezurile, comuniunile, căsătoriile, plecările în armată. Cu omuleţii mei compun nişte tablouri în care amestec, în joaca, unul sau doi băieţi vii. Sărbătoarea, care la început e locală, efemeră, devine prin fotografie universală şi nemuritoare. E o consacrare.

— Fotografiaţi manechine! repeta Idriss, care simţea tot ceea ce era atât de subtil malefic în aceasta operaţie.

— Da, dar pun şi un petic de peisaj, de peisaj adevărat, copaci adevăraţi, stânci adevărate. Şi atunci, ştii, apare ceva, aşa, ca o contaminare reciproca între băieţii mei păpuşi şi peisaj. Realitatea peisajului da manechinelor o viaţă mult mai intensă decât o poate face un decor de vitrina. Dar cel mai mult contează contaminarea inversa: manechinele mele pun la îndoiala realitatea peisajului. Datorită lor, copacii par – puţin, nu în întregime – din hârtie, stâncile din carton, cerul, în parte, nu e decât o pânză de fond. Cât despre manechine, ele fiind deja nişte imagini, fotografia lor este de fapt o imagine a imaginii, fapt ce are ca efect dublarea puterii lor de dizolvare. Totul da o impresie de vis cu ochii deschişi, de halucinaţie reala. Este tabloul absolut al realităţii distruse de la rădăcină de imagine. Idriss nu-l mai asculta de mult.

— Dacă nu mai aveţi nevoie de mine, mă întorc la Taţi. Îmi trebuie o salopeta.

— Dacă vrei, poţi lua masa cu mine, dar să ştii că eu sunt vegetarian.

— Ce-i aia vegetarian?

— Nu mănânc nici carne, nici peşte.

— La noi, la Tabelbala, nu se mănâncă decât legume.

— Da, dar voi o faceţi din necesitate. La mine însă e altceva, eu am făcut alegerea. Carnea e bărbatul, peştele e femeia, sunt două lucruri pe care le-am eliminat din viaţa mea.

Mai târziu, reveni la întâlnirea lor şi la propunerile pe care Bonami i le făcuse lui Idriss.

— Vrea să-mi facă mulajul ca să fabrice manechine africane. Pentru vitrine, explică Idriss.

— El ţi-a propus asta?

Milan îl privea cu spaimă şi cu admiraţie.

— Da, da, dar nu sunt sigur că mă duc!

— Trebuie să te duci, înţelegi, trebuie neapărat să te duci! E o experienţă extraordinară.

— Duceţi-vă dumneavoastră, dacă vi se pare atât de interesant!

— Mai întâi, eu nu sunt de tip maghrebin. Ai văzut, eram acolo amândoi. Pe tine te vrea. Şi-apoi, pentru mine e prea târziu. Ar fi trebuit să fac asta acum cincisprezece ani. Numai că la zece ani nu eram decât un ţărănuş din Luberon şi nu numai că nimeni nu mi-a luat mulajul, dar până şi rarele fotografii care mi s-au făcut pe vremea aceea sunt jalnice. Sărăcia mea nu mi-a oferit decât o singură compensaţie. Mama nu arunca niciodată nimic. Dacă pantalonii sau cămăşile erau uzate, le punea deoparte, pentru cine ştie ce nevoie ipotetică. Şi astfel am găsit în pod un cufăr întreg plin cu haine de copil din anii şaizeci. E comoara mea. Nu le scot de-acolo ca să-i îmbrac pe omuleţii privilegiaţi decât în situaţii excepţionale, la ocazii deosebite, foarte deosebite.

Lui Idriss nu-i păsa care sunt acele ocazii. Mânca orez cu sos de roşii şi piure de ceapă, încercând să-şi imagineze unde avea să-l ducă povestea asta cu mulajul, căreia presimţea ca n-avea să-i scape. Se vedea multiplicat în zece, o sută, o infinitate de păpuşi de ceară, încremenite în poziţii ridicole sub ochii mulţimii adunate în faţa vitrinelor de la Taţi. Cum avea să se întâmple însă aceasta metamorfoza nu ştia încă.

— Trebuie să te duci! repeta Milan înainte de a-l lăsa să plece, bătându-l pe umăr cu un zâmbet încurajator. Şi vino neapărat să-mi povesteşti cum a fost!

Şi Idriss se duse. Într-o dimineaţă, Bonami îl lua în maşina de pe bulevardul La Chapelle, unde-i dăduse întâlnire, şi se îndrepta către bulevardul Jean Jaurès, într-adevăr, laboratoarele societăţii Glyptoplastique se aflau la Pantin, instalate în localurile vechilor ateliere de ceroplastică ale doctorului Charles-Louis Auzoux. Celebrul anatomist din Saint Aubin crease acolo,

cu mai mult de un secol în urmă, o ciudată manufactura care răspândea în toate facultăţile de medicina din Franţa şi din lume ecorşee de ceara demontabile în întregime, ale căror organe interne, reproduse cu scrupulozitate până şi la culoare, puteau fi extrase şi manipulate de studenţi. După război, „Glypto” modernizase aceste tehnici şi le extinsese câmpul de aplicaţie. Devenise furnizorul muzeului Grévin, al caselor de filme, al decoratorilor, al iluzioniştilor şi chiar al unor întreprinderi de pompe funebre, care puteau astfel să propună clientelei lor un mulaj în mărime naturală al fiinţei dragi dispărute.

Atelierele societăţii Glypto ofereau vizitatorului o colecţie destul de dezordonata în care eşantioanele din vremea acelui trecut glorios se amestecau cu produsele realizate de curând. De pe vremea doctorului Auzoux rămăseseră atârnate pe pereţi, ca nişte trofee de vânătoare, o pereche de plămâni roşietici uniţi prin trahee, un ficat de un brun metalic căruia i se distingeau vena porta, vena hepatică şi vasele limfatice şi, nu se ştie de ce, o planşeta de pe care ieşeau în relief opt nasuri roz însoţite de caracteristicile lor scrise cu frumoase caractere rotunde: drept (grecesc), turtit (rasa neagră), coroiat (rasa roşie), nas căzut, lătăreţ, acvilin, burbonian şi cârn. Se aflau acolo măşti alungite, pline de bube purulente, mâini false cu degetele roase şi un plastron ce imita un tors de femeie cu sânii devoraţi de o ulceraţie purulenta, executate pentru un film în care unele secvenţe aveau drept cadru o colonie de leproşi. Dar erau şi busturi cu feţe zâmbitoare şi cu dinţi strălucitori, pentru vitrinele saloanelor de coafura, o dansatoare cu forme pline ascunse sub un tutu prăfuit şi, salvaţi de la o casare a muzeului Grevin, un Vincent Auriol, preşedinte al Republicii, şi un Édouard Herriot, secretar al Partidului Radical. Într-o sală alăturată, un tânăr sculptor, înconjurat de toată echipa de la Glypto, înfăşură în fâşii, ca

să-l transporte cu camioneta, un Hristos în mărime naturală ce tocmai fusese scos din mulaj. Neştiind decât să sudeze cutii de conserve pentru a construi forme abstracte, sculptorul fusese luat pe nepregătite de o comandă prin care i se cerea un Iisus crucificat, de o sută optzeci de centimetri, destinat unei biserici recent restaurate. Ca să nu piardă comanda, se adresase societăţii Glypto şi, din spirit de economie, se hotărâse să fie el însuşi modelul, aşa încât urma să-şi răstignească propriul mulaj.

— Nu cred că ar putea fi împinsă mai departe de-atâta conştiinţa profesionala, le explica el celorlalţi, în timp ce-şi ambala dublura. Dar, dacă aş avea cât de cât o vocaţie mistică, nu ştiu până unde m-ar putea duce acest gen de amuzament.

Sosirea lui Bonami şi a lui Idriss îi abătu de la treburile lor. Fura conduşi la laboratorul de mulaj. Celula de mulare semăn a cu o cabină telefonică, strâmta, din plexiglas. În acel loc fusese crucificat sculptorul în ajun, înainte de a fi înecat în pasta de mulaj. La etajul superior se putea ajunge pe o scară abruptă. Într-o cuvă încălzită electric se menţineau la temperatura de 25 de grade 700 de litri de alginat – o substanţă vâscoasă formată din mucilagiul unei alge brune în contact cu apa. Alginatul se vărsa în celula de mulare printr-o vană comunicând cu parterul printr-o deschizătură în tavan. Alte două cuve erau pregătite pentru întrebuinţare. Într-una dintre ele se aflau 60 de litri (echivalentul greutăţii lui Idriss) de răşină de poliester amestecată cu 50 la sută apă, totul menţinut în stare de emulsie de un mixer al cărui zbârnâit se auzea în toată camera. Cealaltă cuvă conţinea cei 80 de litri de catalizator care urmau să fie adăugaţi în ultimul moment la alginat pentru a-l face să se întărească. Un scripete fixat de o bară în formă de trapez era folosit pentru a

scoate modelul din masa de alginat, care urma să se întărească.

Din toate explicaţiile date de şeful laboratorului, Idriss nu pricepu nimic, în schimb se înspăimântă. Primi totuşi asigurări cum că nu avea să rămână în celulă decât câteva minute, atât cât trebuie până când alginatul devine de o consistenţă păstoasă, ca o cremă de cofetărie. Apoi, în golul format de corpul său se va turna răşina de poliester care, după 36 de ore de răcire, va forma o matriţă asemănătoare lui şi de aceeaşi greutate. Această matriţă va servi la confecţionarea unui mulaj din aluminiu turnat, pe baza căruia aveau să fabrice un număr nelimitat de manechine din polietilena sau policlorură de vinii. Dar înainte de acestea era nevoie să se ia amprenta chipului său. Astfel avea să îşi facă o idee despre operaţia de mulare a corpului.

Gol până-n brâu, fu aşezat în faţa unei mese pe care se afla un lighean cu alginat. Un asistent varsă catalizatorul şi verifica priza pastei. Întrucât extragerea modelului nu prezenta nicio dificultate, se putea aştepta până când alginatul se întărea mai mult, reducându-se astfel durata de imersiune. Idriss îşi ţinu respiraţia şi îşi cufunda faţa în bazin, până la urechi. Cam după un minut, se ridica pe jumătate asfixiat. Dar pasta se întărise mai repede decât fusese prevăzut, aşa că îi rămăseseră acolo genele şi sprâncenele.

— O să-ţi crească la loc, glumi unul dintre asistenţi. Dar, uite, ne-am putea vinde marfa ca pasta de epilat.

Trebui apoi să se dezbrace de tot şi să intre în celula. Aici Bonami urma să facă dovada simţului sau artistic, deoarece manechinele trebuiau să fie rigide şi să stea toate în poziţia în care va rămâne Idriss în pasta. Fu o muncă lunga şi minuţioasa. Piciorul drept trebuia să fie uşor adus înainte, fără ca stângul să rămână ţeapăn. Torsul trebuia să apară puţin din profil şi braţele să

schiţeze cu dezinvoltura un gest de bun venit. Mişcarea şi echilibrul, eleganţa şi naturaleţea, graţia şi virilitatea trebuiau să fie îmbinate armonios. Tehnicienii de la Glypto aveau alte griji. Masa amorfa de 800 de kilograme de alginat risca să se prăbuşească peste amprenta trupului după ce modelul avea să fie retras. Aşa ca acum aşezau în jurul corpului lui Idriss o duzină de tije metalice lungi, prevăzute cu nişte rondele de oţel ce trebuiau să „armeze" pasta. La primele încercări li se întâmplase să nu mai poată scoate modelul din această gangă enormă şi aderentă, între degetele de la picioarele lui Idriss aşezau nişte tuburi subţiri legate la o butelie de aer comprimat. Astfel, aerul insuflat avea să umfle uşor amprenta şi să faciliteze eliberarea modelului.

Cei de la Glypto ştiau din experienţă că rezistenţa nervoasă şi morală a modelului este un factor esenţial în reuşita operaţiei. Intervenită pe lângă Bonami ca să-l lase în pace pe Idriss. Trebuiau să sfârşească odată. Şeful laboratorului se urcă pe un scăunel ca să poată privi în celula. Capul său se afla la câţiva centimetri de cel al lui Idriss, crispat în poziţia sa de manechin. Apucase cu mâna pârghia vanei.

— Merge, drăguţa? Atunci, hai să-i dăm drumul!

Cu un zgomot flasc, o baligă verzuie se împrăştie pe picioarele lui Idriss. Apoi vana vărsă valul vâscos de alginat, care se amesteca încet cu catalizatorul. Nivelul creştea cu repeziciune de-a lungul corpului lui Idriss. Era moale, călduţ, deloc neplăcut. Angoasa începu însă când pasta ajunse la piept. Îşi umflă plămânii, după cum i se recomandase, ca să lărgească ganga în care simţea că se sufoca. Dar cel mai înspăimântător era faptul că pasta, pe care la început o simţise întărindu-i-se în jurul picioarelor, se întărea acum pe tot corpul. Când ajunse la nivelul bărbiei, şeful laboratorului

închise vana şi nu mai lăsă să se prelingă în celulă decât un firicel de alginat.

— Nu-ţi fie frică, spuse, îţi iau şi conturul gurii, dar mă opresc înainte de nări.

Idriss închise ochii. I se părea că nu mai respira, ca inima încetase să-i mai bată.

Înainte ca amestecul verde să-l înece, pronunţa un cuvânt.

— Ce-a zis? întrebă Bonami.

— Nu ştiu. Parc-ar fi fost un nume. Ceva ca *Ibrahim.*

— Sper să nu leşine!

— Nu cobiţi! Trebuie să aibă răbdare măcar trei minute, până se întăreşte destul pasta. Dacă nu, o luăm de la capăt.

— Exact timpul care-ţi trebuie ca să fierbi un ou moale.

— Foarte nostim.

Secundele se scurgeau cu o încetineala ucigătoare. Şeful laboratorului încerca mereu cu degetul consistenţa alginatului.

— Cred că merge, spuse el în sfârşit. Baga aer comprimat.

Se auzi un şuierat uşor, apoi un râgâit adânc şi zgomotos. Aerul pătrundea de-a lungul corpului lui Idriss.

— Trapezul! comandă şeful laboratorului.

Îi degajase braţele şi acum îl ajuta să se prindă cu mâinile de bara trapezului. La etajul superior, doi bărbaţi trăgeau cu putere de funia scripetelui. Trapezul urca încet. Pe Idriss îl ajutau acum doi oameni să-şi ţină pumnii încleştaţi pe bară. Masa de alginat lăsa corpul gol să se desprindă, producând fâsâituri, plescăieli şi gâlgâituri puternice.

— Parc-am asista la naşterea unui copil, spuse Bonami.

— Mai degrabă parc-am smulge un viţel din pântecele vacii!

Bărbaţii de la primul etaj dădură drumul funiei şi-l ajutară pe Idriss să pună picioarele pe pământ. Gol, cu corpul lucind din cauza unui clei vâscos, se împleticea ca un naufragiat.

— Du-l la duş şi dă-i înapoi boarfele până bag răşină în locul lui.

O oră mai târziu, Bonami îl conducea el însuşi pe strada Myrha. Era foarte entuziasmat.

— Ei, da, a fost cam greu, dar ce aventura pasionanta! Naşterea unui copil, da, era ca naşterea unui copil! Şi, în mai puţin de o lună, vreo douăzeci de Idriss care o să semene ca nişte fraţi gemeni îmi vor umple vitrinele şi vor mişuna prin magazin. Uite, în legătură cu asta, am o idee şi vreau să-mi spui dacă ai fi de acord. Ce-ai zice dacă ai învăţa să faci pe automatul? Te îmbrac la fel ca pe celelalte manechine, fraţii tăi gemeni. Te machiez, aşa încât faţa, părul, mâinile să pară false, nu ştiu dacă mă-nţelegi. Şi tu, ţeapăn ca un ţăruş în vitrina, faci câteva gesturi mecanice şi sacadate. S-a mai făcut chestia asta, să ştii! Succesul e sigur. De dimineaţa până seara o să stea grămadă în faţa vitrinei. E destul de uşor, dar mult mai obositor decât ţi-ai putea închipui. Cel mai greu e cu ochii. Nu trebuie să clipeşti. Da, pleoapele trebuie să le ţii tot timpul deschise. La început, ochiul suferă puţin din cauza lipsei de umiditate, dar pe urmă se obişnuieşte. Ei, ce zici? Gândeşte-te la propunerea mea. Se plăteşte foarte bine treaba asta. Şi vino să-mi spui ce-ai hotărât.

În zilele ce urmară, Idriss, epuizat în urma atâtor încercări, nu prea mai ieşi din căminul de pe strada Myrha. Simţea nevoia să se protejeze de lumea din afară şi voia să evite capcanele şi mirajele ce-i apăreau în cale. Toată după-amiaza, căminul era într-o stare de somnolenţa şi numai seara, după ora şase, când se întorceau muncitorii, părea să mai prindă viaţă. Isidore profita de absenţa lor ca să mai arunce câte o privire prin

camere, pe care le deschidea cu un şperaclu. Ţinea minte toate observaţiile pe care le avea de făcut chiar în acea seară locatarilor. În unele camere domnea o ordine meticuloasă. Altele erau, dimpotrivă, de o mizerie insuportabila. Isidore îşi cunoştea oamenii. Băieţii aceştia, smulşi din satul lor, din sânul familiei, uitau adesea că rufele şi vasele nu se spală singure şi că nu e bine să spargi geamul ca să arunci mai uşor gunoiul în stradă. Bătrânul Isidore veghea, patern, autoritar şi bazându-se pe îndelungata lui experienţa. Unii imigranţi mai în vârstă, care primeau pensie, se cuibăriseră definitiv în cămin, a cărui vocaţie administrativă nu era totuşi aceea de azil de bătrâni. Erau locatarii pe care-i prefera Isidore, cei mai liniştiţi, cei mai îngrijiţi, cei mai ascultători. Se adunau în sala comună în jurul unui *kanun*[33] de argila pe care susura ceaiul şi jucau domino sau *kharbaga*[34], schimbând din când în când câte un cuvânt. În timpul liber, Isidore stătea deseori cu ei şi-şi aminteau împreună, făcând aluzii laconice, de Algeria tinereţii lor.

Aceasta veche gardă forma, împreună cu cei mai vechi imigranţi, grupul ascultătorilor de radio, despărţiţi de o generaţie sau de două de fanaticii televiziunii. Televiziunea însemna imaginea, viaţa modernă, limba franceză, ba chiar şi o ferestruica deschisă spre universul fascinant al vieţii americane. Radioul – pe care nu-l puteai asculta decât la anumite ore şi adesea cu urechea lipită de difuzor – însemna Cairo, Tripoli sau Alger, limba arabă, discursuri politice şi în special Coranul şi muzica tradiţionala. Idriss, păţit din cauza întâmplărilor nefaste prin care trecuse, căuta tovărăşia acestor compatrioţi mai în vârstă care-l primeau plini de bunăvoinţă şi îl iniţiau în lumea invizibilă şi zgomotoasă a ionosferei. Încetul cu încetul, înţelegea că, împotriva puterii malefice a imaginii care seduce ochiul, ajutorul poate veni de la semnul sonor care pune în alertă urechea. Găsi

un ghid pasionat în persoana unui pietrar de origine egipteană. Mohamed Amuzin sosise în Franţa imediat după război. Soarta îl împiedicase să se întoarcă în satul lui, unde un întreg trib depindea de sumele de bani pe care le trimitea el. Nostalgia nu-i dădea însă pace. „Din toată lumea arabă, egipteanul, legat de pământul Nilului de şapte mii de ani încoace, e ţăranul cel mai puţin făcut pentru viaţa de nomad, explica el. Emigrarea îi provoacă mai multă sila decât orice altceva”. Cu mâinile încrucişate pe Coran şi cu urechea lipită de radio, trăise ca în transă prima înfrângere a armatei egiptene în lupta cu Israelul din 1948, detronarea regelui Faruk din 1952, naţionalizarea Canalului Suez, urmată de tripla şi laşa agresiune franco-anglo-israeliană din 1956, Războiul de Şase Zile din 1967, dar mai ales moartea lui Bikbachi, pe 28 septembrie 1970, şi măreţele funeralii ce au urmat-o. Îl făcu pe Idriss să înţeleagă frumuseţea sumbră şi exaltantă a discursurilor politice difuzate zilnic de *Vocea arabilor*, această atitudine triumfătoare atât de bombastică, prea puţin justificată de fapte, dar care se armoniza aşa de mult cu puterea virtuala a lumii islamice.

Dar cel mai mult îi plăcea vocea sublima a cântăreţei Um Kalsum, care îi provoca un entuziasm fără margini. Când o auzea pe „Privighetoarea Deltei”, „Steaua Orientului”, pe cea căreia până la urma i se spusese pe scurt „Doamna” *(As Sett),* nimic nu-l mai putea opri pe Mohamed Amuzin, micul pietrar din Cairo. Căci el se născuse în acelaşi an cu ea – în 1904, lângă Simbalawen, într-o provincie din care se trăgea şi ea, aşa că se considera concetăţeanul ei, aproape fratele ei. Îmbrăcată în haine de băiat, din austeritate, cânta la nunţi de la vârsta de opt ani. Drept plată primea câteva prăjituri, înainte de a adormi, frânta de oboseala, în braţele tatălui ei. Nu era acompaniată de niciun instrument, căci vocea era singurul instrument muzical dat de Dumnezeu.

Faima acestei fetiţe beduine, care înveselea sărbătorile de familie aducând laude Profetului, creştea fără-ncetare. Totuşi, în ziua în care fotografia ei apare pentru prima oară în ziar, se dezlănţuie drama. Acesta este începutul gloriei, dar pentru tatăl ei este o dezonoare ireparabila. Din clipa aceea, artista avea să lupte toată viaţa împotriva fotografilor avizi să-i surprindă viaţa particulară şi să divulge publicului imagini triviale. Um Kalsum are un public format aproape în întregime din bărbaţi şi nu e căsătorită. (Târziu, avea să se căsătorească cu medicul ei.) Asta din cauză că vrea să fie soţia întregului popor arab, un fel de madonă, o vestala a naţiunii care-şi trăieşte arta ca pe o misiune sentimentala şi patriotică în acelaşi timp. „E ca o întrunire politică”, le spun bărbaţii soţiilor lor pentru a explica de ce se duc singuri s-o asculte. De altfel, *Kalsum* înseamnă „stindard” şi, pe scenă, ea ţine întotdeauna în mâna dreaptă o batistă mare pe care o flutură ca pe un văl, ca pe o flacără. E simbolul ei, dar şi refugiul, confidenta lacrimilor şi eforturilor ei.

Aşa arată Um Kalsum, cu ochii ieşiţi din orbite din cauza guşii, ascunşi în dosul unor ochelari negri cu lentile groase, cu un şal legat peste păr, căci din moşi-strămoşi arabii se simt mai bine cu capul acoperit, iar în mâna plinuţă îi flutura batista. Este prima care are îndrăzneala de a refuza să cânte în arabă literară şi care la radio cânta în dialectul egiptean. Şi – miracol! – toată lumea arabă reuşeşte s-o înţeleagă. Când un recital de-al ei se transmite în direct la radio, în aceeaşi clipă se golesc toate străzile şi pieţele din Cairo, Casablanca, Tunis, Beirut, Damasc, Khartoum şi Riad. Mulţimea o aclamă cu vorbe fără şir: „Eşti a noastră. Eşti femeia vieţii mele. De când te cunosc, sunt surd, nu te aud decât pe tine, sunt mut, nu vorbesc decât despre tine!”

Această voce nu va mai putea fi despărţită de acum înainte de viaţa naţiunii. Ea este sufletul

Egiptului şi al întregii lumi arabe. Circula glume de felul: „Cum mai e viaţa în Egipt? Foarte bine: trei zile de fotbal, trei zile de Um Kalsum şi o zi de carne”. În ziua de 22 iulie 1952, un grup de tineri ofiţeri pune capăt miilor de ani de asuprire străină. Pentru prima oară de pe vremea faraonilor, Egiptul este independent. Dar generalul Naghib şi colonelul Nasser nu se pot dispensa de strălucirea lui Um Kalsum. Revoluţia trebuia să fie încununata de un recital al Stelei Orientului. Naghib şi Nasser stau în primul rând. Şi când, după dezastrul Războiului de Şase Zile din iunie 1967, regele Bikbachi anunţa disperat că abdica şi se retrage, tot vocea cântăreţei Um Kalsum este aceea care se înălţă şi îl obliga să rămână:

Ridică-te şi-ascultă-mi inima, căci eu sunt poporul
Rămâi, eşti digul proteguitor
Rămâi, eşti singura speranţa a întregului popor
Eşti binele şi lumina, eşti răbdarea-n faţa sorţii
Eşti învingătorul, şi tot tu eşti victoria
Rămâi, eşti dragostea naţiunii
Eşti dragostea şi sângele unui popor![35]

Pe data de 21 martie 1969 toate condiţiile păreau favorabile pentru ca Moamer El Ghaddafi şi Abdel Salam Jallud să-l poată răsturna de la putere pe regele Idriss şi să preia conducerea Libiei. Toate condiţiile în afară de una singură: în acea seară Privighetoarea Deltei cânta la Benghazi! Eveniment naţional incompatibil cu o lovitură de stat. Conjuraţii nu se puteau afla în altă parte decât în sală, aclamându-şi idolul. Revoluţia a trebuit amânată şi s-a aşteptat mai mult de şase luni – până la 1 septembrie – pentru ca toate condiţiile să fie din nou favorabile.

Amuzin nu mai contenea tot povestind cele două concerte memorabile pe care Um Kalsum le dăduse la Paris, în sala Olympia, pe 15 şi pe 17 noiembrie 1967. Pe 15, mulţimea enorma îngrămădită pe trotuarul bulevardului Capucines nu-l lăsa să spere că ar putea pătrunde în sala. Indivizi dubioşi se plimbau de colo-colo, oferind bilete la negru, dar preţul lor depăşea cu mult mijloacele unui muncitor pietrar care avea de întreţinut şi o familie. Atunci destinul a intervenit în favoarea sa într-un mod miraculos. Zări un orb care rătăcea printre pietoni, făcându-şi drum cu bastonul lui alb; cu gesturi răbdătoare şi blânde. Era un bătrân arab cu turban pe cap şi îmbrăcat cu o *djellaba.* Primul gest al lui Amuzin a fost acela de a se repezi, dezinteresat, în ajutorul lui. Dar curând îşi dădu seama de foloasele pe care le putea trage de pe urma generozităţii sale. Îl apuca pe bătrânul arab de braţ şi-i spuse grăbit: „Vino cu mine, o să te ajut să intri”. Apoi străbătu mulţimea din holul teatrului, împingându-l pe infirm înainte şi repetând: „Faceţi loc, vă rog, faceţi loc, vă rog!” În toate ţările din lume, dar mai ales într-un public predominant african, orbul inspira o teamă plină de respect. Amuzin şi protejatul lui ajunseră repede în sală, apoi în primul rând, chiar la marginea rampei luminoase. Era un adevărat miracol, pietrarul mai râdea încă de bucurie amintindu-şi. Dar mai urmă încă o minune, cu mult mai profundă, mai însemnata, mai emoţionantă!

Cortina se ridică. Mica orchestră tradiţională care o acompania pe Um Kalsum se afla la locul ei şi preludie îndelung, ca de obicei. Viorile desenau o melopee sinuoasă, preluată apoi de *qanun* şi de lăute şi în final subliniata de orga electronica. Apăru apoi cântăreaţa în carne şi oase, înconjurata de fasciculul de lumină al unui reflector şi înainta încet către microfon. Îşi înalţă capul cu un aer inspirat şi lăsă şalul lung să-i atârne, inert, în mână. Nicio chemare, nici aplauze,

nici vreun altfel de manifestare nu-i saluta apariţia, atât de mult aşteptată totuşi. Îşi apleca puţin capul şi păru să scormonească din priviri în botul căscat şi negru al sălii. Um Kalsum a făcut destul de puţine turnee în afara ţarilor arabe. E atât de puternic înrădăcinată în pământul deltei ei, încât simte un disconfort de fiecare dată când trebuie să se aventureze în acest Extrem Occident reprezentat de capitalele europene şi de marile oraşe americane. Acest lucru se simte în atitudinea ei faţa de publicul parizian. Caută, vizibil, în aceasta mulţime obscura, un chip, o privire care s-o liniştească şi care să poată stabili contactul dintre public şi ea. Şi găseşte. Dar e un chip fără privire. L-a zărit în primul rând, pe fotoliile de orchestra, pe orbul cu turban, *djellaba* şi baston alb. Murmura cu o voce abia şoptită: „Pentru tine cânt!" A auzit-o oare şi altcineva în afară de orb? Nu e sigur. Dar bătrânul a tresărit. Faţa lui întunecată de cecitate se luminează într-un zâmbet. Asculta pasionat. Pentru el cântă! Şi, lângă el, micul pietrar care a fost martorul miracolului, un miracol în care are şi el rolul lui, asculta transfigurat de bucurie şi de încântare.

— Când am ieşit, îi povesteşte el lui Idriss, mulţimea ne făcea loc cu respect. N-am putut să nu-l întreb pe orb cum şi-o închipuia pe Um Kalsum. În tulburarea mea, probabil că îl întrebasem chiar cum o vedea. Ca şi cum întrebarea mea n-ar fi fost nelalocul ei, bătrânul mi-a răspuns fără şovăire: „Verde!" Acest om, orb din naştere, o vedea pe cântăreaţa noastră naţională ca pe o culoare, culoarea verde! Şi a precizat: „Vocea ei are atâtea nuanţe câte are tot verdele din natura, şi verdele e culoarea Profetului".

Spunând aceste cuvinte, Amuzin tăcu şi-l privi pe Idriss zâmbind. Oare băiatul ăsta atât de tânăr va fi în stare să înţeleagă că puterea cuvântului e atât de mare, încât poate să-l facă pe orb să vadă, că semnul este într-atât de bogat, încât

poate să evoce culoarea verde în mintea lui cufundata în bezna?

La fel ca şi orbul, nici Idriss n-o văzuse pe Um Kalsum. Iar tăietură din ziar pe care Amuzin o păstra în portofel şi în care se putea ghici o doamnă grasă cu o faţă greoaie, mascată de nişte ochelari negri cu lentile groase, nu-i putea exalta în niciun caz imaginaţia. Dar o asculta ceasuri întregi şi, încetul cu încetul, în minte îi revenea amintirea Zett Zobeidei. Era aceeaşi voce, poate prea grava pentru o femeie, vocea tânărului beduin a cărui înfăţişare o luase Um Kalsum la începutul carierei ei, cu intonaţii senzuale de o tristeţe sfâşietoare. Atunci Idriss vedea din nou pântecele lucios şi negru al dansatoarei, gura fără buze prin care se exprima tot trupul ascuns cu pudoare sub valuri. Era acelaşi mod de a pronunţa cuvintele, clar, apăsat, despărţindu-le după regulile de dicţie din Coran; şi era aceeaşi repetare modulata, revenirea necontenita a aceluiaşi verset, reluat cu o intonaţie diferita, până la ameţeala, până la hipnoză. Libelula care e descântec şi înşală viclenia morţii, lăcusta care e verset şi dezvăluie taina vieţii…

Tot Amuzin fu acela care îl prezenta pe Idriss meşterului caligraf Abd Al Ghafari.

Dacă ce ai a spune nu este mai frumos decât tăcerea, atunci taci!

Caligrafiată pe stâlpul unei uşi cu caracterele ascuţite şi geometrice ale stilului kufi, această poruncă fusese prima lecţie a lui Idriss. Adevărul este că meşterul Abd Al Ghafari le recomanda elevilor săi să nu scoată niciun cuvânt în primele trei sferturi de oră ale lecţiei.

În mica încăpere în care se fabrica cerneala atelierului, pe perete se afla scris un alt text. Era acel cuvânt al Profetului care desparte net

înţelepciunea Islamului de cultul durerii şi al morţii, specific creştinismului:

Mult mai mult adevăr stă în cerneala
Învăţaţilor decât în sângele martirilor.

Idriss învăţă să fabrice această cerneală a învăţaţilor. Trebuia să amestece o jumătate de litru de apă, cinci grame de sare, două sute cincizeci de grame de gumă arabică, treizeci de grame de gogoaşă de ristic arsă, apoi măcinată, patruzeci de grame de sulfat de fier şi treizeci de grame de miere. Totul trebuia lăsat timp de două ore la foc slab, amestecând din când în când, apoi se adăugau douăzeci de grame de negru de fum şi se lăsa încă o oră pe foc. La sfârşit, cerneala se strecura printr-o sită foarte fină.

Idriss învăţă, de asemenea, să taie trestia, căci caligraful trebuie să-şi facă unealta cu mâna lui şi să nu o folosească decât o singură dată. Lungimea calamului este de-o şchioapa, adică este egală cu distanţa dintre vârful degetului mare şi cel al degetului mic, ţinând degetele depărtate. Vârful său se sprijină pe o plăcuţă de fildeş, din sidef sau din bagá. Tăiata oblic, trestia are un vârf care formează o deschizătură ovala: pântecele. Vârful se taie nu în centru, ci la patru cincimi din lărgimea sa. Tăietură trebuie să fie scurta pentru mâinile grele, mai lunga pentru mâinile uşoare. Exista câte un fel de calam pentru fiecare stil – Roqa, Farsi, Kufi, Neskhi, Tulthi, Diwani, Ijaza – şi sunt atâtea calamuri câte grosimi de caractere exista.

Dar aceste îndatoriri paşnice şi monotone nu erau, în realitate, decât preludiul gestului fundamental trasarea literei. Încă de la prima lecţie de caligrafie, Idriss se trezi cufundat în timpul nemăsurat în care trăise la Tabelbala fără să-şi dea seama. Înţelegea acum că aceste întinderi nemărginite ale duratei erau un dar primit în

copilărie şi că avea să le regăsească de aici înainte prin studiu, exerciţiu, dezinteresare. De altfel, aceasta facultate a caligrafului de a alungi orizontal anumite litere face ca în trăsătura să pătrundă o anume tăcere, zone de calm şi de odihna, care sunt deşertul însuşi.

Elevul trebuie să-şi stăpânească şi mâna, şi respiraţia. Idriss învăţă pe de rost această pagină a meşterului caligraf Hassan Massudy despre legătura dintre respiraţie şi scriere:

Capacitatea caligrafului de a-şi ţine respiraţia se răsfrânge asupra calităţii gestului său. Exista o anumită tehnică a respiraţiei. În mod normal, nu se respiră la comandă. Dar în timpul caligrafierii nu se poate inspira sau expira oricum. Caligraful, atât cât va dura formarea sa, va învăţa să-şi ţină respiraţia şi apoi să profite de o oprire în desenarea literei pentru a şi-o relua. O linie dusă sau trasă către sine nu va fi aceeaşi dacă este desenată în timpul inspiraţiei sau al expiraţiei. Când mişcarea este lungă, pentru ca linia să rămână pură, respiraţia va fi suspendată pentru a nu modifica gestul. Înainte de a caligrafia o literă sau un cuvânt, caligraful trebuie să prevadă locurile în care va trage aer în piept şi, cu această ocazie, va muia calamul în cerneală. Aceste opriri se fac în locuri precise şi codificate, chiar dacă respiraţia mai poate fi încă reţinută şi chiar dacă în calam mai există cerneală. Opririle servesc deci pentru a reface plinul de aer şi de cerneală. Caligrafii care continuă metodele tradiţionale nu folosesc peniţele metalice cu rezervor, deoarece ele provoacă un flux de cerneală continuu, făcând inutilă o asemenea măiestrie şi lipsindu-l pe caligraf de plăcerea de a simţi greutatea timpului.

Deoarece limba arabă se scrie cu mâna dreaptă şi de la dreapta la stânga, caligraful trebuie să aibă grijă să nu atingă cu mâna rândul proaspăt

scris. Într-adevăr, mâna, la fel ca o balerină, trebuie să danseze uşor pe pergament şi să nu apese precum plugarul cu plugul său.

Caligrafia are oroare de vid. Albul paginii o atrage, aşa precum presiunea atmosferică scăzută atrage vânturile şi dezlănţuie furtuna. O furtună de semne care se aduna în nori şi se aşază pe pagina, ca nişte păsări de cerneală pe un câmp de zăpadă. Semnele negre, rânduite în cohorte războinice, cu ciocurile ridicate, piepturile umflate şi aripile strânse, defilează din rând în rând, apoi se adună în corole, în rozete, în coruri, urmând o simetrie iscusita.

Dalta sculptorului slobozeşte din blocul de marmură tânăra fată, atletul sau calul. La fel, şi semnele sunt prizonierele cernelii şi ale călimării. Caligrafia înseamnă eliberare.

Meşterul Abd Al Ghafari, vorbindu-le învăţăceilor săi, făcuse de mai multe ori aluzie la o povestire exemplară în care se aflau, spunea el, cheia învăţăturii lui şi toată înţelepciunea caligrafiei. Era vorba despre *Legenda reginei blonde.* Trebuia însă ca ucenicii lui să fie în stare a-i pătrunde înţelesul spre a şi-l însuşi ca pe bunul cel mai de preţ. Aceşti adolescenţi musulmani, afundaţi în marea cetate occidentală, erau expuşi tuturor agresiunilor efigiei, idolului şi chipului. Trei cuvinte pentru a desemna aceeaşi sclavie. Efigia este zăvorul, idolul este închisoarea, chipul este gaura cheii. Exista doar o singură cheie care poate face să cadă toate aceste lanţuri: semnul. Imaginea este întotdeauna retrospectiva. Este o oglindă întoarsă către trecut. Nu exista o imagine mai pură decât profilul funerar, masca mortuara, capacul sarcofagului. Dar, din nefericire, fascinaţia ei asupra sufletelor simple şi nepregătite este atotputernica. O închisoare nu înseamnă numai nişte gratii, ci şi un acoperiş. Un zăvor mă împiedica să ies, dar mă apără şi de monştrii nopţii. O figura gravată în piatra trezeşte ispita de

a te cufunda vertiginos în tenebrele unui trecut imemorial. Forma cea mai triviala sub care se ascunde acest opiu este întâlnită la cinematograf. Acolo, în sălile întunecoase, bărbaţi şi femei aşezaţi unul lângă altul în fotolii proaste stau încremeniţi ceasuri întregi contemplând hipnotizaţi un enorm ecran orbitor, care le ocupa tot câmpul vizual. Şi pe aceasta suprafaţa scânteietoare se agită imagini moarte care îi pătrund până în inima şi împotriva cărora sunt total lipsiţi de apărare.

Imaginea este cu adevărat opiul Occidentului. Semnul este spirit, imaginea este materie. Caligrafia este algebra sufletului, trasata de organul cel mai spiritualizat al trupului: mâna sa dreaptă. Ea este întruchiparea invizibilului prin vizibil. Arabescul semnifică prezenţa deşertului în moschee. Prin el, infinitul se desfăşoară în finit. Căci deşertul este spaţiul pur, eliberat de vicisitudinile timpului. Este Dumnezeu fără om. Caligraful care, în singurătatea chiliei sale, ia în stăpânire deşertul şi-l populează cu semne, e izbăvit de mizeria trecutului, de spaima viitorului şi de tirania celorlalţi oameni. El vorbeşte singur cu Dumnezeu, într-o atmosferă de eternitate.

Astfel, seara de seara, Idriss mergea spre vindecare ascultând lecţiile meşterului Abd Al Ghafari şi regenerându-şi mâinile umilite de muncile grosolane din timpul zilei.

Până în ziua în care meşterul îi invita, pe el şi pe alţi câţiva, să se aşeze în jurul lui şi să asculte *Legenda reginei blonde.*

Regina blondă

A fost odată o regină, şi aceasta regina răspândea în jurul ei atâta frumuseţe, încât bărbaţii n-o puteau vedea fără să se îndrăgostească de ea. La farmecul periculos al acestei femei contribuia, fără îndoială, o particularitate ciudata şi rar întâlnită în aceste ţinuturi din sud: era blonda ca

grâul copt, şi acest lucru cere o explicaţie, căci părinţii ei aveau părul negru ca smoala.

Tatăl şi mama ei se cunoscuseră pe vremea când erau foarte tineri şi făceau parte din două mari familii, vecine şi rivale, care se urau de moarte. Trebuiau să se întâlnească pe furiş, iar locul în care se vedeau de obicei era un pâlc de palmieri părăsit şi năpădit de nisip. Dar într-o noapte, iubindu-se cu mai multă ardoare decât în alte daţi, întârziam, şi prima raza a soarelui ce răsărea mângâie perechea înlănţuita chiar în clipa în care zămisleau primul copil, lucru ce reprezintă o abatere gravă de la regulile bunei-cuviinţe. Dar nu trebuie oare să-i iertam pe cei care, constrânşi de prostie şi de ură, sunt nevoiţi să se iubească sălbatic pe sub palmieri, sub cerul liber, precum căprioarele sau păsărelele? Or în acel ţinut toţi ştiau pedeapsa ce cade asupra celor care se iubesc sub lumina soarelui: copilul solar este condamnat să se nască blond, cu parul de un auriu vinovat, indecent, fermecător…

Acestea se întâmplaseră deci cu fiica lor, care semăna în jur scandalul şi culese dispreţul, cu mult înainte încă de a putea înţelege care-i era blestemul. Totuşi, cu cât creştea, cu atât frumuseţea copilei devenea mai strălucitoare şi părul ei auriu mai orbitor. Şi ceea ce trebuia să se întâmple se şi întâmpla. Moştenitorul regatului, zărind-o în treacăt, se îndrăgosti de ea şi îşi umplu de jale familia şi curtea când o ceru de soţie pe aceasta copilă din flori cu părul obscen. Sărbătorirea căsătoriei lor fu cu atât mai minunată cu cât coincidea cu încoronarea prinţului. Căci trebuise să aştepte să devină rege pentru a învinge împotrivirea tuturor nobililor Curţii la ceea ce ei considerau a fi o îngrozitoare mezalianţă.

Dar, vai! fericirea tinerei perechi regeşti fu de scurtă durata. Fratele cel mic al noului rege, paj pe lângă o curte străină, fu pătruns de o patimă nemărginită de cum îşi văzu cumnata. Ajunse până

acolo încât îşi ucise fratele, nu din calcul – pentru a-i lua locul pe tron şi în pat, ci într-un acces de gelozie smintita, pentru ca regele să n-o mai poată atinge pe regina blondă.

Aceasta, adânc rănită de fratricidul a cărui cauză o cunoştea, se împotrivi oricărui plan de-a se recăsători şi hotărî să domnească singură. Iar pentru a pune capăt ravagiilor la care dădea naştere frumuseţea ei blonda, îşi acoperi capul şi chipul cu un văl de care nu se despărţea decât în apartamentele ei şi numai în prezenţa suitei sale. Cum suveranul este, dintotdeauna şi în orice loc, un model pentru supuşi, în regat se orândui obiceiul ca femeile să nu mai iasă decât acoperite de un văl.

Un tânăr pictor, pe nume Ismail, trase folos de pe urma acestui obicei pentru a-şi duce la bun sfârşit un plan îndrăzneţ. Ajunsese la convingerea ca vocaţia să nu vă avea sorţi de izbânda atâta timp cât nu va reuşi să facă portretul reginei. Contra unei sume de bani, reuşi să ia locul unei servitoare în gineceu, acoperindu-şi chipul cu un văl şi astfel, zi de zi, îşi umplea privirile de frumuseţea reginei. Cum găsea o clipă liberă, se închidea în atelier şi muncea cu înflăcărare la opera vieţii lui.

Or aceasta avea să-i fie singura operă, căci Ismail, înţelegând că nu va putea niciodată să mai picteze şi altceva şi, pe deasupra, înnebunit de o dragoste fără speranţa, se spânzura lângă portret.

Regina îmbătrâni, părul îi albi şi apoi se stinse. Dar portretul păstră neştirbit – ba chiar, în mod misterios, sporit – farmecul primejdios al trăsăturilor ei. Tabloul trecu din mână în mână, aprinzând în inimi o patima fără margini şi fără speranţa. Un timp, fu expus într-o sală a palatului alături de comorile adunate de generaţii de tirani. Intendentul fu înspăimântat de scrisorile de dragoste înflăcărată pe care necunoscuţi le adresau zi de zi reginei blonde. Într-o dimineaţă, paznicii fura găsiţi asasinaţi. În acoperiş fusese făcută o

deschizătură, şi hoţii pătrunseseră în sala tezaurului. Nu se atinseseră însă nici de vasele de argint aurit, nici de pietrele preţioase, nici de medaliile de aur. Dispăruse numai portretul reginei.

Doi ani mai târziu, un călător care străbătea deşertul din apropiere descoperi cadavrele a doi oameni. Ţineau încă armele în mâini şi era uşor de înţeles că se omorâseră unul pe altul. Cât despre pricina încăierării, ea se afla acolo, strălucind cu părul ei auriu, malefic: era portretul reginei.

Călătorul, pios, înmormânta leşurile uscate, spuse o rugăciune pentru odihna lor şi o porni din nou la drum. Dar în bagajul său se afla acum şi portretul. Drumeţul se numea Abder, făcea parte dintr-o secta rigorista şi vindea icoane şi imagini sfinte în pieţele oraşului. Nu expuse însă în prăvălie tabloul reginei blonde. Îl agaţă pe perete în camera conjugala, spunându-i soţiei ca nu ştie cine e modelul, ceea ce era adevărul adevărat. La început, Aişa nu-şi făcu nicio grija. Curând însă înţelese tulburarea pe care această imagine o stârnea în inima soţului ei. Îi cunoştea prea bine căutătură pentru a nu vedea flacăra întunecata ce-i ardea în ochi atunci când o privea pe femeia din tablou. Îşi puse aşadar în gând să distrugă această imagine aducătoare de rău. Într-o zi, când în magazin lucra un gravor, ea îi fură flaconul de vitriol şi-l sparse pe chipul reginei. Dar, ciudat lucru, pe portret nu se ivi nici cea mai mică urma. În schimb, Aişa simţi o arsură îngrozitoare şi în aceeaşi seară chipul îi fu desfigurat. De faţa cu toţi, jura ca soţul ei îi aruncase vitriol pe chip în timpul unei certe. Abder, adus în faţa tribunalului sectei, refuza să se apere. Pentru aceasta ar fi trebuit să o acuze pe Aişa, şi astfel să dezvăluie secretul reginei din tablou, lucru care era peste puterile sale. Tăcerea lui fu luata drept încuviinţare, aşa ca primi drept pedeapsă pierderea tuturor bunurilor şi-şi sfârşi zilele într-o mănăstire.

Tabloul reginei dispăru timp de mai mulţi ani, dar se prea poate să fi fost amestecat în mai multe afaceri încâlcite rămase fără dezlegare.

Mult timp după aceea, regele unei ţări vecine începu să-şi îngrijoreze curtenii prin purtarea lui ciudată. Avea o cameră tainica unde nimănui nu-i era îngăduit să pătrundă. În fiecare zi însă el se încuia acolo şi rămânea mai multe ceasuri, iar uneori şi peste noapte. Când ieşea, era palid, rătăcit şi, după ochii lui, se vedea ca plânsese mult.

Or se întâmpla ca, îmbătrânind, regele să simtă cum îl laşa puterile. Îşi strânse în jur Curtea şi pe cei apropiaţi şi le spuse ultimele lui dorinţe. Când termina, îl opri lângă el pe cel mai credincios servitor.

— De îndată ce voi muri, îi spuse, iei aceasta cheie atârnată la gâtul meu de un lanţ de aur. Deschizi uşa camerei secrete. Dar, mai întâi de toate, iei cu tine un sac şi te legi la ochi. Înaintând în camera cu braţele întinse, o să dai de un tablou. Pui tabloul în sac fără să-ţi descoperi ochii. Apoi te duci pe cel mai lung dig din port şi arunci sacul cu totul în valuri. Şi aşa, acest portret, care timp de o jumătate de secol a însemnat fericirea şi năpasta vieţii mele, va înceta să-şi mai exercite puterea blestemata.

După care închise ochii şi se stinse.

Credinciosul servitor îndeplini întocmai poruncile date de rege. Lua cheia camerei secrete, îşi procura un sac, îşi acoperi ochii, deschise uşa, luă portretul, îl băgă în sac fără să-l privească şi-l arunca în mare.

Se întâmpla însă ca un biet pescar, pe nume Antar, să prindă, la câtva timp după aceasta întâmplare, un rechin, îi spinteca pântecele, căci aceşti peşti, cei mai lacomi dintre toţi, oferă adesea surprize fericite celor care-i pescuiesc. Or acolo se afla sacul în care era închis portretul. Întors acasă, Antar descoperi aşadar chipul unei tinere femei

blonde, şi acest chip era atât de frumos, încât curând pescarul înţelese, cuprins de spaimă, dar şi de încântare, că nimic altceva n-avea să-l mai intereseze din acea clipă. Şi aşa, acest chip pictat, după ce adusese nefericirea şi fericirea regelui, copleşea şi în acelaşi timp năruia viaţa celui mai umil dintre supuşii săi.

Timp de trei zile, Antar uita de barcă şi de năvoade, iar când hotărî să se ducă iar pe mare, în urma rugăminţilor soţiei sale şi ale copiilor, seara se înapoie cu mâinile goale. Se întorcea fără niciun peşte, deci familia sa avea să sufere de foame, dar un zâmbet ciudat, trist şi extaziat în acelaşi timp îi rătăcea pe buze, zâmbetul celor îndrăgostiţi de regina blondă.

Fiul cel mai mare al pescarului avea doisprezece ani şi se numea Riad. Acest copil se dovedise atât de înzestrat pentru ştiinţele spiritului şi pentru artele sufletului, încât înţeleptul, poetul şi caligraful Ibn Al Hudaida îl luase sub oblăduirea sa pentru a-i transmite întreaga lui ştiinţă. Când maestrul îl întreba de ce era atât de palid, Riad nu se lasă rugat şi începu să povestească nenorocirea ce se abătuse asupra tatălui său şi ciudata stare de lâncezeala în care era cufundat.

— Şi ai văzut-o şi tu pe aceasta regina blondă? îl întrebă înţeleptul.

— Vai, nu! strigă copilul, tata o ascunde şi veghează asupra ei cu o gelozie sălbatică. Şi apoi, de ce m-ar interesa?

— E foarte bine aşa, cel puţin pentru moment, încuviinţa înţeleptul. Dar, când vei fi mai stăpân pe tine, va trebui să-ţi aduni curajul şi s-o priveşti, dacă vrei cu adevărat să-ţi smulgi tatăl de sub farmecele ei blestemate.

— Şi cum să fac?

— E vorba despre o imagine, adică despre un ansamblu de linii adânc împlântate în carne şi care supun materiei orice cade sub influenţa lor, răspunse Ibn Al Hudaida. Imaginea este înzestrata

cu o strălucire ce paralizează, precum capul Meduzei care îi preschimba în piatra pe toţi cei care-o priveau. Aceasta fascinaţie nu este totuşi irezistibila decât pentru ochii ignoranţilor. În fapt, imaginea nu este decât o încâlceala de semne, iar forţa ei malefica provine din însumarea confuza şi discordanta a semnificaţiilor lor, aşa cum miliardele de picături din apa mării, ce cad şi se izbesc unele de altele, dau naştere împreună vuietului lugubru al furtunii, în locul concertului cristalin pe care o ureche înzestrata cu un discernământ supraomenesc ar putea să-l audă. Pentru cel învăţat, imaginea nu este muta. Urletul ei sălbatic se descompune în cuvinte numeroase şi pline de graţie. Nu trebuie decât să ştii să citeşti…

Din clipa aceea, Riad învăţă să citească. Maestrul îi explica mai întâi ca *figură* nu înseamnă doar chip omenesc, ci că exista *figuri de dicţie,* care se numesc proteza, epenteza, paragoga, afereză, sincopa, apocopă, metateză, diereză, sinteza şi crază. *Figuri de construcţie* care se numesc elipsa, zeugma, silepsa, hiperbată şi pleonasm. *Figuri de stil* sau *tropi,* care se numesc metafora, ironie, alegorie, aluzie, catacrează, hipalagă, sinecdoca, metonimie, eufemism, antonomaza, metalepsă şi antifraza. În sfârşit, *figuri de gândire* care se numesc antiteză, apostrofă, epifonem, subiecţie, obsecraţie, hiperbola, litota, prozopopee şi hipotipoză.

Toate acestea formau un şir de treizeci şi şase de figuri – de trei ori câte douăsprezece – care erau alături de el oriunde s-ar fi dus, aşa cum, pe unele icoane, se vede un roi de chipuri înaripate de îngeraşi ce însoţesc muncile şi zilele unui sfânt.

Toate acestea nu erau însă decât literatură. Meşterul îi pusese în mână calamul despicat şi ascuţit şi, pe o foaie de pergament, îl învăţă să traseze cu suc de mure (fructul murului, nu al rugului) cele douăzeci şi opt de litere din alfabet

(douăzeci şi nouă, dacă se consideră lam-alif ca literă în plus).

Din acea zi, adolescentul începu să pătrundă mai adânc în lumea de temut a imaginilor, înarmat cu pana şi cu semnele caligrafice, aşa precum un tânăr vânător se afundă într-o pădure întunecoasă înarmat cu arc şi cu săgeţi. Dar, dintre toate figurile, meşterul îl învăţa să se ferească de figura omenească, întrucât ea este, pentru cel fără ştiinţă de carte, izvorul cel mai viu de teamă, de ruşine şi, mai ales, de ură şi iubire, îi spunea:

— Exista un semn fără greş după care ne dăm seama dacă iubim pe cineva cu dragoste adevărată. Aceasta se întâmpla când chipul celui iubit ne inspiră mai multă dorinţa fizică decât orice altă parte a trupului său.

Şi maestrul îi mai spunea:

— Unul dintre misterele forţei chipului omenesc se află în alcătuirea sa simetrică. El ne apare format din două jumătăţi identice, despărţite prin linia mediană ce trece prin mijlocul frunţii, rădăcina nasului şi vârful bărbiei. Dar aceasta simetrie nu este decât superficială. Cel care ştie să citească semnele din care este format chipul va vedea de fapt două poeme pline de asonante şi de rezonanţe, dar al căror ecou este cu atât mai puternic, cu cât ele nu semnifică acelaşi lucru, în ciuda asemănării lor.

Scoase dintr-un cufăr portretul unui bărbat cu barbă, cu o expresie gravă şi poruncitoare, care exprima voinţa de a supune lucrurile şi oamenii – oricare ar fi fost ele – ce s-ar fi aflat în drumul lui.

— Ce-ţi inspira chipul acesta? întrebă el.

— O teamă plină de respect, răspunse Riad. Şi o oarecare mila. Ai vrea să i te supui, dar nu numai de frică. Dacă acest lucru ar fi cu putinţă, pe urmă ai dori să-l şi iubeşti puţin.

— Ai înţeles perfect. Este portretul sultanului Omar, a cărui domnie n-a fost decât un

lanţ de violenţe şi trădări. Dar ceea ce contează, şi acesta este un lucru de care eşti în stare de-acum înainte, este ca tu, om învăţat, să te eliberezi de razele obscure pe care le emană acest portret. Urmăreşte-mă cu atenţie.

Luă pana şi, pe jumătatea din dreapta a pergamentului, trasă, în caractere caligrafice mari, cuvintele ce urmează:

*Copilul (este) tatăl omului.*1

Luă apoi o altă foaie şi, cu mare uşurinţa, scrise pe jumătatea din stânga:

*Proaspete răni, mari destine.*2

Apoi, în partea dreaptă a celui de-al treilea pergament, scrise:

*Nu vă încredeţi în visurile tinereţii, ele sfârşesc întotdeauna prin a se îndeplini.*3

Scrise apoi pe jumătatea din stânga a unei alte foi:

*Puterea te face nebun, puterea absolută te face absolut nebun.*4

Luă în sfârşit ultima foaie pe care scrise aceste cuvinte, de data aceasta însă pe toată suprafaţa paginii:

*Un om singur este întotdeauna în proastă tovărăşie.*5

— Şi acum, uită-te bine!

Sub ochii măriţi de mirare ai lui Riad, Ibn Al Hudaida suprapuse cele cinci pergamente transparente acoperite cu arabescuri caligrafice. Şi atunci, ca pe fundalul unui lac liniştit, apăru în

filigran un chip, chiar cel al sultanului Omar, cu expresia amară şi brutală, dar şi temperată de duioşia rănită, care îl frapase pe Riad.

— Şi asta nu e tot, continua înţeleptul caligraf. Mai uită-te puţin.

Schimbă ordinea în care erau suprapuse foile de pergament, o dată, de două ori, de trei ori, şi de fiecare dată expresia sultanului primea, subtil, o alta nuanţa: predomina când voinţa poruncitoare, când cruzimea, când amintirea unei copilării lipsite de duioşie.

— Este firesc să fie aşa, explică meşterul. Foaia de deasupra se impune cu mai multă evidenţa decât ultima. Celelalte trei transpar, de asemenea, mai mult sau mai puţin. Dar nu tot aşa se întâmpla şi în viaţa?

— Da, într-adevăr, încuviinţă Riad, în fiecare dintre noi exista mai mulţi oameni, şi chipul nostru este însufleţit ba de unul, ba de celălalt.

— Şi acest chip nu este decât o multitudine de semne ce exprima un adevăr inteligibil, conchise Ibn Al Hudaida, dar pe care noi îl percepem într-un mod grosolan, ca pe un strigat, o ameninţare sau un suspin. Şi acum, du-te! Du-te s-o înfrunţi pe regina pictata şi salvează-ţi tatăl de sub vraja ei. Ia-ţi cerneala, pergamentele şi calamurile şi du-te acasă.

Riad o porni către casa părintească.

Barca se afla pe mal şi era limpede că nu se mişcase de-acolo de mai multe zile. Uşa casei, deschisa, laşa să se vadă starea jalnică în care se aflau mama şi copiii. Dar Riad ştia că totul se petrecea într-o coliba de scânduri, unde Antar îşi punea năvoadele şi sculele de pescuit şi pe care o ţinea închisa, plin de gelozie. Aceasta colibă devenise, într-adevăr, templul reginei blonde, şi băiatului îi trebui mult curaj ca să se ducă acolo şi să bată la uşă. Nu răspunse nimeni. Uşa era zăvorâtă, dar mâncata de cari, şi Riad, forţând-o cu

o lovitură uşoară de umăr, pătrunse înăuntru. Flacăra unei lumânări străpungea întunecimea, ca o candelă într-o capelă de rugăciune. La luminiţa slaba şi pâlpâitoare nu se zărea decât un chip, cel al reginei blonde.

Riad se cufunda în întuneric, atras de irezistibilul portret. Îl vedea pentru prima oară, şi puterea lui malefică acţiona cu tărie asupra tânărului neîntinat. Căzu în genunchi ca în faţa unui idol şi i se păru că se afunda, fără putinţa de scăpare, în profunzimea acestui chip alb, a părului auriu, a ochilor albaştri.

Trecură câteva minute. Riad începu a se obişnui cu semiîntunericul şi să vadă detalii din interiorul colibei: nişte vâsle rupte, undiţe încurcate, panere fără fund, coşuri de răchită stricate, toate aflate într-o jalnica neorânduiala ce exprima naufragiul unei profesiuni, dar deasupra cărora plutea surâsul enigmatic al reginei.

Riad zări la picioarele sale pergamentele, cerneala şi calamurile, sărăcăcioasele instrumente de şcolar ce urmau să-i slujească drept arme împotriva fascinaţiei imaginii. Se aşeză atunci cu picioarele încrucişate, îşi puse caietul pe genunchi, lua în mâna dreapta un calam şi ridica înspre portret o privire proaspăta şi curata, cercetătoare. Nu-i trebui mult timp până să constate ca – la fel ca şi cel al lui Omar şi, fără îndoială, ca ale tuturor fiinţelor – nici acest chip nu era perfect simetric. Studie întâi ochiul stâng care, era evident, nu spunea acelaşi lucru ca ochiul drept. Ce exprima oare ochiul stâng? Riad îi trasa cu pricepere trăsăturile principale, care voiau să spună:

*Gloria (este) doliul strălucitor al fericirii.*6

Copie apoi pe o alta foaie profilul ochiului drept şi scrise:

*Ochiul unei regine trebuie să ştie (a fi) orb.*7

Veni apoi rândul nasului micuţ şi drept, al cărui contur era uşor ridicat de o insolenţă discreta. Descifra atunci aceste cuvinte:

*Mirosul (este) opusul flerului.*8

Descifrase astfel cele trei etaje mediane ale chipului omenesc. Mai rămăsese, în partea de sus, fruntea. Şi desenul frunţii însemna:

*Onoarea unei regine (este) un câmp de zăpadă fără urme de paşi.*9

În sfârşit, în partea de jos, bărbia, cu un contur ferm şi voluntar, spunea:

*Ceea ce femeia doreşte bărbatul crede că el vrea.*10

Rămăsese acum numai partea cea mai tulburătoare, cel mai greu de descifrat din tot portretul masa de păr blond prins de coroana de sub care se revărsa în două valuri năvalnice. Riad acoperi o întreagă foaie de pergament cu semne ce se întretăiau, aşa încât un necunoscător nu ar fi văzut acolo decât o claie de par mătăsos şi suplu. Dar, pentru cel care ştia citi, claia de pâr spunea în partea dreaptă:

*Blondă (este) inocenţa.*11

Iar în partea stângă:

*Păr deschis la culoare, femeie uşoară.*12

În încheiere, Riad desena calota neteda şi regulata ce înconjura cercul metalic al coroanei. Şi

acest par auriu, strâns, neted şi disciplinat, într-un cerc de aur, spunea:

*Dreptate, fidelitate, inimă curată.*13[36]

— Nenorocitule, ce faci acolo?

Silueta întunecata a lui Antar se decupa în cadrul luminos al uşii. Riad se ridica tremurând. Pescarul pusese mâna pe un harpon şi se pregătea să-l arunce asupra acestui intrus pe care nu-l recunoştea în întuneric.

— Opreşte-te, tata, sunt eu, Riad, fiul tău!

— Cine ţi-a îngăduit să spargi uşa şi să pui piciorul aici?

Tonul era la fel de ameninţător, dar harponul era acum îndreptat spre pământ.

— Am învăţat de la maestrul meu un alt mod de a aduce omagiu reginei pictate.

— Această imagine îmi aparţine numai mie. Îţi interzic s-o priveşti!

— Nu mai am nevoie s-o privesc. Pot acum să fac mai mult decât s-o privesc, îi explica Riad arătându-i tatălui său teancul de foi de pergament pe care le ţinea în mână.

— Ce înseamnă asta?

Aceasta era întrebarea. Marea întrebare pe care o aştepta Riad. Se îndepărta către uşă şi se aşeză în lumină.

— O să afli imediat, tată. Am venit cu calamurile, cu cerneala şi cu pergamentele ca să descifrez semnificaţia reginei blonde. Şi uite ce am găsit.

Ridică spre cer cele opt foi suprapuse pe care le acoperise cu semne caligrafice. Apăru îndată chipul reginei, un chip compus din arabescuri, un chip transparent, calm, spiritualizat.

Antar dădu drumul harponului şi apucă foile ca să le privească mai bine. Era subjugat de această versiune divină a portretului, a cărui sclavie brutală o îndura de atâta amar de vreme.

— Nu înţeleg, murmură el.

— Nu înţelegi totul pentru că nu ştii să citeşti decât câteva litere, îi explica Riad. Dar, uite, aceste trăsături recita o poezie, cântecul de jale al reginei blonde, victima a propriei sale frumuseţi.

Şi, cu vocea lui cristalină de adolescent, începu să cânte cântecul melancolic al unei fetiţe care nu fusese iubită din cauza originii ei nelegiuite, care apoi se transformase într-o tânără primejdios de râvnita, apoi într-o femeie urâta de unii, adorată de alţii şi care nu şi-a găsit până la urma liniştea decât în exercitarea austeră şi solitara a puterii.

Vorbea, vorbea, ochii tatălui său se plimbau de la buzele lui la foaia de pergament, iar pescarul se străduia să repete fiecare cuvânt, fiecare frază, aşa cum înveţi o rugăciune, o formulă magică în stare să dezlege o vrajă.

A doua zi, Riad se întoarse la meşterul lui ca să-şi continue lecţiile. Antar o porni din nou pe mare. Dar în fiecare seară tatăl şi fiul se întâlneau în coliba unde, sub surâsul enigmatic, dar de acum înainte inofensiv al reginei blonde, adolescentul îşi iniţia tatăl în marea artă şi adânca înţelepciune a caligrafiei.

Aşur era în culmea fericirii:

— Piaţa Vendôme! Oh, vere! Tot ce are mai luxos Parisul. Magazine de bijuterii, de parfumuri, hotelul Ritz şi Ministerul Justiţiei. Şi, pe deasupra, marele Napoleon cocoţat pe coloană. Nici că-ţi poate trece prin tărtăcuţă ce-i acolo. Iar noi, nişte arabi prăpădiţi ce suntem, ce-nvârtim noi pe-aici? Dăm buzna cu sculele noastre şi facem praf tot!

Urma să se dea prima lovitura de cazma pentru o parcare subterană de patru etaje, care avea să înghită până la 900 de maşini. Era de lucru pentru mai multe luni în zona cea mai luxoasă a Parisului. Puţin sensibil la acest amănunt, Idriss

era preocupat mai mult de instrumentul, cu totul nou pentru el, pe care urma să-l mânuiască, ciocanul pneumatic, devenit aproape un simbol al muncitorului maghrebin.

Cum s-a luminat de ziuă, muncitorii, purtând căşti galbene şi mănuşi de piele, se aflau lângă primele camioane şi remorca de compresor. S-au pus pe treabă, ridicând barăcile de fibrociment ale lucrărilor publice.

Idriss se îndepărta cu nasul în vânt, adulmecând. Aşur nu minţise. În tot ce se afla aici adulmecai bănetul, eleganţa, patina vechii Franţe. De-o parte hotelul Ritz şi faţada semeaţă a vechiului Minister al Justiţiei. De cealaltă, vitrinele, care, prin însăşi sobrietatea lor, respirau somptuozitate, opulenţă, lux. Idriss descoperea, rând pe rând, firme al căror prestigiu depăşea puterea lui de înţelegere: Guerlain, Morabito, Houbigant, Bank of India, Boucheron, Schiaparelli, Les Musts de Cartier, Les Bois du Gabon. Se opri o clipă în faţa unui magazin de bijuterii. Un colier cu diamante strălucea pe un fond de mătase vişinie, protejat de un geam colorat de grosimea unui deget, prevăzut cu senzori de vibraţie. Micul păstor din Tabelbala se simţea adânc pătruns de morga pe care o emana splendida bijuterie. Se întoarse către tovărăşii săi de lucru, adunaţi în jurul inginerului, al arhitectului şi al şefului de şantier. Aveau loc scurte schimburi de cuvinte.

— Intrarea în parcare, prin Castiglione. Ieşirea prin Rue de la Paix.

— Nu vă e teamă c-o să zdruncinaţi coloana Vendôme?

— Dată fiind greutatea ei, n-o să se clintească. Dar, dacă se crapă faţada clădirilor, am încurcat-o!

Între timp, motorul compresorului începuse să duduie. Cordonul ombilical ce-l lega de ciocan

se răsucea pe dalele mici ale pieţei. Aşur luase ciocanul şi-i explica lui Idriss cum să-l mânuiască.

— Uite, vere, îl ţii aşa. Ai grijă să nu te atingi cu burta de el, că te ia cu tremurici.

Unul dintre muncitori interveni cu vehemenţa.

— Da, trebuie să fii foarte atent. Asta-i cea mai mare ticăloşie pe care-au inventat-o ca să-i omoare pe arabi.

Dacă n-ai grijă, te trezeşti că-ţi zboară părul, îţi înghiţi dinţii şi-ţi cade stomacul în pantofi!

Aşur protestă.

— Ba nu, nu-i chiar aşa râu! Crede-mă, ciocanul pneumatic e o chestie nemaipomenita. E scula ta, mă-nţelegi? O scula de uriaş. Şi cu ea o să spargi tot Parisul, o să batjocoreşti toată Franţa!

Toată lumea din jur râdea. Idriss apucase de mânerele instrumentului. Corpul ciocanului, cu tot cu cilindru, guri de eşapament şi arcuri, însemna douăzeci şi cinci de kilograme de oţel care oscilau pe „floreta”, tija activa ce se termina cu o dalta, în faţa lui Idriss se întindea o porţiune de teren liber pe care putea să facă o încercare. Apăsă pe pârghia robinetului de pornire. Descărcările de aer comprimat se dezlănţuiră într-un răpăit frenetic. Idriss înţelese rolul indispensabil pe care-l avea masa de muşchi şi de oase a muncitorului, aflat la unul dintre capetele instrumentului. Dalta tijei de la celălalt capăt nu-şi putea duce la bun sfârşit opera de distrugere şi străpungere fără ajutorul acestei saltele vii şi flexibile. Când tija pătrunse la treizeci de centimetri sub pământ, Idriss taie intrarea aerului şi se opinti să degajeze instrumentul. Momentul acesta îl pândeau muncitorii, care priveau glumind pe socoteala lui: tija rămăsese neclintită, înfipta în pământul compact, înainte de a implânta ciocanul atât de adânc în pământ, ar fi trebuit să-l facă să

basculeze puţin, ca să poată sparge crusta de la suprafaţa.

— Porneşte din nou şi trage spre tine, îl sfătui Aşur.

Detunăturile începură iarăşi, şi Idriss se încorda, lăsându-se pe spate. De data asta, întregul sau corp şi mai ales şalele resimţeau percutările pneumatice. Se opri, năuc din pricina zguduiturilor, ca un boxer care tocmai a încasat o serie de directe în stomac.

Între timp, şeful şantierului trase cu creta pe trotuarul vecin o serie de linii ce reprezentau planul primei gropi ce urma să fie făcuta. Idriss se apropie trăgând după el furtunul ciocanului.

CRISTOBAL and Co
Jewels & Gems
From Africa and the Middle East

Idriss citi aceste cuvinte pe vitrina de lângă el. Aici se afla expusă numai o singură bijuterie: picătura de aur scânteia, solitară, pe un fond de catifea neagră. Idriss nu-şi credea ochilor: *bulla aurea* era, indiscutabil, acolo. Aceeaşi pe care o văzuse prima oară la gâtul Zett Zobeidei, aceeaşi pe care o pierduse pe strada aceea deocheata din Marsilia, ovală, uşor bombata în partea de jos, de o strălucire şi de o forma atât de încântătoare încât făcea parcă să dispară totul în jurul ei, simbol al eliberării, antidot al înrobirii prin imagine. Era acolo, atârnata în spatele acelui simplu geam, şi Idriss o privea, sprijinit în formidabilul lui instrument de spart asfaltul. Uitase de tovărăşii săi, de şeful şantierului care începuse să-şi piardă răbdarea, de Piaţa Vendôme cu împăratul de pe coloană. O vedea din nou pe Zett Zobeida dansând în noapte, cu podoabele ei zornăitoare, cu picătura ei de aur tăcută. Sprijini capătul ciocanului pneumatic pe asfalt şi apasă levierul. Detunătură metalica îi străbătu întregul corp. Un tachet

desprins brusc şi cuprins parcă de nebunie însoţea de data asta ropotul de mitraliera cu un ţiuit metalic strident. Era un zornăit frenetic, un zgomot asurzitor de castaniete, un dangăt infernal. Stratul de bitum se desprindea fără nicio greutate, ca o piele de şarpe. Idriss începu să înainteze fără să oprească instrumentul. Era uimit văzându-l atât de uşor, ţopăind pe trotuar. Era dansatoarea lui, partenera lui diabolică, Zett Zobeida metamorfozată într-un robot dezlănţuit.

Dansând pe loc cu ciocanul pneumatic, nu văzu vitrina magazinului CRISTOBAL & Co despicându-se de sus în jos. Nu auzi urletul sirenei de alarma declanşate de senzorii de vibraţie. Ding, ding, ding. Idriss continuă să danseze, cu mintea bântuita de o nălucire de libelule, de lăcuste şi de podoabe zbătându-se într-o trepidaţie înnebunitoare. O duba a poliţiei barează strada Castiglione. O alta blochează Rue de la Paix. Din ele ţâşnesc poliţişti purtând căşti şi veste blindate şi se îndreaptă în goană către vitrina, înstelată de crăpături, ce continuă să urle ca un animal rănit. Ţinându-şi în braţe partenera pneumatică, surd şi orb, Idriss continua să danseze în faţa picăturii de aur.

Post-scriptum

Sahara înseamnă mult mai mult decât Sahara. Islamul este de o profunzime insondabila. Numeroasele mele călătorii în Maghreb şi în Orientul Apropiat m-au făcut mai ales să-mi dau seama de propria mea ignoranţă. Nu aş putea să citez decât pe câţiva dintre toţi cei care m-au ajutat să scriu această carte.

Dominique Champault, care conduce departamentul Africii albe de la Muzeul omului şi a cărei carte numită *Tabelbala*[37] este un model de monografie etnologică şi o sursă inepuizabilă de informaţii.

Salah Riza, care nu numai că a scris *Hegira celor excluşi*[38], ci a fost şi călăuza mea prin căminele muncitorilor maghrebini din regiunea pariziană.

El Gherbi, care mi-a dezvăluit Marsilia, cea africană.

Şi toţi cei care, ştiind mai mult decât mine, au binevoit să-mi răspundă la întrebări: Germaine Tillon, Roger Frison-Roche, Leila Menchari, Claude Blanguernon, Marcel Ichac şi Ysabel să-i'ah, care ştie totul despre *Um Kalsum*[39].

Trebuie să salut în mod special memoria colonelului Alexandre Bernard. L-am întâlnit cu puţin înainte să moară, lângă Bourg-en-Bresse, la ferma în care se retrăsese. În 1920, avea douăzeci şi şase de ani şi pilotase avionul generalului Laperrine. Evocarea lui Sigisbert de Beaufond – personaj inventat şi pe deasupra mitoman, căci se identifică cu Alexandre Bernard – este copiată după povestirea acestuia din urmă, pe care am păstrat-o înregistrată pe bandă. Rezultă că toate detaliile amintite în roman sunt autentice, până şi mormântul provizoriu al lui Laperrine, săpat în urma lăsată de avion şi pe care a fost aşezată o roată, ea însăşi purtând şapca generalului… Când Sigisbert de Beaufond îşi arată cicatricele de la încheieturi, mărturii ale tentativei sale de sinucidere, Idriss, evident, nu vede nimic. Aceste cicatrice le-am văzut pe încheieturile lui Bernard.

În sfârşit, aş vrea să-i mulţumesc meşterului caligraf Hassan Massudy, care mi-a permis să abordez o artă tradiţionala în care frumuseţea se contopeşte cu adevărul şi cu înţelepciunea[40].

M.T.

Observații

[←1]

Suprafaţă netedă acoperită cu pietriş, din deşertul Sahara.

[←2]

Curs de apă intermitent (în Africa de Nord)

[←3]

Ochi de apă format fie de ploaie, fie de un izvor subteran, în denivelările unui platou stâncos

[←4]

Loc fortificat din Africa de Nord

[←5]

Podiş acoperit de pietre, în special în Sahara

[←6]

Nume dat creştinilor de către arabi.

[←7]

Anul 1534 al erei creştine (n.a.)

[←8]

14 iulie 1531 (n.a.)

[←9]

Adunare a persoanelor importante dintr-un trib.

[←10]

Moschee mică

[←11]

Cum o vrea Dumnezeu.

[←12]

Cămaşă lungă cu glugă purtata in Africa de Nord.

[←13]

În 1957 (n.a.)

[←14]

Centre National de la Recherche Scientifique

[←15]

Habitations à loyer modéré - blocuri de locuinţe modeste cu chirie relativ mică.

[←16]

Specialitate de cârnat foarte condimentat, care se consumă mai ales în Algeria.

[←17]

Până în 1973, Oficiul naţional algerian al forţelor de munca (O.N.A.M.O.) trimitea în Franţa în fiecare an cam treizeci de mii de muncitori algerieni (n.a.).

[←18]

Munte, teren muntos in Africa de Nord.

[←19]

Rugăciune

[←20]

Nume care îl desemnează pe provensalul tipic.

[←21]

În original, *les pieds-noirs,* picioare negre

[←22]

Société nationale de construction de logements pour les travailleurs immigrés - Societatea naţională de construcţii de locuinţe pentru imigranţi.

[←23]

Confédération Française Démocratique du Travail

[←24]

Confédération Générale du Travail

[←25]

Rezervoare de apă

[←26]

Localitate din Mexic, unde, pe data de 30 aprilie 1863, 64 de soldaţi din Legiunea Străină au ţinut piept la 2 000 de mexicani. Data de 30 aprilie a devenit ziua Legiunii Străine.

[←27]

Burduf din piele de capră

[←28]

Tonomate care oferă şi imagini ale interpreţilor melodiilor.

[←29]

Pâlc, plantaţie de palmieri (fr.)

[←30]

Locuitor al regiunii Beauce

[←31]

Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Prinţ,* trad, de Benedict Corlaciu, Editura RAO, Bucureşti, 1998.

[←32]

Palmier, trad, de Ştefan Aug. Doinaş, în Paul Valéry, *Poezii. Dialoguri. Poetica şi estetică,* Editura Univers, 1989.

[←33]

Şemineu de dimensiuni mai mici, cu cărbuni.

[←34]

Joc de dame

[←35]

Cuvinte de Saleh Gaudat, citate în *Um Kalsum* de Ysabel Saiah (Denoel). (n.a.).

[←36]

Aceste adevăruri eterne înscrise în liniile chipului omenesc au fost de multe ori exprimate de-a lungul secolelor şi mileniilor. Am ales, pentru a le cita, operele scriitorilor ce urmează:

[1] William Wordsworth

[2, 7,11] - Ibn Al Hudaida

3 Goethe

4 Alain

5 Paul Valéry

6 Germaine de Staël

[8,9,10,12,13] Edward Reinroth (n.a.).

[←37]

Editura Centre national de la recherche scientifique (n.a.)

[←38]

Editura Ken Production (n.a.).

[←39]

Editura Denoël (n.a.).

[←40]

Calligraphie arabe vivante, Editura Flammarion (n.a.)

Table of Contents

Table of Contents